

Välisministeerium

Justiitsministeerium
Haridus- ja Teadusministeerium
Kaitseministeerium
Kultuuriministeerium
Siseministeerium
Sotsiaalministeerium

Meie 05.09.2012 nr 8.3-1/3232-12

Eesti 10. ja 11. perioodilise aruande kavand ÜRO rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komiteele

Käesolevaga edastame Eesti 10. ja 11. perioodilise aruande esialgse kavandi ÜRO rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komiteele. Palume teil vastavalt oma ministeeriumi haldusalale kavand üle vaadata ning edastada Välisministeeriumile võimalikud parandused ja täiendused.

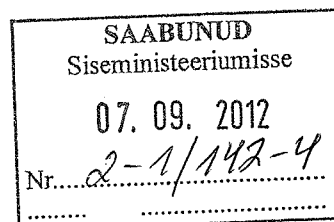
Teie tagasisidet ootame hiljemalt **1. oktoobriks 2012**, et Välisministeerium saaks tagada ingliskeelse koondvastuse tähtaegse edastamise komiteele.

Lugupidamisega

Alar Streimann
Kantsler

Lisa: Aruande kavand 66 lk 1 eks

Nele Hollo (637 7415; nele.hollo@mfa.ee)

**Eesti kümnes ja üheteistkümnes perioodiline aruanne
rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise
konventsiooni täitmise kohta**

November 2012

I. SISSEJUHATUS

1. Aruanne on esitatud ÜRO rahvusvahelise konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta artikli 9 alusel. Nimetatud artikli kohaselt on konventsiooni osalisriigid kohustatud esitama ÜRO peasekretärile perioodilisi aruandeid konventsiooni elluviimiseks rakendatud abinõude ja saavutatud edu kohta. ÜRO rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta jõustus Eesti Vabariigi suhtes 20. novembril 1991. Eesti esitas oma konsolideeritud esimese, teise, kolmanda ja neljanda aruande veebruaris 1999, viienda perioodilise aruande mais 2002, kuuenda ja seitsmenda perioodilise aruande novembris 2004 ning kaheksanda ja üheksanda perioodilise aruande juulis 2009. Oma 77. istungjärgul 19. ja 20. augustil 2010 arutas ÜRO rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee Eesti kaheksandat ja üheksandat perioodilist aruannet ning võttis 26. augustil 2010 vastu lõppjärelused.
2. Käesolev aruanne kajastab seadusandlikke, haldus- ning muid abinõusid, mida on võetud kasutusele konventsioonis sätestatud õiguste elluviimiseks. Aruande koostamisel on tuginetud aruannete koostamise juhtnööridele. Samuti on arvesse võetud komitee poolt Eesti kaheksanda ja üheksanda perioodilise aruande arutamise käigus esitatud küsimusi ja ettepanekuid. Eritähelepanu on pööratud komitee poolt lõppmärkustes ja lisaküsimustes osutatud muret tegevatele asjaoludele.
3. Aruande koostamisse on kaasatud Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, Kultuuriministeerium ja Kaitseministeerium.
4. Aruanne kajastab perioodi 2008-2012. Statistika on esitatud olenevalt selle kättesaadavusest 2008-2012. aasta seisuga.
5. Üheksanda ja kümnenda perioodilise aruande lõppmärkustes tunnustas komitee, et aruanne käsitles muret tegevaid asjaolusid ja soovitusi, mida komitee oli nimetanud eelmistes lõppmärkustes, ning märkis samuti heakskiitvalt ära vabaühenduste kaasamise aruande koostamisse ja viitamise nende kommentaaridele. Eesti Valitsus jätkab seda tava ning on kaasanud ka selle aruande koostamisele Eestis tegutsevaid vabaühendusi.
6. Eesti kümnes ja üheteistkümnes aruanne edastati kommenteerimiseks ning ettepanekute tegemiseks kolmele vabaühendusele: Eesti Inimõiguste Keskusele, Inimõiguste Instituudile ja Inimõiguste Teabekeskusele, kes kõik ka tagasisidet andsid. Vabaühenduste esitatud informatsioon ning nende tõstatatud probleemid on aruandes kajastatud.
7. Rahvusvahelistele organisatsioonidele esitatud Eesti aruanded avaldatakse Välisministeeriumi veebilehel (<http://www.vm.ee>) ning on kõigile kättesaadavad alates nende esitamisest asjakohastele organisatsioonidele. Käesolev aruanne koostatakse eesti keeles ja tõlgitakse inglise keelde ning Välisministeeriumi veebilehel avaldatakse aruanne nii eesti kui ka inglise keeles. Komitee viimased lõppmärkused on veebilehel samuti avaldatud eesti ja inglise keeles.
8. Võttes küll arvesse komitee lõppmärkuste punkti 25, tuleb tõdeda, et riigil ei ole võimalusi aruannete ja komitee soovitude tõlkimiseks kõigi Eestis elavate vähemuste keeltesse.
9. Aruande ning selles käsitletud teemade arusaadavuse huvides on informatsioon esitatud artiklite kaupa, samuti on vastused komitee küsimustele esitatud asjakohast teemat käsitleva artikli juures.

II. INFORMATSIOON ARTIKLITE 2–7 KOHTA

Artikkel 2

10. Eesti pöörab endiselt olulist tähelepanu inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmisele nii seadusandlike kui ka muude meetmetega. Eesti on alati hukka mõistnud rassilise diskrimineerimise ning püüdnud ellu viia rassilise diskrimineerimise likvideerimise poliitikat.
11. Eesti on liitunud Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooniga, mis jõustus Eesti suhtes 1998. aasta 1. veebruaril. Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon kui rahvusvahelise õiguse instrument on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 kohaselt Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.
12. Ühinedes Euroopa Nõukogu vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooniga, on Eesti võtnud endale kohustuse „edendada sallivuse ja kultuuridevahelise dialoogi vaimu, soodustada kõigi riigi elanike vastastikust lugupidamist ja mõistmist ning koostööd, sõltumata inimeste etnilisest, kultuurilisest, keelelisest või religioosest identiteedist, eriti hariduse, kultuuri ja meedia vallas“.
13. Need põhimõtted sisalduvad ka Eesti lõimumiskavas 2008-2013 (vt pkt 59-65 allpool), milles on lähtutud eeldusest, et ühiskonnas toimuv lõimumine on kahepoolne protsess, mis tugineb demokraatlikule osalusele ning lähtub ühelt poolt põlisrahva keele, kultuuritraditsioonide ja väärtuste austamisele siin elavate rahvusvähemuste ning uusasukate poolt, ning teiselt poolt põlisrahva lugupidamisele ja sallivusele vähemusrahvuste kultuurilise omapära suhtes.
14. Rassilise diskrimineerimise keelu põhialused antakse põhiseaduses. Täpsemalt reguleeritakse diskrimineerimise küsimusi võrdse kohtlemise seaduse¹, soolise võrdõiguslikkuse seaduse², palgaseaduse, töölepingu seaduse, karistusseadustiku ja muude õigusaktidega.
15. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku³ (The Gender Equality and Equal Treatment Commissioner) pädevuses on muu hulgas jälgida võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmist; nõustada ja abistada isikuid diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel ning anda arvamusi võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta isikute avalduste alusel või talle laekunud teabe põhjal omal algatusel. Lisaks avaldab volinik aruandeid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta ning võtab tarvitusele meetmeid võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.
16. Lisaks jõustusid 01.01.2009 soolise võrdõiguslikkuse seaduse muudatused, millest olulisim oli soolise võrdõiguslikkuse voliniku institutsiooni üleannete laienemine ja selle muutumine soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsiooniks ning mida kajastati eelmises aruandes. Soolise võrdõiguslikkuse seadust muudeti ka 2009. aasta oktoobris. Muudatuste peamised eesmärgid olid viia soolise võrdõiguslikkuse seaduses kasutatavad otsese ja kaudse diskrimineerimise ning seksuaalse ahistamise definitsioonid kooskõlla EL asjakohaste direktiividega ning lisada seadusesse soolise ahistamise definitsioon, tõhustada kaitset soolise diskrimineerimise eest seoses juurdepääsuga kaupadele ja teenustele, täiendada ja parandada kehtivat regulatsiooni muus osas, arvestades rakendamise käigus ilmnunud puudujääke ja

¹ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=XXXX006K2&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=v%F5rdse+>

² Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X80041K1&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=soolise>

³ <http://www.svv.ee/index.php?t=2>

kitsaskohti. Muus osas võrdse kohtlemise seaduse ja voliniku tegevuse kohta viitame eelmise aruande punktidele 12-15.

17. Vabariigi Valitsuse seaduse § 67 lg 1 kohaselt kuulub Sotsiaalministeeriumi valitsemisalasse muuhulgas „võrdse kohtlemise ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamine ja sellealase tegevuse koordineerimine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine“. Viide võrdsele kohtlemisele laiemalt kui soo alusel lisandus seoses võrdse kohtlemise seaduse jõustumisega 2009. aasta algusest.

18. Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna ülesandeks on koordineerida ka võrdse kohtlemise süvalaiendamist erinevate riiklike institutsioonide ja seaduseelnõude piires. Võrdse kohtlemise edendamise kohustus lasub kõigil ministeeriumidel. Võrdse kohtlemise põhimõtteid peab silmas pidama poliitikate väljatöötamisel nii oma personali kui ka elanikkonna olukorda peegeldavate andmete kogumisel ja töötlemisel. Ühtlasi on ministeeriumide kohustus tõsta oma ametnike ja elanikkonna teadlikkust mittediskrimineerimise olemusest.

19. Avaliku teenistuse seaduse 01.01.2009 muudatuse kohaselt peavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutused tagama isikute kaitse diskrimineerimise eest ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet vastavalt võrdse kohtlemise seadusele ja soolise võrdõiguslikkuse seadusele. Keelatud on teenistuja või teenistusse soovija diskrimineerimine soo, rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude, seksuaalse sättumuse, keeleoskuse, kaitseväeteenistuse kohustuse, perekonnaseisu, perekondlike kohustuste täitmise, sotsiaalse seisundi, teenistujate huvide esindamise või teenistujate ühingusse kuulumise tõttu. Ükskõik missuguse nimetatud tunnuse tõttu diskrimineerimise korral kohaldatakse võrdse kohtlemise seadust või soolise võrdõiguslikkuse seadust. Samas ei peeta diskrimineerimiseks erinevat kohtlemist keeleoskuse alusel, kui selline erinev kohtlemine on lubatud avaliku teenistuse seaduse või keeleseadusega.

20. Vastavalt 2009. aasta 1. juulil jõustunud uuele töölepingu seadusele peab tööandja tagama töötajate kaitse diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdõiguslikkust vastavalt võrdse kohtlemise seadusele ja soolise võrdõiguslikkuse seadusele, s.t. töölepingu seaduses endas enam võrdse kohtlemise regulatsiooni ei sisaldu.

21. Soolise võrdõiguslikkuse monitooringud (viimane aastast 2009) näitavad lisaks erinevustele eesti rahvusest ja mitte-eesti rahvustest naiste ja meeste hoiakutes naiste ja meeste positsiooni ja õiguste-kohustuste kohta ühiskonnas (mitte-eesti rahvustest inimesed esindasid reeglina traditsioonilisemaid hoiakuid kui eestlased) teemast olenevalt suuremaid või väiksemaid erinevusi hoiakutes ja suhtumises ka mitte-eesti rahvustest naiste ja meeste vahel. Näiteks arvas vaid 25% mitte-eesti naistest, samas aga 43% mitte-eesti meestest, et naistel ja meestel on tööturul võrdsed võimalused. Ühiskonnas hindas naiste ja meeste positsiooni võrdväärseks 34% mitte-eesti naistest ja 48% mitte-eesti meestest (sarnaselt 33% eesti naistest ja 48% eesti meestest). Naiste suuremat osalemist poliitikas peavad kõige sagedamini vajalikuks eesti rahvusest naised (87%), kõige harvemini aga mitte-eesti mehed (60%).

22. Eesti Vabariigi ja Norra Kuningriigi vahelise Norra finantsmehhanismi rakendamist aastatel 2009-2014 käsitleva vastastikuse mõistmise memorandumini kohaselt rahastatakse nimetatud mehhanismist muuhulgas ka soolist võrdõiguslikkust ning töö ja pereelu tasakaalu käsitlevat programmi. Programmi raames soovitakse muuhulgas luua alused süstemaatiliseks soolise võrdõiguslikkuse alase teadlikkuse tõstmiseks ülikooliõppes, õpetajate põhi- ja täiendkoolituses, samuti ametnike täiendkoolituse raames. Rahastada planeeritakse ka töö- ja pereelu ühitamist toetavaid meetmeid. Eesmärgiks on parandada ka eriti naiste ja meeste töötasu puudutava

statistika kogumist ning toetada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegevust. Lisaressursi abil plaanib volinik võtta meetmeid, et tõhustada diskrimineerimisvastast õiguskaitset teadlikkuse tõstmise, diskrimineerimisohvrite abistamise ja diskrimineerimisohvritega tegelevate ametnike võimekuse tõstmise abil. Samuti planeerib volinik meetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise toetamiseks. Kuigi planeeritava programmi kese on soolisel võrdõiguslikkusel, on mitmese diskrimineerimise teema raames planeeritud programmis tähelepanu pöörata ka teistele, võrdse kohtlemise seaduses nimetatud alustele. Programm on praegusel hetkel hindamisel, loodetav rahastamisotsus tehakse eeldatavalt 2012. aasta suvel. Programmi sisutegevused kestaksid 2015. aasta lõpuni.

23. Ühiskonna üldise teadlikkuse tõstmiseks soolisest võrdõiguslikkusest ning sellega seotud teemadest ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegevusest ajakohastatakse programmi raames nii sotsiaalministeeriumi asjakohaseid veebilehti kui ka voliniku kodulehekülge.

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku statistika

24. Voliniku poole pöördumiste senine statistika näitab, et Eesti ühiskonnas ollakse voliniku institutsiooni olemasolust teadlikud. Samuti võib 2009. aastast toimunud pöördumiste järsust tõusust järeldada, et märkamatuks ei jäänud ka võrdse kohtlemise seaduse jõustumine ning sellest tulenevalt voliniku pädevuse laienemine teistele võrdse kohtlemise alustele lisaks soole. Kui 2008. aastal oli voliniku poole pöördumisi 82 (neist 25 käsitles diskrimineerimise kahtlust), siis 2009. aastal pöördui voliniku poole juba 161 korral (neist 51 juhul diskrimineerimise kahtlusega), 2010. aastal 288 korral (neist 47 juhul kahtlustas avaldaja, et toimunud on diskrimineerimine) ja 2011. aastal 358 korral (neist 90 diskrimineerimise kahtlusega).

25. Rahvuse või rassi alusel diskrimineerimise puhul oli aastal 2009 pöördumisi 11, neist kaebusi 2; 2010. aastal pöördumisi 15, millest kaebusi 2 ning 2011. aastal oli pöördumiste arv 26, millest kaebusi oli 8. Suur enamik antud kaebustest puudutas diskrimineerimist tööturul või olid seotud keeleoskuse madala tasemega, mille puhul tunti end diskrimineerituna.

26. Rassismi alusel diskrimineerimise kaebuseid esitati aastal 2011 kokku kaks: 1) Avaldaja hinnangul oli ajalehes avaldatud artikkel, mille kohaselt mittetulundusühing ei pakkunud kolmandast riikidest pärit kodanikele võimalust pakutavatest teenustest osa saada, rassistlik ning ettevõtte diskrimineeris isikuid nende rahvuse tõttu. 2) Avaldaja väitel ei lubatud teda siseneda toitlustusettevõttesse, mistõttu ta kahtlustas, et tegemist oli diskrimineerimisega tema rassi ja nahavärvuse tõttu. Esindusorganisatsiooni liikmena edastas ta ka teise isiku avalduse, milles isik oli nõrдинud talle samas toitlustusasutuses osaks saanud halvast kohtlemisest. Varasematel aastatel pole rassismi alusel diskrimineerimise kaebusi olnud.

27. Mitmese diskrimineerimise juhtumite kohta, millest üldjuhul on üks diskrimineerimise alus rahvus, on andmed olemas viimase kahe aasta kohta 2010. aastal oli pöördumisi 5, millest kaebusi 4 ja 2011. aastal pöördumisi 16, millest kaebusi 9.

28. Voliniku töö vastu on märkimisväärne huvi ka ajakirjanikel. Volinikult saadud info kohaselt pöördusid näiteks 2011. aastal ajakirjanikud voliniku poole 48 korral. Selle põhjal võib järeldada ka kajastuste piisavalt suurt arvu, mis aitab kaasa laiema elanikkonna teadlikkuse tõusule voliniku tööst.

29. Tänapäevaks on ilmunud põhiseaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse kommentaarid ning võrdse kohtlemise seaduse käsiraamat. Tegeldakse voliniku tegevusest teadlikkuse tõstmisega ja teavitustegevusega, eelkõige Euroopa Komisjoni rahastatava PROGRESS programmi raames Sotsiaalministeeriumi kaasrahastamisel Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituudi poolt ellu viidava mitte-diskrimineerimise projekti kaudu.

30. Programmi PROGRESS eesmärk on olnud suurendada EL-i toetust liikmesriikide võetud kohustustele ja jõupingutustele. Seetõttu hõlmab programm PROGRESS järgmisi meetmeid: asjakohaste poliitikavaldkondade analüüs ja poliitiline nõustamine; asjakohaste poliitikavaldkondadega seotud EL-i õigusaktide rakendamise jälgimine ja aruannete koostamine; EL-i eesmärkide ja prioriteetidega seotud kogemuste vahetamise ning liikmesriikidevahelise teabevahetuse ja vastastikuse toetamise edendamine; arvamuste vahetamine huvirühmade ja kogu ühiskonna vahel.

31. Järgneb ülevaade PROGRESS programmi projekti „Erinevus rikastab“ tegevustest seoses ksenofoobia ja rassismivastase võitlusega Eestis aruandeperioodil. 2009. aasta üks programmi prioriteetidest oli rassismi ja ksenofoobia ohust teadlikkuse tõstmine ning mitte-diskrimineerimise alane tegevus seoses vähemusrahvustega Eestis. 2010. aastal korraldati rahvusvaheline mitte-diskrimineerimise alane konverents. Samuti ilmus aasta vältel 24 rassismivastast koomiksiriba üleriigilise levikuga ajalehes. Kuigi PROGRESS projekti „Erinevus rikastab“ prioriteet oli 2011. aastal LGBT inimeste õiguste teadvustamine ühiskonnas, olid tegevused muuhulgas seotud ka mitmesuurt diskrimineerimisega. 2012. aasta „Erinevus rikastab“ üks eesmärke oli võrdse kohtlemise rakendamine erasektoris, mis läbi tahetakse välja töötada koos ettevõtetega tegevuskavad, millega tagada vähemuste õigused ja erinevustega arvestamine ettevõtetes. Sellega seoses toimub 2012. aasta lõpus ka kokkuvõttev konverents antud teemal.

32. Läbi aastate on PROGRESS programmi projekti raames koolitatud välja võrdse kohtlemise eksperte, kelle pädevuseks oleks anda oma ekspertteadmisi edasi ka erinevatele ettevõtetele. Võrdse kohtlemise alaseks teavitamiseks on pidevalt uuendatud *„erinevusrikastab.ee“* veebilehekülge, millele on üles pandud ka teemakohaseid uuringuid ja raporteid. Lisaks sellele on iga aasta toimunud „Erinevus rikastab“ nädal, koos temaatiliste näituste ja filmiprogrammidega.

33. Komitee lõppmärkuste punkti 21 kohta kinnitame, et Eesti ei ole tõepoolest ratifitseerinud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni 12. lisaprotokolli. Eestil ei ole kavas liituda võrdõigustajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooniga. Eesti kaalub liitumist UNESCO konventsiooniga diskrimineerimise vastu hariduses. Rõhutame, et põhiseaduse, võrdse kohtlemise seaduse ja teiste seadustega on Eestis isiku kaitse diskrimineerimise eest tagatud.

34. Võrreldes eelmise aruandega ei ole diskrimineerimisvastane seaduslik raamistik muutunud. Karistusseadustikuga on sätestatud karistused sotsiaalse vaenu õhutamise (§ 151), võrdõiguslikkuse rikkumise (§ 152) ning pärilikkusriskide alusel diskrimineerimise eest (§ 153) (paragrahvide sisu on esitatud eelmise aruande 4 punktides 48, 51 ja 52).

35. Vastuseks komitee lõppjärgelduste punktile 11 selgitame, et sügisel 2012 kavandatava muudatuse kohaselt muudetakse karistusseadustiku §-s 152 sisalduvat rühmatunnuste loetelu, mille kohaselt pärilikkusriskid (senine § 153) hõlmatakse §-ga 152; muudetava sõnastuse kohaselt on karistatav diskrimineerimine kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehalise tunnuse, tervises seisundi, pärilikkusriski, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste, varalise või sotsiaalse seisundi alusel.

36. Eesti Vabariigis on põhiseadusliku korra kaitse ülesanne politseil, eelkõige Kaitsepolitseiametil. Kaitsepolitseiametil on kohustus tegelda äärmuslikult meeletatud (sealhulgas rassilise vihkamise õhutamise tegevuse) rühmituste või isikute ebaseadusliku tegevuse ennetamise, tõkestamise ja avastamisega. Sealhulgas pannakse väga suurt rõhku ennetustegevusele noorte hulgas, mille üheks põhiliseks komponendiks on selgitustöö tegemine.
37. Kaitsepolitseiameti poolt suhtutakse tähelepanelikult ÜRO rahvusvahelise rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni rakendamisse nii ennetustegevuse kui võimalike selle teemaga haakuvate kriminaalasjade raames.
38. Vastuseks komitee lõppjäreldest punktis 18 esitatud soovitudele teatame, et Kaitsepolitseiamet ega Politsei- ja piirivalveamet ei ole registreerinud karistusseadustiku §-de 151–153 tunnustele vastavaid kuritegusid ajavahemikul 8. ja 9. perioodi aruande esitamisest kuni käesoleva hetkeni (2009. aasta kuni 2012. aasta 6 kuud). Vahemikus 2009-2012 on jäetud kriminaalmenetlus alustamata KarS § 151-153 alusel kokku 11 korral. Kõikidel juhtudel oli aluseks § 151. Kriminaalmenetluse alustamata jätmise põhjuseks oli koosseisupärase vaenu õhutava teo puudumine, s.o kuriteokaebuses ei esinenud KarS §§-ides 151-153 kirjeldatud tegu.
39. Politsei- ja piirivalveametis on eelmise aruandeperioodi lõpust kuni 31.07.2012 karistusseadustiku § 151 lõike 1,3 alusel registreeritud kolm ja § 152 lõike 1 alusel kaks väärteoasja. § 153 lõike 1 alusel ei ole registreeritud ühtegi väärteoasja. Kogu perioodi jooksul on menetlus lahendiga lõpetatud ühel juhul (2011. a.), § 151 lõike 1 alusel, kus leiti, et internetikommentaari olid oma sisult erinevate rahvuste ja ühiskonnakihtide vahel vihkamist ja vägivalda õhutavad ja seega pandi toime vaenuõhutamist käsitlev süütegu, mille eest määrati 100 euro suurune rahaträhv.
40. Ennetustegevuse tõhustamiseks teavitatakse elanikkonda kuritegevust soodustavatest asjaoludest ning tutvustatakse mitmesuguseid võimalusi, kuidas osaleda kuritegevuse tõkestamises. Eri sihtrühmadele mõeldud kampaaniate ja loengute käigus tutvustatakse politsei tegevust õiguserikkumiste ennetamisel ja maakondade elanike koostöövõimalusi. Keskusest kaugemal asuvate piirkondade elanikele, sh lastele ja noortele suunatud selgitustöö tegemiseks kasutatakse preventiivtööks kohandatud väikebussi, mis on sisustatud vajalike vahenditega. Bussi koos lisavahenditega (messitelk, teisaldatavad stendid jms) kasutatakse kriminaalpreventsiooni ja teistel avalikel üritustel Eestimaa eri paikades. Oluliselt on uuenenud nii sisult kui ka mahult politsei väljaantavad süüteoennetuslikud teavikud. 2008. aastal viis politsei süüteoennetusprojekte läbi 145 korral. Politsei avalikul veebilehel on vihjete saatmise võimalus e-postiga.
41. Lisaks olemasolevatele seadustele on politseis 2010. a kehtestatud täiendavad sisemised juhendid. Esimene juhend puudutab politsei tegevusi õigusrikkumise toimepannud või hätta sattunud lastega ning tagab muuhulgas ka lapse kohtlemise tema isikut, iga, sugu, rassi, usulist tõekspidamisi, rahvuslikku ja sotsiaalset eripära ja muid individuaalseid eripärasid arvestades. Teine juhend puudutab politsei tegevust lähisuhtevägivalla juhtumitega ning kohustab ametnikke suhtuma igasse lähisuhtevägivalla teatisse ja juhtumisse tõsiselt ning erapooletult, tagades juhtumiga kokku puutunud isiku au ja väärrikuse, arvestades tema vanust, sugu, rassi, usulisi tõekspidamisi, rahvuslikku ja sotsiaalset eripära ja muid individuaalseid eripärasid.
42. Politsei vägivalla ennetamise alased tegevused on osa riiklikust Vägivalla vähendamise arengukavast 2010-2014, mille tulemusel loodi 2010. a alguses kõikides Politsei- ja piirivalveameti piirkondlikes struktuuriüksustes (prefektuurides) lastekaitse teenistused, et tagada parem alaealiste vastu toime pandud raskete kuritegude menetlemine; on kaasajastatud laste ülekuulamistoad, käivitatud veebipolitsei projekt alates 1. juunist 2011. a ning läbi viidud

väiksemaid ennetustegevusi ja projekte kogukonnale. Tegevuste kaudu pööratakse muuhulgas tähelepanu rassilisest, rahvuslikust ja sotsiaalsest eripärast tulenevate probleemide ennetamisele. Alaealistele suunatud ennetustegevuse elluviimiseks peab selleks üldjuhul olema ametnikel eraldi ettevalmistus ja seetõttu viivad ennetuslikke tegevusi peamiselt läbi noorsoopolitseinikud.

43. Politsei ennetustegevuse eelarve on alates 2010. a olnud tõusutrendis. Kui 2011. a jõuti katta ennetustegevusega ca 3% elanikkonnast, siis juba 2012. a 6 kuuga on jõutud 5% põhjusel, et varasemast enam on kaasatud ennetustegevustesse vabatahtlikke, sh abipolitseinikke. Eraldi on suunatud etniliste vähemuste osas ennetustegevusi vene keelt kõnelevale elanikkonnale (peamiselt Ida-Virumaal ja Harjumaal). Teiste vähemusgruppide puhul pole politsei statistika kohaselt olulisi erisusi välja tulnud, mistõttu kaasatakse neid jooksvalt toimuvatesse ennetustegevustesse. Ennetustöö läbiviimisel võetakse arvesse piirkondlikku eripära ning lähtuvalt sihtrühma valikust viivad võimalusel tegevusi ellu sarnase etnilise ja keelelise päritoluga politseiametnikud.

44. Ennetustegevuse tõhustamiseks teavitatakse elanikkonda kuritegevust soodustavatest asjaoludest ning tutvustatakse mitmesuguseid võimalusi, kuidas osaleda kuritegevuse tõkestamises. Eri sihtrühmadele mõeldud kampaaniate ja loengute käigus tutvustatakse politsei tegevust õiguserikkumiste ennetamisel ja maakondade elanike koostöövõimalusi. Keskusest kaugemal asuvate piirkondade elanikele, sh lastele ja noortele suunatud selgitustöö tegemiseks kasutatakse preventiivtööks kohandatud väikebussi, mis on sisustatud vajalike vahenditega. Bussi koos lisavahenditega (messitelk, teisaldatavad stendid jms) kasutatakse kriminaalpreventsiooni ja teistel avalikel üritustel Eestimaa eri paikades. Oluliselt on uuenenud nii sisult kui ka mahult politsei väljaantavad süüteoennetuslikud teavikud. 2008. aastal viis politsei süüteoennetusprojekte läbi 145 korral. Politsei avalikul veebilehel on vihjete saatmise võimalus e-postiga.

45. Politseiametnikud tagavad rassilise diskrimineerimise all kannatanute julgeoleku ning vastavasisuliste süütegude menetlemise. Politseiametnikud ei kasuta ebaseaduslikku jõudu konventsioonis määratletud gruppidesse kuuluvate isikutega kokku puutudes ega nende kinnipidamisel ning on avatud dialoogile ja suhtlusele rassilise diskrimineerimise all kannatanute või potentsiaalsete kannatajatega rassilise eelarvamuse tõttu tekkida võivate konfliktide ennetamiseks ning nende inimgruppide ja teiste isikute vastu suunatud rassiliselt motiveeritud vägivallaaktide tõkestamiseks.

46. Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti ametnike tegevuse vastu ei ole esitatud kaebusi seoses rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia või muu sarnase sallimatuse juhtumitega.

47. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet lähtuvad politseiametniku teenistusse võtmisel politsei ja piirivalve seaduse §-st 38, mis sätestab nõuded isiku vanusele, haridustasemele, kodakondsusele ning riigikeele oskusele, välistades rassilise diskrimineerimise. Välismissioonile lähetatavatele ametnikele korraldab Välisministeerium missiooni eelkoolituse, millest ühe osa hõlmab ka rassismi ja diskrimineerimise temaatika.

48. Siseministeerium ja tema valitsemisala asutused lähtuvad tegevuste kavandamisel muuhulgas Justiitsministeeriumi eestvedamisel ja asjaomaste haruministeeriumite koostöös valminud „Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014“ toodud eesmärkidest. Koostöö Politsei- ja Piirivalveameti ning MTÜ Ohvriabi vahel on reguleeritud organisatsioonidevahelise koostöökokkuleppega.

49. Endiselt tegutseb Justiitsministeeriumi struktuuris üksus, mille põhieesmärkideks on valmistada valitsusele ette kriminaalpoliitilisi otsuseid ja teostada tulemusjärelvalvet, s.o

analüüsida kriminaalasutuste tegevust, et saada teada, kas ja kuidas valitsuse poliitikat ellu viiakse.

50. Siiani tegutseb ka 1993. aastal valitsuse ellukutsutud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu (uue nimetusega Kuriteoennetuse Nõukogu).

51. Kuni aastani 2018 kehtivad 2010. aastal Riigikogu heaks kiidetud "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018". Selle dokumendiga määratakse kriminaalpoliitika ühtsed põhimõtted ja eesmärgid, mida peavad avaliku võimu kandjad arvestama oma tegevuse kavandamisel. Kriminaalpoliitika arengusuundade⁴ p 9 kohaselt pööratakse tähelepanu võimalikele tulevikuriskidele ning valmisolekule Eestis seni veel tundmatute või vähe levinud rassilise, etnilise ja religioosse taustaga probleemide, näiteks sundabiellud, aumõrvad, inimkaubanduse sihtriigiks saamine, ennetamiseks ning neile reageerimiseks. Muus osas rassismimotiiviga kuritegude ja vaenu õhutamise või diskrimineerimise küsimusi arengusuundades ei kajastata, kuid teatavasti on kriminaalpoliitika ja -õiguse muudatused sel teemal kavandatud (vt punktid 95-99 allpool).

52. Eelmises aruandes on kirjeldatud õiguskantsleri tegevusvaldkonda (punktides 16-18). Aruandele relevantseid Õiguskantsleri menetletud juhtumeid on kirjeldatud käesoleva aruande punktides 338-361.

53. Komitee soovitas oma lõppmärkustes (punkt 10) kaaluda sellise riikliku inimõiguste institutsiooni asutamist, mis oleks kooskõlas „Inimõiguste edendamise ja kaitse riiklike asutuste staatust ja tegevust reguleerivate põhimõtetega”. Välistamata nimetatud asutuse loomise võimalust, osutame sellele, et Eestis tegutseb riikliku inimõiguste kaitsja institutsioonina õiguskantsler.

54. Vabaaühendus Inimõiguste Keskus on teinud kriitikat, et õiguskantsleri institutsiooni ei saa käsitada riikliku inimõiguste institutsioonina. Inimõiguste Keskuse hinnangul ei vasta õiguskantsleri institutsioon riikliku inimõiguste institutsiooni nõuetele eelkõige büroo koosseisu ega ka selle mandaadi osas. Samas tunnustab Inimõiguste Keskus Õiguskantslerit kui inimõiguste kaitsjat laste ombudsmanina, erinevate sõnavõtude eest meedias ja Riigikogus, väärkohtlemise ennetamise alase ning muu sellesarnase tegevuse eest. Inimõiguste Keskus on soovitanud riigil põhjalikult analüüsida õiguskantsleri institutsiooni ümberkujundamise võimalikkust Pariisi põhimõtetele (Paris principles) vastavaks riiklikuks inimõiguste kaitse organisatsiooniks ning juhul kui see ei osutu võimalikuks, vastava institutsiooni loomist.

55. Õiguskantsler ei ole küll akrediteeritud vastavalt Pariisi põhimõtetele, kuid õiguskantsleri tegevus järgib suures osas Pariisi põhimõtteid. Õiguskantsleri institutsioon on loodud põhiseadusega ning õiguskantsler lähtub oma tegevuses üksnes tema tegevust reguleerivast seadusandlusest ja muudest õigusnormidest ning oma südametunnistusest. Õiguskantsler ei allu ühelegi riigiametnikule ega -asutusele.

56. Õiguskantsleril on mitmeid juriidilisi tagatisi, mis kindlustavad tema sõltumatuse. Tema sõltumatuse tagab ka keeld olla mõne teise riigi-, kohaliku omavalitsuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku ametis, osaleda erakonna tegevuses, kuuluda äriühingu juhatusse, nõukogusse või järelevalveorganisse ja osaleda ettevõtluses. Õiguskantsler on oma tegevuses teistest riigivõimukandjatest sõltumatu.

⁴ Inglise keeles <http://www.just.ee/arengusuunad2018>

57. Õiguskantslerist on kujunenud tuntud ja tunnustatud ametiisik, kelle seisukohtadega arvestavad nii rahvas, poliitikud kui ka riigiametnikud. Oma menetlustes on õiguskantsler korduvalt leidnud, et riigi tegevus on läinud vastuollu põhiseaduse või muu seadusega või rikkunud muul viisil kaebajate õigusi. Avalik võim täidab enamasti kõik õiguskantsleri soovitud ja ettepanekud vastuvaidlemata.

58. Õiguskantslerit usaldab valdav enamus elanikkonnast. Õiguskantsleri usaldusreiting on viimaste aastate lõikes olnud stabiilne, ulatudes 68-73%-ni elanikkonnast.

Eesti lõimumiskava (2008–2013)

59. Välismaalaste integreerimist Eesti ühiskonda peab Eesti riikliku tähtsusega küsimuseks. Eesti elanikkonna lõimumine on pikaajaline protsess, mille lõppsihiks on tugeva Eesti riigi identiteediga, ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsirahvastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond, kus igaüks saab ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Alates 2000. aastast on Eesti valitsus selleks vastu võtnud ja rakendanud mitmeid integratsiooniprogramme.

60. Rahvastikuminiister koostöös kodanikuühiskonna ning ekspertidega valmistas ette uue lõimumiskava aastateks 2008–2013. Tegemist on valdkondadevahelise arengukavaga, mida toetab rakendusplaan, mille täitmist Vabariigi Valitsus igal aastal arutab ja kinnitab. Alates 1998. aastast tegeleb lõimumisküsimustega ka spetsiaalselt selleks loodud sihtasutus, praeguse nimega Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus „Meie inimesed“ (edaspidi MISA). Alates 2009. aasta juunist vastutab vähemusrahvustele suunatud poliitika ja integratsiooniküsimuste eest kultuuriministeerium.

61. Valdkonda panustavad 5 ministeeriumit⁵ ja riigikantselei. Lõimumiskava strateegiline juhtimine toimub kollegiaalsete organite – lõimumiskava juhtkomitee⁶ ja -rühma⁷ kaasabil, samuti on üha tihedamaks ja sisukamaks muutunud koostöö rahvusvähemuste konsultatiivorganitega, mille üheks väljundiks on kultuuriministeeriumi juures tegutsev Rahvusvähemuste Nõukoda ja Eesti Koostöö Kogu Rahvuste Ümarlaud. Ümarlaud on koostöö- ja nõuandainstitutsiooniks Vabariigi Presidendile ning asjaomastele seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu institutsioonidele. Regioonides tegutsevad kohalike omavalitsuste nõuandekojad ja maavanemate juures asuvad ümarlaudad (Ida-Viru maavanema juures asuv rahvusvähemuste ümarlaud, Tallinnas Kodurahu Foorum).

62. 30. juunil 2011 kiitis Vabariigi Valitsus heaks Eesti lõimumiskava uue rakendusplaani prioriteetid aastateks 2011-2013, milleks on eesti keele õppe tõhustamine; erineva emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste soodustamine ja sealhulgas ka noorte karjäärinõustamise toetamine; kodanikeühenduste toetamine, et suurendada erineva emakeelega inimeste kaasatust ja aktiivsust Eesti ühiskonnas; ühise Eesti teaberuumi arendamise toetamine. Prioriteete, tegevusi ja finantsvahendeid kirjeldava rakendusplaani koostamine käis laiapõhjalise kaasamise teel: viidi läbi uuringuid, kaardistati eelmiste perioodide kogemusi, toimusid mitmed temaatilised

⁵ Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, Siseministeerium, Välisministeerium. Eestis on kokku 11 ministeeriumi.

⁶ Lõimumiskava juhtkomitee ülesanneteks on teha vajaduse korral kultuuriministri kaudu Vabariigi Valitsusele ettepanekuid lõimumiskava 2008–2013 ja selle rakendusplaani muutmiseks ning algatada järgmise perioodi lõimumiskava koostamine.

⁷ Lõimumiskava juhtühisuse ülesandeks on koondada regulaarselt teavet lõimumiskava rakendusplaani, samuti seotud strateegiate elluviimise kohta ning analüüsida regulaarselt lõimumise ja sellega seotud protsesside arengut, jagada teavet arengukava elluviivatele ja kasusaavatele osapooltele ning avalikkusele.

aruteluseminarid ning kolm regionaalset ümarlauda. Protsessi juhtis kultuuriministeeriumi tellimisel sõltumatu Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

63. Integratsiooni vaadeldakse lõimumiskavas kui kahepoolset protsessi. Edukas lõimumine sõltub eestlaste ja teiste Eestis esindatud rahvusrühmade vahelisest kontaktide astmest. Eesmärgiks on tuua välja integratsiooni regionaalsed erinevused ja tugevdada koostööd kohalike omavalitsustega. Lõimumispoliitika nurgakiviks on vajadus julgustada rahvusvähemusi aktiivsemalt osalema sotsiaalses ja poliitilises elus ning suuremat rõhku pannakse võrdsele kohtlemisele. Ettevalmistamisel on uus valdkondlik arengukava aastateks 2014-2020.

64. 2010. a algatas siseministeerium Ida-Virumaa regionaalse arengu tõhustamiseks kooskõlastatud tegevuskava, mis on süsteemne ja hõlmaks erinevaid eluvaldkondi. Tegevuskava põhiolemus on suunatud piirkonna sidususe suurendamisele, mis peaks kaasa aitama tööhõive ning muudest sotsiaalsetest ja kultuurilistest tingimustest lähtuvate probleemide efektiivsemale lahendamisele. Tegemist on kompleksse tegevuskavaga, mis väljub ühe ministeeriumi valitsemisala piiridest.

65. Lõimumiskava seab endale eesmärgiks jõuda aastaks 2013 olukorda, kus:

- a. eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud;
- b. eri emakeelega inimeste kontaktid ja suhtlus on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud;
- c. kodakondsuseta isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud;
- d. valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki.
- e. enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot eestikeelse meedia kaudu ja usaldab seda;
- f. erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud.

Koostöö valitsusväliste organisatsioonidega

66. Igaühel on Eestis põhiseaduslik õigus koonduda liitudesse, seltsidesse, klubidesse; kaitsta oma huve, väljendada ühiseid seisukohti. Eesti riik toetab rahvusvähemuste kultuuriseltse etnilise kultuuri säilitamisel, arendamisel ja tutvustamisel. Eestis on registreeritud ligi 300 rahvusvähemuste kultuuriseltse ja ühendust, kelle tegevuskulude katmist toetatakse alates 1991. aastast riiklikest eelarvevahenditest.

67. Prioriteetseks tegevuseks kultuurivaldkonnas on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamine ning ühistegevuse toetamine. Tegevuste sihtrühmaks on Eestis elavad erineva etnilise taustaga inimesed, koostöötegevustes kõik Eesti elanikud hoolimata kodakondsusest või etnilis-kultuurilisest taustast.

68. Alates 2009. aastast toimub riigieelarvelise toetuse andmine rahvuskultuuriseltsidele katusorganisatsioonide kaudu. Rahvusvähemuste katusorganisatsioonid jagunevad monoetnilisteks (nt ukraina, valgevene, vene jne) ning multikultuurseteks, kus tegutsevad erinevate rahvuste esindajad.

69. Alates 2009. a MISA toel rahastatud kodanikeühenduste, sh noorsooorganisatsioonide tegevusi, kus osalevad ühiselt nii Eestis elavad Euroopa Liidu kolmandate riikide kodanikud (sh kodakondsuseta isikud) kui ka Eesti kodanikud. Konkursside eesmärk on suurendada inimeste vahelist üksteisemõistmist ja aktiivsust kodanikuühendustes, suurendada kultuuride dialoogi ja kogukondade kontakte.

70. Lisaks toetavad vähemusrahvuste kultuurilist tegevust kohalikud omavalitsused, Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, MISA, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Vähemusrahvaste keelt ja kultuuri toetavad ka kohalikud omavalitsused. Tallinna omavalitsuses töötati 2008. a välja integratsiooniprogramm, eesmärgiga aidata kaasa pealinna elanikkonna integratsiooni tegevusele. Samuti toetatakse vähemusrahvusi erafondidest ning välissaatkondade kaudu.

71. Lõimumiskava raames viivad igal aastal integratsioonialaseid tegevusi ellu enam kui 400 koostööpartnerit, milleks on mittetulundusühingud, haridus- ja teadusasutused, kohalikud omavalitsused jt valitsusvälised organisatsioonid.

72. Rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevuse kajastamiseks loodi 2010. a internetiportaal www.etnoweb.ee. Kultuuriministeeriumi juures tegutseb alates 2008. a rahvusvähemuste kultuurinõukoda kultuuriministri konsultatiivorganina.

73. Kultuuriministeeriumi arengukavas on üheks tegevussuunaks seatud inimõiguste ja võrdse kohtlemise valdkonna tegevuste toetamine, koostöö inimõiguste ja etniliste vähemuste õigustega tegelevatele rahvusvaheliste organisatsioonidega. Eestis on kolm inimõiguste alase uurimistöõ ja teavitusega tegelevat organisatsiooni: Inimõiguste Teabekeskus⁸, Inimõiguste Instituut⁹ ja Inimõiguste Keskus¹⁰, kes tegelevad igapäevaselt kohalikul, üleriiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, nõustavad ja teavitavad inimesi, organisatsioone, riigi institutsioone ja rahvusvahelisi organisatsioone.

74. Inimõiguste kaitse edendamiseks Eestis tegelev sihtasutus Inimõiguste Keskus on aastast 2007 igal aastal välja andnud aruannet, mis sisaldab andmeid ka ksenofoobia ja rassismi kohta Eestis.¹¹ Keskus pakub ka tasuta nõustamist võrdse kohtlemise ja diskrimineerimise teemal. 2012. a algatas Inimõiguste keskus ümarlaua, mis koondab Eesti inimõiguste valdkonnas tegutsevaid vabaühendusi. Ümarlaua eesmärk on inimõiguste valdkonna arengule kaasa aidata, soodustada vastastikust infovahetust, leida võimalusi koostööks ning ühiseks huvikaitsetegevuseks.

75. Inimõiguste Teabekeskus tegeleb õigusabi, info kogumise ja levitamisega inimõiguste alal keskendudes nõustamisele seoses emigreerumise ja elamislubadega. Teabekeskus osaleb ENAR¹²-võrgustikus. 2008. a sai Inimõiguste Teabekeskus Euroopa Inimõiguste Kaitse Assotsiatsiooni (*European Association for the Defense of Human Rights - AEDH*) liikmeks.

76. Inimõiguste Instituut on Eesti kõige esimene ja pikaajalisem aktiivselt inimõiguste kaitsega tegelev sõltumatu organisatsioon, mis loodi 1992. aastal. Inimõiguste Instituut konsulteerib kodanikke nii Tallinnas kui Ida-Virumaal. Instituut on Euroopa Rassismivastase Liikumise ning EL Põhiõiguste Platvormi liige, mis on EL Põhiõiguste Agentuuri juures asuv valitsusvälistest organisatsioonidest koosnev nõuandev kogu. Instituut kuulub ÜRO ja Euroopa Nõukogu rahvusvahelistesse ning EL ja Eesti koostöövõrgustikesse, teeb koostööd Poola Helsinki Komiteega, osaleb rahvusvahelise inimõiguste hariduse, on Eesti kodanike- ning vabaühenduste ja rahvusvähemuste koostöövõrgustike, näit. EGAMi (*European Grassroot Antiracist Movement*, loodud 2010.a. tugevdamiseks Euroopa rassismivastast kodanikuühenduste tegevust) liige.

⁸ <http://www.lihr.ee>

⁹ <http://www.eihr.ee/en/>

¹⁰ <http://humanrights.ee/en/>

¹¹ http://humanrights.ee/wp-content/uploads/2011/09/EIKaruanne2011.eng_.pdf

¹² ENAR - *European Network Against Racism*

77. Eesti Mälu Instituudi (Estonian Institute of Historical Memory)¹³ eesmärgiks on anda põhjalik ja objektiivne ülevaade inimõiguste olukorrast Eestis Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal. Instituudi tööd koordineerib rahvusvaheline ekspertkomisjon, mille liikmetel on suuri kogemusi Euroopa ajaloo ning inimõiguste ja poliitiliste repressioonide ajaloo uurimisel. Komisjon kinnitab uurimisteemad ja ka protseduurid, mida rakendatakse uurijate leidmisel.

78. Vastuseks lõppjäreldeste punktis 19 ära toodud soovitudele Eesti Mälu Instituudi kohta vastame, et Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvaheline Komisjon on oma lõppjäreldeste II maailmasõja ja sellele järgnevasse puutuvast teinud ning edasine ajalooline uurimistöö on professionaalsete ajaloolaste pädevuses. Eesti on jätkuvalt huvitatud komisjoni kaetud teemade käsitlemisest. Mis puudutab soovitud punktis b, selgitame, et Mälu Instituut teeb juba täna koostööd mitme institutsiooniga, mis selles valdkonnas Eestis tegutsevad, nagu näiteks Inimõiguste Instituut ning Ajaloo ja Ühiskonnaõpetuse Õpetajate Selts. Soovitudele punktis c vastame, Mälu Instituut tugineb oma tegevuses komisjoni tööst saadud õppetundidele. Samuti on kattuvusi nii komisjoni kui Mälu Instituudi õpetatud nõukogu liikmeskonnas, samuti Eesti uurimisrühma liikmeskonnas.

79. Inimõiguste teemad riiklikul tasandil on seotud asjakohaste üldiste ja valdkondade tegevuskavadega. Inimõiguste teema on inkorporeeritud õppevarasse, vt allpool inimõigustealase õpetuse kohta.

80. Poliitiliste ja ühiskondlike arengute tulemusel registreeriti 15. veebruaril 2007. a Arengukoostöö Ümarlaud (AKÜ) sõltumatu mittetulundusühinguna, mis sai oluliseks tugiorganisatsiooniks maailmaharidusega tegelevatele kodanikuühendustele. Euroopa Komisjoni ja välisministeeriumi rahastuse toel on hakatud Eestis üha enam ellu viima koolidele suunatud Maailmahariduse nädalat (*Global Education Week*¹⁴).

81. Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituut teostab perioodil 2010-2012 projekti Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS (2007-2013) raames, mille eesmärk on suurendada Eesti ühiskonna teadlikkust võrdsest kohtlemisest ning võidelda sallimatuse vastu. Aastate lõikes on keskendutud tolerantsi ja võrdse kohtlemise erinevatele valdkondadele: 2010. aastal oli fookuses võitlus rassismi ja homofobiaga; 2011. aastal keskendus projekt homofobia vastu võitlemisele ning puuetega inimeste sotsiaalse staatuse edendamisele; 2012. aastal keskendus projekt peamiselt võrdse kohtlemise edendamisele ettevõtetes. Lisaks on erilise tähelepanu all võitlus homofobia ja eakate diskrimineerimise vastu. Projekti finantseerivad Euroopa Liit, Sotsiaalministeerium ja Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituut.

82. Kultuuriministeeriumi ning MISA toel viidi 2010. aastal läbi lõimumiskava ja 2011. a Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring¹⁵, millega uuriti seniste lõimumistegevuste tulemuslikkust. Uuringute kokkuvõtte kohaselt on integratsioonivaldkonnas toimunud mitmed positiivsed arengud. Nii 2010. kui 2011. a monitooring viitasid tihenenu kontaktidele eri rahvusest inimeste vahel ning vastastikuse tunnustamise suurenemisele. Umbes kahel kolmandikul nii eestlastest kui venekeelsetest elanikest on teises kogukonnas lähedasi tuttavaid või sõpru. Positiivsemaks on muutunud eestlaste hoiakud teiste rahvuste kaasamise suhtes.

83. Võrreldes 2008. aasta integratsiooni monitooringuga on 2011. a monitooringu kohaselt ebavõrdsuse taju teistest rahvustest elanike seas oluliselt langenud. Vastates küsimusele: „Kas olete paaril viimasel aastal kokku puutunud olukorraga, kus mõnda isikut on rahvuse või

¹³ <http://www.mnemosyne.ee/lang/en-us>

¹⁴ http://www.coe.int/t/e/north-south_%20centre/programmes/3_global_education/e_Global_Education_Week/

¹⁵ www.kul.ee

emakeele tõttu eelistatud tööle võtmisel, teatud ametikohtade või hüvede jagamisel“ oli 2011. aastal ebavõrdset kohtlemist teiste rahvuste liikmete hulgas kogenud 20% (2008. a 49%), nendest pooled on enda sõnul korduvalt (2008. a 24%). Rahvuslikul pinnal negatiivseid kokkupõrkeid on kogenud suhteliselt vähesed, eestlaste hulgas 10%, teiste rahvuste hulgas 7%.

84. Eestlaste hoiakud venekeelse elanikkonna kaasamise suhtes on muutunud positiivsemaks. Tugevnenud ja kinnistunud on eestlaste toetus venekeelse elanikkonna esindajate suuremale kaasamisele Eesti ühiskonna ja majanduse juhtimisse.

85. Vabaühendus Inimõiguste Keskus on avaldanud riigile tunnustust konkreetsete sammude eest etniliste lõhestatuse vastu võitlemise eest ja jätkuva positiivse trendi eest erinevate rahvuste vahelisel suhtlemisel. Inimõiguste Keskus rõhutab eriti lõimumiskava rakendusplaani, mis adresseerib komitee soovitusi kõnealustes küsimustes mitmes mõttes, muuhulgas pöörates erilist tähelepanu noortele, et suurendada nende kaastust ja aktiivsust ühiskonnas. Inimõiguste Keskus leiab, et poliitilise aktiivsuse tase erinevates rahvusgruppides on tõusnud ja rahvusgrupid jagavad aina enam poliitilisi väärtusi. See näitab, et vabaühenduse hinnangul võtab riik komitee soovitude punktis 14 osutatud rahvusvähemuste kaasatuse küsimust tõsiselt. Samuti märgitakse positiivsena ära üks rakendusplaani prioriteete, milleks on eesti keele õppe tõhustamine nii koolis kui ka mitteformaalses keskkonnas, järgides seega komitee soovitust punktis 13 (a).

86. Kaitseministeerium ja valitsemisala toetavad kehtivate seaduste piires rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist, sealhulgas ka etniliselt ja lingvistiliselt eristuvate vähemusgruppide ebavõrdse kohtlemise likvideerimist. Kaitseministeeriumis ja valitsemisalas arvestatakse etnilis-kultuuriliste vähemuste identiteedi säilitamise vajadust, samal ajal toetades nende lõimumist ja koostööd enamusgruppidega.

87. Kaitseressursside Ametis on kutsealustel võimalik kutsesobivuse test täita oma emakeeles. Kutsealuste tasuta infotelefonil on kutsealustel ja nende lähedastel võimalik abi ja nõu küsida oma emakeeles, lisaks võimaldatakse kutsealustel oma emakeeles suhelda arstlikus komisjonis viibides. Vastavat võimalust kasutatakse vähemusgruppide poolt ulatuslikult eelkõige Kohtla-Järve arstlikus komisjonis.

88. Ajateenistuse jooksul on vähemusgruppidele loodud võimalus osaleda tasuta eesti keele kursustel, eesmärgiga toetada nende integreerumist ühiskonda. Ajateenistuses osalevad noored kodanikud, kelle puhul keeleoskuse arendamine tõstab kvalifikatsiooni ning aitab siseneda tööturule võrdselt enamusgruppidega. Keeleoskuse omandamine on vähemusgruppide ajateenijate poolt 2011. a tagasisideküsitlusest välja toodud kui väga positiivne aspekt kaitseväekohustuse läbimise juures. Kuna ajateenistuses ei eristata isikute paigutusel etnilisi ja lingvistilisi gruppe, toimub teenistuse käigus ka lõimumine inimestevahelisel tasandil.

Artikkel 3

89. Eestis ei ole genotsiidi, apartheidi ega ka rassilist segregatsiooni. Karistused genotsiidi (§ 90) ja inimsusevastaste kuritegude (§ 89) eest on ette nähtud karistusseadustikus. Kavandatava muudatuse kohaselt ja kooskõlas Euroopa Liidu õigusega on kavas tunnistada karistatavaks rühma vastu suunatud rahvusvahelise kuriteo kuritegelik avalik õigustamine, eitamine või mitteoluliseks tunnistamine, kui sellega on põhjustatud isikute rühma või rühma liikme vastase vihkamise, vägivalda või diskrimineerimise oht.

90. Karistusseadustiku § 89 alusel toimus 2008-2012 I poolaasta jooksul üks kohtumenetlus ja § 90 alusel kolm kohtumenetlust.

91. 2012. a rahvaloendusel määratles ennast eestlasena 889 770 inimest (68,7% vastanutest) ja venelasena 321 198 inimest ehk 24,8 %. Muude rahvuste esindajatena määratles end 63 924 inimest ning 19 344 rahvaloendusel loendatud inimese rahvus on teadmata. Võrreldes eelmise rahvaloenduse andmetega on eestlaste osatähtsus rahvastikus suurenenud ning samas venelaste osakaal vähenenud vähem kui ühe protsendipunkti võrra. Viimase rahvaloenduse järgi elab Eestis 1 294 236 püsielanikku.

92. Eestis on võimalik haridust omandada alushariduse, põhihariduse, kutsekeskhariduse ja kõrghariduse tasemel erinevates õppekeeltes (valdavalt lisaks eesti keelele ka vene keel). Õppekeele valiku teeb õpilane ja/või tema vanem ja üldine tendents on, et põhi- ja kutsehariduse tasemel on valik põhjendatud eelkõige õppuri kodus kasutatava keelega. Seega ei tähenda õppekeel, et tegemist on mingile kindlale rahvusgrupile suunatud õppeasutusega.

93. Mis puudutab holokausti õpetamist koolides, ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga selles olulisi muutusi toimunud; seega viitame eelmise aruande punktidele 43-45, milles kirjeldatud tegevused on jätkunud ka käesoleval aruandeperioodil. Holokausti õppematerjalide loetelu on lisatud eelmisele aruandele.

94. Eelmises aruandes esitatut soovime täiendada alljärgnevalt. 2011. aastal toimus Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti NATO Ühingu koostöös õpetajatele suunatud konverents „Kuidas rääkida holokaustist?“, kus osales ka Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research *chair ambassador* Karel de Beer. Konverentsi ettekanded avaldati õppematerjalina kasutatavas vormis digitaalselt.¹⁶ Yad Vashemi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi holokausti õpetamise alastel koolitustel oli nii 2010. kui 2012. aastal 20 osalejat.

Artikkel 4

95. Vastuseks lõppjäreldeste punktile 12 selgitame, et Eesti ei ole veel täitnud oma kavatsust vaenu õhutamist puudutava karistusseadustiku § 151 muutmise ega rassistlike organisatsioonide kuritegude toimepanemise eesmärgiga ühendustena moodustamise ja neisse kuuluvuse karistatavaks muutmise osas.

96. Samuti ei ole veel kõigi kuritegude puhul lähtumine vaenulikkusest kannatanu vastu tema kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehaliste tunnuste, terviseseisundi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi tõttu tunnistatud raskendavaks asjaoluks, kuid selline muudatus on kavas (vt lõppjäreldeste punkt 12). Viimatinimetatud muudatus, millest tulenevalt peavad õiguskaitseasutused tuvastama kuriteo diskrimineeriva motiivi, võimaldab saada ka paremat ülcvaadet vihakuritegude statistikast.

97. Kavandatud § 151 muudatuse kohaselt on kuriteona karistatav tegevus, sealhulgas kirjutise, pildi, sümboli või muu materjali kasutamine, levitamine või jagamine, millega avalikku rahu häirival viisil või süstemaatiliselt kihutatakse vihkamisele, vägivalle või diskrimineerimisele isiku või isikute rühma vastu, keda määratletakse kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehalise tunnuse, terviseseisundi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi alusel.

¹⁶ <http://www.eata.ee/holokaust>

98. Nimetatud muudatusettepanekud olid ministeeriumidevahelisel kooskõlastamisel 2012. a suvel ning eelnõu on kavas esitada Vabariigi Valitsusele ja seejärel Riigikogule oktoobris 2012, ettepanekuga jõustada vastavad muudatused hiljemalt 2013. aasta algusest.

99. Seadusemuudatusega kaasnevalt on kavas ka tõsta avalikkuse ja eriti õiguskaitseasutuste töötajate teadlikkust muudatustest ning vihakuritegude regulatsioonist tervikuna (vt lõppjärgelduse punkt 18). Praegu metodoloogilised alused näiteks vihamotiivi tuvastamiseks puuduvad, nende väljatöötamisel tuleb arvestada rahvusvahelist kogemust ja rahvusvaheliste organisatsioonide soovitusi.

100. Kuna riigisiseseid seadused on veel muutmata, ei ole võimalikud olnud ka edasised arengud arvutikuritegevusevastase konventsiooni lisaprotokolli (CETS nr 189) ratifitseerimise suunal. Eesti ei saa võtta endale täiendavaid rahvusvahelisi kohustusi, kui puuduvad riigisiseseid instrumendid nende täitmise tagamiseks.

101. Alates 2005. aastast on ÜRO, OSCE, ELi jt rahvusvaheliste organisatsioonide korraldatavatel tsiviilmissioonidel osalenud 13 Eesti politseiametnikku. Tsiviilmissioonidel osalemise üheks eelduseks on enne missioonile suundumist sellise koolituse läbimine, mille raames käsitletakse ka rassismiilminguid kriisipiirkondades ning kuidas missioonidel viibivatel politseiametnikel tuleb nendega kokkupuutumisel käituda. Neid koolitusi korraldavad eri riikide politseikolledžid koostöös ÜRO, Euroopa Komisjoni jt rahvusvaheliste organisatsioonidega.

102. Välismissioonile lähetatavatele ametnikele korraldab Välisministeerium missiooni eelkoolituse, millest ühe osa hõlmab vastavalt piirkonnale, kuhu suundutakse, ka rassismi ja diskrimineerimise temaatika. Politseiametnikke on tsiviilmissioonidel käinud vastavalt 2012. a 18, 2011. a 23, 2010. a 16 ja 2009. a 9 (statistika on tehtud aasta põhiselt *ehk 1 ametnik on loetud mitu korda, kuna paljud neist on 2-3 aastat missioonil*).

103. Aruandeperioodil on Eesti politsei töötajad osalenud mitmetel rahvusvahelistel üritustel, kus on käsitletud rassilist diskrimineerimist ja võitlust selle vastu. 12. oktoobril 2010. a toimus eetikonverents, kus toimus arutelu kogukonnakeskse organisatsiooni ning Politsei- ja piirivalveameti missiooni ning visiooni üle.

104. Alates 2008. aastast osaleb Eesti politsei Euroopa politsei sotsiaalse kaasatuse ja mitmekesisuse juhtgrupi – *European Diversity in Policing* (EDPOL) – töös, kus ühena teemadest käsitletakse politseinike rassilist diskrimineerimist. Politsei- ja piirivalveameti personalibüroo juhataja on EDPOL-i nõuandva kogu liige, olles seega jooksvalt kaasatud EDPOL-i poliitikate kujundamisse ja rakendamisse.

Artikkel 5

(a) õigus võrdsusele kohtu ja kõigi muude õigust mõistvate organite ees:

105. Põhiseadusega tagatakse kõigi õigus riigi ja seaduse kaitsele. Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igaüks võib nõuda oma kohtuasja läbivaatamisel mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist. Eesti eelmistes aruannetes on seda valdkonda põhjalikumalt käsitletud.

106. Õigust mõistab ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja muude seadustega (põhiseaduse § 146). Kohtukorraldus ja kohtuteenistuse õiguslikud alused on sätestatud kohtute seaduses. Siinkohal viitame artiklile 6, kus

kohtukorraldusest on täpsemalt juttu. Artiklis 6 ja 2 on lähemalt käsitletud ka õiguskantsleri pädevust ja tegevust.

(b) õigus isiklikule julgeolekule ja riigi kaitsele vägivalla või kehavigastuste eest, mida võivad põhjustada nii ametiisikud kui ka mis tahes üksikisikud, rühmad või asutused;

107. Vanglateenistus omab ülevaadet vangide üle muuhulgas ka nende rahvuse, kodakondsuse ja emakeele järgi. Pidevalt jälgitakse ka vangide riigikeele oskuse taset: ca 23% süüdimõistetutest ei valda üldse eesti keelt. Riigikeele oskus aga suurendab võimalusi seaduskuulekaks eluks vabaduses, mistõttu on eesti keele kursuste pakkumine vanglateenistusele prioriteediks. Alates 2007. aastast makstakse vangidele eesti keele õppimise eest ka tasu, et seeläbi suurendada motivatsiooni tegeleda töötamise kõrval ka enesearendamisega. Aasta aastalt on kinnipeetavate motivatsioon riigikeele oskust parandada tõusnud ning seetõttu on ka keeleõppes osalejate arv suurenenud. 2012 aastal on planeeritud riigikeele õppeks ca 700 õppekohta erinevatel tasemetel. Vangid kasutavad meelsasti ka võimalust sooritada riikliku eesti keele tasemeeksami vanglas, et vabanedes juba omada paremaid võimalusi.

108. Vangi riigikeele oskuse tase on tähistatud ka tema nimesildil. Selle eesmärgiks on anda ametnikele kiire võimalus tuvastada, kas eesti keelne informatsioon ja korraldused on kinnipeetavale arusaadavad või mitte.

109. Võrreldes 2007. aasta statistiliste näitajatega on vähenenud 1% võrra süüdimõistetute koguhulgast nii määratlemata kodakondsusega isikute kui ka Eesti kodanike osakaal. Välisriikide kodanike arv on seega kasvanud 2% võrra.

110. Karistusseadustiku õigusemõistmisevastaste süütegude peatükis reguleeritud prokuröri, kohtuniku, kohtunikuabi ning kohtuvälise meetleja vastutuse suhtes viitame eelmise aruande punktile 65.

(c) poliitilised õigused, sealhulgas õigus osaleda valimistel;

111. Põhiseaduse kohaselt teostab kõrgeimat riigivõimu rahvas Riigikogu valimiste ning rahvahääletuse teel. Riigikogu valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti kodanikud. Kohalike omavalitsuste volikogude valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti ja Euroopa Liidu kodanikud. Samuti on kohalike omavalitsuste volikogude valimistel hääletamisõigus välismaalasel, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel ning on elanud asjakohases vallas või linnas vähemalt viis aastat. Valijad peavad seaduse kohaselt olema kantud Eesti rahvastikuregistrisse.

112. Kuna kõigile alaliselt Eestis elavatele isikutele, olenemata eesti keele oskusest, on tagatud õigus osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel, on neil seeläbi tagatud võimalus mõjutada kohalikul tasandil ühiskondlikke otsuseid ja osaleda poliitilises elus. Tuleb märkida, et Eesti on üks neist vähestest riikidest maailmas, kus mittekodanikud võivad osaleda kohalike omavalitsuste volikogude valimistel.

113. Peale valimiste ja rahvahääletuse on üksikisikutele ning ühendustele loodud võimalusi riigivalitsemises vahetult osaleda, näiteks osalusveebi kaudu. Õigusaktide eelnõud avaldatakse e-õiguse keskkonnas. Ettevõtjaportaali, veebipõhise kasutajakeskkonna kaudu on nii ettevõtete kui ka vabaühenduste asutamine ja aruandlus lihtne ja kiire.

114. Õigus kuuluda poliitilisse erakonda on seadusandlikult seostatud Eesti kodakondsusega - erakond on kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärgiks on oma liikmete ja

toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning võimu teostamine. Erakonnad on loodud eesmärgiga saavutada valijate toel mandaat avaliku võimu teostamiseks. Samas, kui võrd Riigikogusse võivad kandideerida Eesti kodanikud, ei oleks kodakondsuseta isikute kuulumine erakondadesse selle eesmärgiga kooskõlas. Samas ei ole piiratud nende isikute muid õigusi väljendada oma poliitilisi seisukohti ja veendumusi.

115. Poliitilise osaluse puhul tuleb märkida, et ühiskondlik aktiivsus on võimaldatud kõikidele Eesti elanikele. Samas poliitiline osalus, mille all mõistetakse kitsalt vaid valimiskäitumist, sõltub peamiselt kodakondsusest. Kehtiv lõimumiskava ning selle rakendamise meetmed keskenduvad paljuski just rahvusvähemuste aktiivsemale kaasamisele kodanikuühiskonna tegevustesse.

(d) teised kodanikuõigused, sealhulgas:

(i) õigus riigi piires vabalt liikuda ja elukohta valida;

116. Viitame üleelmises ja eelmise aruande punktides 74-76 ja 81-87 esitatule.

117. Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga on mõnevõrra muutunud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse pagulastega seonduv õiguslik regulatsioon. 01.10.2010 jõustus seaduse muudatus, mille kohaselt annab Eesti rahvusvahelise kaitse saajate perekonnaliikmetele üldjuhul pereliikme elamisloa ning ainult juhul, kui perekonnaliige vajab rahvusvahelist kaitset, antakse talle koos perekonnaliikme elamisloaga ka rahvusvaheline kaitse.

118. Kui seni oli aastane sisserände piirarv 0,05% Eesti alalisest elanikkonnast, siis välismaalaste seaduse 14. juuni 2008 muudatusega tõsteti piirarvu 0,1%-ni Eesti alalisest elanikkonnast.

119. Endiselt on isikuid, kellel on õigus asuda Eestisse väljaspool sisserände piirarvu või kelle suhtes sisserände piirarv ei kehti. Näiteks ei arvata sisserände piirarvu sisse Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase abikaasat ega Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase alaealist ja täisealist last, vanemat ja vanavanemat ning eestkostetavat.

120. Lisaks lihtsustati välismaalaste Eestis töötamise ja elamisega seotud regulatsiooni ja täpsustati menetluse korda selliselt, et tööandjal oleks võimalik reageerida operatiivselt ja vähese ajakuluga tööjõuvajaduste muutustele.

121. 2009. ja 2010. aastal esitas varjupaigataotluse vastavalt 36 ja 30 isikut ning 2011. aastal 66 isikut. Varjupaiga on 31.05.2012. a seisuga saanud 37 isikut ja täiendava ehk subsidiaarse kaitse 22 isikut.

122. Kõik Eesti piirivalvepunktid on võimelised vastu võtma varjupaigataotlusi ning tegema seaduses ette nähtud esmaseid meneflustoiminguid. Taseme säilitamiseks viiakse regulaarselt läbi koolitusi, kus pööratakse tähelepanu nii riigi sisestele õigusaktidele kui ka konventsioonidele, Euroopa Liidu direktiividele ja muudele rahvusvahelistele õigusaktidele.

123. Eesti valitsusasutused teevad aktiivset koostööd erinevate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Võetakse osa Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu töörühmade tööst ning tehakse tihedat koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga. Loodud on koostöösuhted paljude liikmesriikide asutustega, kelle pädevuses on migratsiooni- ja varjupaigapoliitika küsimused. Samuti osaletakse rahvusvahelistes ja regionaalsetes koostööorganisatsioonides.

124. 2006. aastal valmis Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) juhitud Euroopa Pagulasfondi kaasrahastatud projekti „Miinimumnõuded varjupaigataotlejate vastuvõtmiseks, kaitseks ja kvalifikatsiooniks Eestis – MINAS“ raames piirivalveametnikele varjupaigamenetlust käsitlev õppematerjal. Sama projekti raames (aastatel 2006 ja 2007) koolitati piirivalveametnikke, Tööturuameti ning Kodakondsus- ja Migratsiooni ametnikke; toimusid mitmed õppereisid välisriikidesse; koostati, tõlgiti kaheksasse võõrkeelde ja trükiti infomaterjalid varjupaigataotlejatele; avaldati uus keeleliselt redigeeritud UNHCRi käsiraamat. Alates 2004. a on rakendatud üle 30 projekti, mis kõik on otseselt või kaudselt seotud varjupaigamenetluse ja vastuvõtutingimuste parandamisega. IOMi projekti raames viidi ellu ka jätkuprojektid aastatel 2008-2012.

(ii) õigus lahkuda mis tahes maalt, kaasa arvatud kodumaa, ja õigus kodumaale tagasi pöörduda;

125. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud üleelmise aruande artiklis 5.

126. Põhiseaduse kohaselt on igal inimesel õigus lahkuda Eestist. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata kohtu- ning kohtueelse menetluse tagamiseks ja kohtuotsuse täitmiseks (§ 35). Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast (§ 36).

127. Ühtki Eesti kodanikku ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning asjakohases lepingus ja seaduses sätestatud korras. Väljaandmise otsustab Vabariigi Valitsus. Igal väljaantaval on õigus vaidlustada väljaandmine Eesti kohtus. Igal eestlasel on õigus asuda Eestisse (§ 36).

128. Tulenevalt väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusest¹⁷ ei saada Eesti välismaalast riiki, kuhu väljasaatmine võib välismaalase jaoks kaasa tuua inimõiguste rikkumise, piinamise ning julma, ebainimliku ja alandava kohtlemise või karistuse.

(iii) õigus kodakondsusele

129. Komitee soovitas oma lõppmärkustes (punkt 15) vähendada määramata kodakondsusega isikute arvu. Samuti soovitas komitee, et Eesti ratifitseeriks kodakondsusetuse vähendamise konventsiooni ja kodakondsuseta isikute staatuse konventsiooni. Eesti on kaalunud 1954. aasta konventsiooniga liitumise mõjusid ning leidnud, et Eestis elavatel määratlemata kodakondsusega isikutele on juba praeguse seisuga tagatud rohkem õigusi, mida antud konventsioon ette näeb. Sellest tulenevalt ei ole Eesti antud konventsiooniga ühinenud ja lähiajal ei ole meil kavas sellega liituda.

130. 1961. aasta kodakondsusetuse vähendamise konventsioon on osaliselt vastuolus Eesti kodakondsuse seadusega, mistõttu tuleks Eesti kodakondsuse seadust konventsiooniga ühinemisel muuta. Konventsiooni artikkel 1 näeb ette, et osalisriik annab kodakondsuse oma territooriumil sündinud isikule, kes oleks muidu kodakondsusetu (*jus soli* põhimõtte). Eesti kodakondsuse seaduse kohaselt antakse kodakondsus nõ vere järgi (*jus sanguinis* põhimõtte), ehk kodakondsuse omandab sünniga see, kelle sündimise hetkel vähemalt üks vanematest on Eesti kodakondsuses. Eestil ei ole kõnealuse põhimõtte muutmine kodakondsuse seaduses hetkel päevakorral.

¹⁷ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X30034K10&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&q uery=v%E4ljas%F5idukohustuse>

131. Kodakondsuse seadust on küll aruandlusperioodi kestel muudetud, kuid muutmata on jäänud kodakondsuse saamise põhialused. Täiendame eelmistes aruannetes esitatud informatsiooni järgmiselt.

132. Hetkel kehtiva kodakondsuse seaduse § 32 lõike 2 kohaselt loetakse enne 01.04.1995 alusetult väljaantud Eesti kodaniku dokumendi saanud isik Eesti kodakondsuse omandanuks vastavalt sünniga või hilisema toiminguga, kui ei leia tuvastamist, et Eesti kodaniku pass või muu Eesti kodakondsust tõendav dokument väljastati võltsitud või valeandmeid sisaldava dokumendi või teadvalt valeandmete esitamise tõttu.

133. 2012. aasta augustis jõustub kodakondsuse seaduse muudatus, mille kohaselt isik, kelle Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutus määratles Eesti kodaniku passi või muu Eesti kodakondsust tõendava dokumendi väljaandmise otsustamisel alusetult Eesti kodanikuna, loetakse Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutuse poolt Eesti kodakondsuse omandanuks sellel õiguslikul alusel, nagu ta ekslikult Eesti kodanikuna määratleti. Samas jäetakse Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutusel kaalutusõigus mitte lugeda isik tagasiulatuvalt Eesti kodakondsuse omandanuks, kui esinevad kodakondsuse seaduse § 21 lõike 1 punktides 2–6 või § 28 lõike 1 punktides 2 või 3 sätestatud asjaolud või kui on tuvastatud, et isik määratleti isikut tõendava dokumendi väljaandmise menetluses ekslikult Eesti kodanikuna võltsitud või valeandmeid sisaldava dokumendi või teadvalt valeandmete esitamise tõttu.

134. Muus osas ei ole Eesti kodakondsuse saamise põhialuseid aruandevahelisel perioodil muudetud. Jätkuvalt tegeletakse määratlemata kodakondsusega isikute teadlikkuse tõstmisega kodakondsuse taotlemise vajalikkusest ning viiakse läbi erinevaid kampaaniaid, et motiveerida määratlemata kodakondsusega isikuid Eesti kodakondsust taotlema.

135. Eesti pöörab suurt tähelepanu kodakondsuseta isikute arvu vähendamisele. Erilist tähelepanu pööratakse just alla 15aastaste laste vanemate teavitamisele lapse kodakondsuse taotlemise võimaluste kohta. Määratlemata kodakondsusega vanemad saavad taotleda oma lapsele Eesti kodakondsust lisatingimusteta enne lapse 15aastaseks saamist, kui nad ise on elanud Eestis vähemalt viis aastat. Määratlemata kodakondsusega lastele ei anta Eesti kodakondsust automaatselt seaduse alusel, sest riik austab vanemate õigust ja kohustust teha otsuseid lapse tuleviku kohta ise ilma riigipoolse sekkumiseta.

136. Kõigist kodakondsuse taotlejatest moodustavad alla 15-aastased 40% ja kodakondsuse andmisest keeldumise juhtumeid nende puhul praktiliselt ei esine. Vaid üksikutel juhtudel on tulnud taotluse menetlus lõpetada põhjusel, et last ei vabastata tema senisest kodakondsusest.

137. Eesti Vabariigi põhiseadus keelab igasuguse diskrimineerimise ning kodakondsuseta isikutele on tagatud Eesti kodanikega võrdsed sotsiaalsed õigused. Kodakondsuseta isikute sidemed Eestiga on pikaajalised ning neile on tagatud õigused, mis on üldjuhul võrdsed Eesti Vabariigi kodanikega. Valdav osa neist elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa alusel, neile väljastatakse reisidokument, mis kehtib 5 aastat ning neil on õigus pikaajalise Eestis eemalviibimise järel Eestisse tagasi naasta.

138. Kehtiva elamisloaga kodakondsuseta isikuid oli 01.06.12 seisuga 96 364. Kodakondsuseta isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud. Kui 1992. a kodakondsuseta inimeste arv ulatus 32%-ni, siis aastal 2012 see on 7%. Rahvastikuregistri andmetel jaotub Eesti elanikkond kodakondsuse alusel järgmiselt: 84% on Eesti kodanikud, 7% on Venemaa kodanikud, 2–3% muude riikide kodanikud ja 7% on kodakondsuseta isikud. Kodakondsusetute vähenemise peamised põhjused on teise riigi kodakondsuse võtmine, Eesti kodakondsuse võtmine ja isiku

surm. Määratlemata kodakondsusega isikute seas on valdavalt keskealised inimesed, kuid nende hulgast on ka umbes 21 000 isikut, kes on vanemad kui 60-aastased ja kelle puhul on tõenäoline et nad ei hakka oma vanuse tõttu endale Eesti kodakondsust taotlema.

139. Eestis on ette võetud mitmeid samme, et tõsta huvi ja motivatsiooni Eesti kodakondsuse taotlemiseks. Alates 2008. aasta juunist on kodakondsuseta isikutel õigus siseneda viisavabalt Venemaa Föderatsiooni, mis tagab Euroopa Liidu pikaajalistele elanikele, kel on määratlemata kodakondsus, garanteeritud liikumisvabaduse riikides, mis on ühinenud ühispiiridel kontrolli kaotamise Schengeni lepingutega, ning õiguse elada ja töötada teistes Euroopa Liidu liikmesriikides.

140. Vastavalt integratsioonimonitooringule (2011) märkis 2008. a 51% kodakondsuseta vastajaist soovi saada Eesti kodakondsust, siis 2011. a on nende osakaal suurenenud 64%-ni. Võrreldes 2008. aastaga on vähenenud nende osakaal, kes ei soovi üldse mingit kodakondsust (16%-lt 6%-le).

141. Alates 2008. aastast korraldatakse kodakondsustunnistuste kätteandmise pidulikke tseremooniaid, mille eesmärgiks on väärtustada kodakondsust kui riikluse lahutamatu osa ja tunnustada naturalisatsiooniprotsessi läbinud uusi Eesti Vabariigi kodanikke. See aitab teadvustada, et kodakondsus eeldab inimestelt valmidust võtta õigusi ja kohustusi ning osaleda kodanikuühiskonna elus. Tseremooniade peamine eesmärk on motiveerida riigis elavaid kodakondsuseta isikuid saama Eesti kodanikeks.

142. 26. novembril tähistatakse Eesti Vabariigis kodanikupäeva, mille raames tunnustatakse kodanikuaumärgiga inimesi, kes on andnud märkimisväärse panuse ühiskonna elu ja kodanikukasvatuse edendamisele. Kodanikupäev on orienteeritud kõigile Eesti kodanikele ja kodanikuks pürgijatele sõltumata rahvusest. Kodanikupäev on üleriigiline ning toetub eelkõige kohalikele initsiatiivile ning on suurelt osalt teabepäev, mille märksõnadeks on: riik ja kodanik, kodanik ja tema õigused, kodanikuks saamine, kodanikukohus, põhiseadus ja sellest tulenev avalik võim ja demokraatia Eestis, kodakondsus ja pass. Kodanikupäeva on korraldatud alates 2003. a.

143. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 25.09.2008. a määrusele nr 143 jõustus alates 01.03.2009. a uus põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami sooritamise kord, millega muudeti eksamiküsimused senisest sisulisemaks ning sõnastused lihtsamaks. Eksamiks valmistujatele on loodud spetsiaalne eksamit ja selle teemavaldkondi tutvustav tasuta käsiraamat. Käsiraamat on tasuta kättesaadav paberandjal ning Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse (REKK) veebilehel, samuti käsiraamatu tõlked vene ning inglise keeles. Lisaks käsiraamatule on koostöös MISAgaga trükistena eksaminandidele tasuta kättesaadavad ka eestikeelsed Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tekstid ning spetsiaalsed eksami teemalised eesti-vene ning eesti-inglise sõnaraamatud.

144. Jätakuvalt tehakse naturalisatsiooniprotsessi edendamiseks tööd erinevate sihtrühmadega. Näiteks korraldab MISA tasuta ettevalmistuskursuseid Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamiks, samuti tasuta keekursuseid ja õppekulude kompenseerimist kodakondsuse taotlejatele.

145. Lisaks kodakondsuse seaduses ette nähtud keeleõppe kulude hüvitamisele on laiendatud ka eesti keele tasuta õppimise võimalusi. 2009. aasta sügisest käivitatakse Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi toel rahastatavad programmid. Need võimaldavad anda kodakondsuseksamiks ettevalmistavaid ja eesti keele kursusi kõikidele

kodakondsuseta või kolmandate riikide kodanikele, olenemata sellest, kas nad teevad kodakondsuse eksamit või mitte.

146. Jätkub 2008. a veebruaris alustatud kodakondsuseta laste vanemate teavitamine lapse sünni registreerimisel, et neil on võimalus taotleda oma lapsele lihtsustatud korras Eesti kodakondsust. Lapsevanematele antakse Eesti kodakondsuse taotlemist tutvustav infovoldik ning palutakse täita teavituseht selle kohta, et talle on tutvustatud võimalust taotleda oma lapsele Eesti kodakondsust ning kas ta on nõus, et PPA võtab temaga ühendust ja nõustab teda üksikasjalikumalt ja personaalselt. Nõustamise käigus selgitatakse vanematele, millised on ka nende võimalused Eesti kodakondsuse taotlemiseks.

147. Jätkub kodakondsuseta isikute personaalne nõustamine. Ajavahemikul 2008 oktoober kuni 2010 oktoober viidi läbi kolm statistilist analüüsi kodakondsuseta isikutest vanusegruppide ja maakondade lõikes. Esmajärjekorras keskenduti vanusegruppidele 0-14 (saavad Eesti kodakondsust taotleda lihtsustatud korras), seejärel võeti tähelepanu alla 15-20-aastased noored ning 2010. aastal uuesti lapsed ja noored, kes sündinud aastatel 1990-2010. Politsei- ja Piirivalveametis kontrolliti eeltööna iga lapse ja tema vanemate andmed ning hinnati, kas laps ja tema vanemad vastavad kodakondsuse seaduses sätestatud kodakondsuse saamise tingimustele. Seejärel koostati ja saadeti välja siseministri allkirjaga individuaalsed teavituskirjad, kus selgitati isikutele, millistel alustel nad saavad taotleda Eesti kodakondsust ning mida nad peavad selleks tegema. Kokku koostati üle 5000 teavituskirja.

148. Lisaks toimub pidev teavitustöö prefektuuride kodakondsus- ja migratsioonibüroo teenindustes, kus ametnikud selgitavad kodakondsuseta isikutele sõltumata nende pöördumise eesmärgist, millised on nende võimalused Eesti kodakondsuse taotlemiseks. Samuti toimub teavitamine ja nõustamine telefoni teel.

149. Alates 2008. aasta oktoobrist on koolides, kus õpib määratlemata kodakondsusega lapsi, läbi viidud infotunde ja konsultatsioone, mille käigus jagatakse Eesti kodakondsuse eeliseid tutvustavaid büllettäne ning selgitatakse eri vanuserühmadele Eesti kodakondsuse saamise võimalusi.

150. MISA toel viis BDA Consulting OÜ läbi projekti „Minu kodu-Eesti“, mille raames valmistati Eesti kodakondsust tutvustava infoga DVD, mis on suunatud alla 15-aastastele kodakondsuseta lastele ja nende vanematele. Samuti on alates maist 2009. a avatud tasuta infotelefon 800 9999, kust saab teavet nii Eesti kodakondsuse seaduse tundmise eksamiks ettevalmistuskursuste kui ka erinevate eesti keele õppimise võimaluste kohta. Veebipõhiseks teavitamiseks täiendati veebilehte www.meis.ee/kodanik, kus on info eesti, vene ja inglise keeles. Veebilehe kaudu saab ennast registreerida ka kursustele. Telefonilt on kõige enam küsitud informatsiooni tasuta eesti keele kursuste ning eesti keele õppekulude hüvitamise kohta ning registreeritud tasuta Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami ettevalmistuskursustele. 2010. a valmis ka veebilehte reklaamiv banner, mis on üleval MISA, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse ning Etnowebi koduleheküljel.

151. Projekt „Rahvastikuregistri ja Politsei- ja Piirivalveameti vahelise andmevahetuse ning isiku staatusga seotud menetluste arendamine“ on käesolevaks ajaks rakendatud. Alates 11. novembrist 2011. aastast saab Politsei- ja Piirivalveamet igal tööpäeval x-tee kaudu rahvastikuregistrilt andmed vastsündinud laste ning nende vanemate kohta. Selle tarbeks käivitub igal öösel kindlaks määratud kellaajal päring, mis küsib rahvastikuregistrilt andmeid eelneva päeva jooksul registreeritud sündide kohta.

152. Saadud andmete alusel viiakse Politsei- ja Piirivalveameti infosüsteemis läbi Eesti kodakondsusse kuulumise määramise menetlus. Kui laps ei ole omandanud Eesti kodakondsust sünniga, saadetakse lapsevanemale kiri, milles teavitatakse vajadusest vormistada oma lapsele Eestis elamiseks seaduslik alus ja selgitatakse võimalusi lapsele Eesti kodakondsuse taotlemiseks.

(iv) õigus abielluda ja abikaasat valida;

(v) õigus omada nii isiklikku kui ka ühist vara;

(vi) pärimisõigus;

(viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi;

153. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud eelnevates aruannetes. Toome välja mõningad asjakohased muudatused.

154. Asjaõigusseaduse¹⁸ kohaselt on kinnisasja on õigus omandada igal isikul, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Kinnisasja omandamise kitsendamise seadust¹⁹ on viimase aruandeperioodi jooksul muudetud selles osas, mis puudutab kinnisasja omandamise piiranguid juhtudel, kui kinnisasja omandada sooviv välismaalane on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni liikmesriigi kodanik. Sellisel juhul on välismaalasel õigus omandada põllumajandus- ja metsamaad sisaldav kinnisasi ilma kitsendusteta. Eelmises aruandes kirjeldatud sätted, mis puudutavad kolmandate riikide kodanike õigust kinnisasja omandamisel, kehtivad endiselt, vt eelmise aruande punktid 117-119.

155. Veendumusvabaduse valdkonnas ei ole aruandeperioodil tehtud muudatusi. 2008. a jõustunud reklaamiseaduse kohta vt eelmise aruande punkti 121. Täienduseks lisame, et reklaami kohta saab kaebusi esitada Reklaami Nõukojale, mis tegutseb Tarbijakaitseameti²⁰ (Estonian Consumer Protection Board) juures. Avaliku Sõna Nõukogu²¹ (Estonian Press Council) on sõltumatu analüüsikeskus, mis arutab avaliku meedia peale esitatavaid kaebusi ning juhib tähelepanu meediaeetilistele probleemidele ka ise.

156. Eesti Rahvusringhäälingu ja selle tegevust reguleeriva 2007. a jõustunud rahvusringhäälingu seaduse kohta vt eelmise aruande punktid 122-124.

(vii) õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele;

157. Usuvabaduse õiguslike aluste kohta viitame eelmise aruande punktidele 125-127 ning 137-140.

158. Mis puudutab haridusega seotud seadusandlust, selgitame, et põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse § 15 lõige 4 kohaselt sisaldab põhikooli riiklik õppekava ja gümnaasiumi riiklik õppekava usundiõpetuse ainekavasid, mis kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Põhikooli riiklik õppekava § 13 lõige 4 sätestab, et usundiõpetust õpetatakse vaid riiklikus õppekavas toodud ainekava järgi. Sama nõue sätestatakse Gümnaasiumi riiklikus õppekava § 11 lõikes 5. Nii põhikoolis kui gümnaasiumis on usundiõpetus mittekonfessionaalne. Põhikoolis on usundiõpetus valikaine, mille õpetamise vajaduse ja vajalikkuse üle otsustab kool. Gümnaasiumis on

¹⁸ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X0004K11&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=Law+of+Property+Act>

¹⁹ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=2012X10&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=kinnisasja>

²⁰ <http://www.tka.riik.ee/en>

²¹ <http://www.asn.org.ee/english/index.html>

usundiõpetus valikaine, mille õpetamise korraldamine on koolile kohustuslik, kui kasvõi üks õpilane avaldab soovi seda õppida. Samuti võib kool ühele õppesuunale selle kohustuslikuks muuta, kui õpetus toimub riiklikult kinnitatud ainekava alusel.

159. Erakooliseaduse § 11 lõike 5 kohaselt eristatakse munitsipaalkoolis antav usundiõpetus ja erakoolis antav konfessionaalset usuõpetust, mis toimub erakooli nõukogu kehtestatud tingimustel ja korras. Konfessionaalse usuõpetuse õppimine peab olema õpilasele vabatahtlik.

160. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt on isikute diskrimineerimine nende usutunnistuse tõttu keelatud töö saamise, füüsilisest isikust ettevõtjaks saamise ja kutsealale pääsemise tingimuste, sealhulgas värbamis- ja valikukriteeriumide kehtestamisel, samuti edutamisel; töö- või teenuste osutamise lepingu sõlmimisel või ametisse nimetamisel või valimisel, töötingimuste kehtestamisel, korralduste andmisel, töötasustamisel, töö- või teenuste osutamise lepingu lõpetamisel või ülesütlemisel, ametist vabastamisel; kutseõppes, karjäärinõustamisel, ümber- või täiendusõppe võimaldamisel, praktiliste töökogemuste omandamisel ning töötajate või tööandjate ühingusse, sealhulgas kutseühendusse kuulumisel ning nende organisatsioonide poolt soodustuste andmisel.

161. Kirikute ja koguduste seaduse ülesanne on sätestada põhiseadusega igapäevale tagatud usuvabaduse teostamiseks kirikute, koguduste, koguduste liitude ja kloostrite liikmeks astumise kord ning nende tegevuse reguleerimine. Usuühingute tegevust reguleerib mittetulundusühingute seadus.

162. Usulised ühendused on kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid ning välislepingu alusel tegutseva kiriku (st Rooma-Katoliku Kiriku) institutsioonid (§ 2). Usuühing on füüsiliste või juriidiliste isikute vabatahtlik ühendus, kelle põhitegevus on usutunnistusekohane või oikumeeniline moraal-, eetika-, haridus-, kultuuri-, diakoonia-, sotsiaalse rehabilitatsiooni alane tegevus väljaspool kirikule või kogudusele iseloomulikke usuliste talituste vorme ning kes ei pea olema seotud konkreetse kiriku, koguduste liidu või kogudusega (§ 4 lg 1).

163. Eestis tegutseb kirikute ja koguduste seaduse alusel 10 kirikut, 10 koguduste liitu, 71 üksikkogudust ja 8 kloostrit. Usulistel ühendustel ei ole kohustust teatada riigile oma liikmeskonna suurust ega andmeid rahvusliku koosseisu kohta. Järgnevates tabelites toodud arvandmed liikmeskondade kohta on esitatud Siseministeeriumi usuasjade osakonnale asjakohase järelepeärimise peale vabatahtlikkuse alusel.

Tabel 1: Eesti kirikud

	Liikmeid	Kogudusi
Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik*	ca 27 000	61
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*	ca 180 000	164
Eesti Kristlik Nelipühi Kirik*	ca 4500	32
Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik*	464	3
Eesti Karismaatiline Osaduskirik	503	3+3**
Eesti Metodisti Kirik*	1693	24
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik*	ca 170 000	30
Rooma-Katoliku Kirik*	ca 6000	9
Uusapostlik Kirik Eestis	2217	3+15**
The Anglocatholic Church in Estonia		3

Tabel 2: koguduste liidud

	Liikmeid	Kogudusi
Adventistide Koguduste Eesti Liit*	1627	19
Eesti Bahá'í Koguduste Liit	142	5
Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit*	6196	83
Eesti Evangeeliumi Kristlaste Nelipühilaste Koguduste Liit	ca 1000	3
Eesti Evangeelsete ja Vabakoguduste Liit	ca 1000	6
Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit	4254	4+51**
Eesti Kristlike Vabakoguduste Liit	ca 350	6
Eesti Vanausuliste Koguduste Liit	ca 15 000	10+1**
Eesti Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda		5
Eesti Kristlik Koguduste Liit		4

Tabel 3: üksikogudused

	Liikmeid	Kogudusi
Armeenia Apostliku Kiriku Eesti Püha Gregoriuse Kogudus*	2000*	1+5**
Eesti Budistlik Kogudus "Drikung Kagyu Ratna Shri Keskus"	34	1
Eesti Islami Kogudus	ca 1400	1
Eesti Juudiusu Kogudus	ca 2500	1
Eesti Evangeelne Vennastekogudus	142	1
"Evangeeliumi Kristlased Apostlite Vaimus" Tallinna Kogudus	50	1
Krishna Teadvuse Eesti Kogudus	ca 150	1
Tiibeti Budismi Nyingma Eesti Kogudus	alla 20	1
Ukraina Kreeka-Katoliku Kiriku Tallinna Kogudus	318	1
Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kiriku Eesti Kogudus	803	1

* tähistatud usuliste ühenduste andmed 1. jaanuari 2012 seisuga; ülejäänute puhul 1. jaanuari 2007 seisuga.

** tähistatud koguduste arvandmete puhul väljendab esimene number registrisse kantud ja juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi, teine number väljendab usulise ühenduse soovil registrisse kandmata ja mitte-juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi

Tabel 4: kloostrid

	Liikmeskond
Dominikaani Vendade Ordu Klooster Tallinnas	2 munk
Halastuse Misjonäride Ordu Klooster Tallinnas	4 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Ahtmes	2 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Narvas	2 nunna
Pühima Neitsi Maarja Pärispata Saamise Ödede Kongregatsiooni Klooster Tartus	3 nunna
Pühima Päästja Püha Birgitta Ordu Klooster Pirital	10 nunna
Pühima Jumalaema Uinumise Stavropigiaalne Nunnaklooster Kuremäel	174 nunna
Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Püha Eelkäija Skiita Saaremaal	3 nunna

Tabel 5: abielud ja lahutused, 2008–2011

	2008	2009	2010	2011
Abielud	6175	5409	5097	5543
Lahutused	2791	2657	2655	2748

Abielude üldhulgast sõlmisid vaimulikud 2008. aastal 617 abielu; 2009. aastal 456 abielu; 2010. aastal 451 abielu; 2011. aastal 432 abielu.

(viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi;

164. Sõnavabaduse õiguslikud alused ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga muutunud. Seega viitame eelmise aruande punktidele 141-144.

165. Endiselt teostab ajakirjanduse üle järelevalvet Eesti Ajalehtede Liidu poolt loodud Pressinõukogu.²² Pressinõukogu kohta eelmise aruande punktides 145-146 edastatud informatsioon kehtib ka käesoleval aruandeperioodil.

Tabel 6: Pressinõukogu kaebuste statistika 2008-2012 (03.08.2012 seisuga)

	2008	2009	2010	2011	2012
Complaints	45	54	42	67	27
Adjudicated	34	31	34	61	20
No breach of code	17	10	9	28	11
Condemning adjudications	17	21	25	33	9
Resolved	0	3	2	3	1
Rejected	8	14	3	6	1
No resolution	2	3	3	1	0
In process	3	6	6	1	6

Allikas: Pressinõukogu

(ix) õigus rahulike koosolekute ja assotsiatsioonide vabadusele;

166. Avalikke kogunemisi reguleeritakse Eestis avaliku koosoleku seadusega, mille ülesanne on tagada inimeste õigus rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada kooskõlas inimeste põhiõiguste, vabaduste ja kohustustega ning demokraatliku õigusriigi põhimõtetega. Samuti kehtestatakse seadusega avalike koosolekute korraldamise ja läbiviimise piirangud, mis on vajalikud riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

167. Võrreldes eelmise aruandega on muudetud seaduse § 3, millel on lisatud uus säte, millega keeletakse avaliku koosoleku korraldamine, mis õhutab rikkuma avalikku korda või riivab kõlblust. Kuna muus osas muutusi ei ole, viitame eelmise aruande punktidele 148-151.

(e) õigused majandus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonnas, sealhulgas

(i) õigus tööle ja töö vabale valikule, õiglastele ja soodsatele töötingimustele jne.

168. Õigus tööle on tagatud põhiseadusega, milles sätestatakse, et Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Kui seaduses ei nähta ette teisiti, siis on see õigus võrdset Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja määratlemata kodakondsusega isikul. Diskrimineerimise keeld tööga seotud valdkondades on põhjalikumalt reguleeritud Eesti Vabariigi töölepinguseaduses, tööturuteenuste- ja toetuste seaduses, palgaseaduses ja teistes õigusaktides. Nimetatud seadustest on antud ülevaade Eesti viiendas aruandes. 1. jaanuaril 2009 jõustunud võrdse kohtlemise seadus reguleerib samuti võrdset kohtlemist tööelus.

²² <http://www.eall.ee/pressinoukogu/index-eng.html>

169. Vastuseks komitee lõppjärel duse punktile 16, milles komitee palus esitada tööhõive kohta andmed, mis on jagatud etniliste gruppide, rahvuste ja kõnelevate keelte lõikes, edastame, et teavet eri etniliste rühmade palgataseme kohta Eestis ei koguta. Andmed isiku rahvuse kohta on delikaatsed ning seega oleks sellise info kogumiseks vaja seaduses ette nähtud alust. Andmeid palgataseme kohta kogutakse tegevusalade ja ametikohtade kaupa. Välja saab tuua, et eestlaste ja mitte-eestlaste aastase ekvivalentnetosissetuleku erinevus oli 2010. aastal ligikaudu 1,3 kordne.

170. 2008. aastal alanud ülemaailmse majanduskriisi tagajärjel langes tööhõive vanuserühmas 15-64 69,5%-lt 2010. aastaks 60,7%-ni. Töötuse määr kasvas samal ajal 16,9%-ni. 2011. aastal on aga märgata majanduse taastumist ning olukord tööturul on paranemas. Tööhõive määr 2011. aastal oli 64,9% ning töötuse määr 12,5%. Tööturul on keerulisemas positsioonis puuduliku riigikeele oskusega inimesed. Nende sisenemine tööturule on raskendatud ning neil on suurem tõenäosus jääda töötuks. Töötuse määr eestlaste ja mitte-eestlaste seas 2011. aastal oli vastavalt 9,7% ja 18,2%.

171. Võrreldes eestlastega on mitte-eestlased aga tööturul aktiivsemad, mis eriti ilmekalt avaldus majanduskriisi tingimustes. Mitte-eestlased loobuvad tööotsingutest harvem ning mitteaktiivsete osakaal on isegi töötuse kõrge taseme juures vähenenud. Mitte-eestlaste konkurentsivõime parandamiseks tööturul on jätkuvalt oluline parandada nende eesti keele oskust.

172. Töötukassa korraldab eesti keele koolitusi rõhuasetusega tööalasel keeleõppel. 2010. aastal osales tööalase eesti keele kursustel 681 ja 2011. aastal 1603 inimest.

173. Tööturupoliitika väljatöötajaks Eestis on Sotsiaalministeerium. Sotsiaalministeerium on astunud samme, et tööturuteenuste osutamisel pöörataks eriti suurt tähelepanu nendele piirkondadele, kus töötuse määr on suurem, ning nendele sihtrühmadele, kelle puhul töötuse risk on suurem.

174. Riiklike tööturuteenuste pakkumist ja tööturutoetuste maksmist korraldab aastast 2009 Eesti Töötukassa oma igas maakonnas asuvate kohalike osakondade kaudu. Töötukassa kohalikest osakondadest saavad lisaks töötutele nõu ja abi ka töökoha vahetamisele mõtlevad inimesed, pikaajalise tervisehäirega inimesed, koondamisteate saanud inimesed ning tööandjad.

175. Eesti Töötukassa korraldab vähemusrahvuste konkurentsivõime suurendamiseks tööturul peamiselt koolitusi – nii eesti keele koolitust kui ka erialakoolitusi. Lisaks koolitustele tutvustab Eesti Töötukassa erinevaid eesti keele e-õppe võimalusi keeleoskuse iseseisvaks täiendamiseks ning teeb koostööd projektidega, kes pakuvad eesti keele koolitusi töötutele. Samuti võivad eesti keelt mitteoskavad töötud kasutada ka kõiki teisi tööturuteenuseid: neil on võimalik osaleda karjäärinõustamisel või tööpraktikal, taotleda toetust ettevõtluse alustamiseks, käia tööharjutusel või avalikul tööil või rakendada tööle tööandjale makstava palgatoetuse abil, samuti pakutakse puudega inimestele nelja spetsiifilist teenust. Kokku osutatakse Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses ette nähtud korras ja Tööhõiveprogramm 2012-2013 raames 20 erinevat tööturuteenust.

176. Võimalike tööturule sisenemise takistuste väljaselgitamiseks koostatakse igale töötule individuaalne tööotsimiskava, mille koostamise käigus analüüsitakse ka töötute keeleoskust. Neile

töötutele, kellel on töö leidmiseks vaja omandada uusi oskusi või täiendada olemasolevaid, korraldab töötukassa erialakoolitusi (nii täiend kui ümberõpe) kombineerituna erialase keeleoskuse arendamisega. Paljusid erialakoolitusi tellitakse ka venekeelse õppena.

177. Alates 1. maist 2009 viib ellu programmi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007-2013“ Eesti Töötukassa. Programmi eelmise tegevusperioodiga (2007–2009) võrreldes on muutunud töötute taust. Arvelevõetud töötutest enamik on 25-54-aastased. Suurenenud on noorte ja vähenenud vanemaealiste töötute osakaal. Kolmveerand registreeritud töötutest on enne töötuna arvelevõtmist töötanud. Võrreldes varasemate aastatega on klientide seas enam neid, kel on olemas erialane haridus ja töökogemus, kuid kes vajavad töö leidmiseks nõustamist või oskuste ja teadmiste täiendamist. 2010. ja 2011. aastal tõusis pikaajaliste töötute arv. 2010. aasta esimeses kvartalis oli Eestis 51 200 pikaajalist töötut, 2011. aasta esimeses kvartalis 56 200 ning neljandas kvartalis 46 300 pikaajalist töötut. Seega on muutunud aktiivsete tööturumeetmete ja muu töölesaamist toetava abi vajadus. Tööotsijate kvalifikatsiooni tõstmiseks pakutakse erinevaid tööturukoolitusi, muuhulgas erialase eesti või võõrkeele koolitust töötutele, kelle töölesaamine eeldab erialast keeleoskust.

178. Samas ei ole eesti keele mitteoskamine tööturul oluliselt konkurentsivõimet vähendavaks asjaoluks kõikjal Eestis. Näiteks Ida-Virumaal, kus kohati on venekeelse elanikkonna protsent üle 90, ei ole eesti keele oskus tööturul kandideerimisel määravaks ning olulised on ka teised tööturuteenused peale keeleõppe. 2011. detsembris maksti Ida-Virumaal palgatoetust 443 tööandjale, kes olid võtnud tööle pikaajalise töötut. 1 389 töötut osales tööalasel koolitusel ja 157 töötut osales koolitusel, 288 karjäärinõustamisel, 221 tööpraktikal, 103 tööharjutusel. Tööle saamise takistuste kõrvaldamiseks sai psühholoogilist nõustamist 62 töötut, võlanõustamisel osales 61, sotsiaalsel rehabilitatsioonil 15 inimest. Tööklubides osales 2011. aasta detsembris 61 töötut ja vabatahtlikul tööl 14. Kindlasti on eesti keele oskus oluline mujal Eestis ja eriti teenindussektoris. Kuna noorem põlvkond eestlasi ei valda enam nii hästi vene keelt, kuid teenindussektoris on oluline osata mõlemat keelt, siis on vene rahvusest eesti keelt oskavad inimesed tööturul osaliselt ka eelistatud.

179. Vaadates eestlaste ja mitte-eestlaste tööhõive määra soo järgi, võib öelda, et võrreldes 2008. aastaga langes tööhõive määr 2010. aastaks kõige kiiremini mitte-eestlastest meeste seas (13,9 protsendipunkti võrra) ja eestlastest meeste seas (11,1 protsendipunkti võrra). 2010. aastal oli kõrgeim tööhõive määr eestlastest naiste seas (62,1%), veidi madalam eestlastest meeste seas (61,9%). Mitte-eestlastest meeste ja naiste tööhõive määr oli vastavalt 59% ja 57,5%.

180. 2011. aastal tõusis tööhõive määr nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste seas. Kõrgeim on tööhõive määr eestlastest meeste seas (67,8%), veidi madalam mitte-eestlastest meeste seas (65,9%). Eestlastest naiste seas oli tööhõive määr 64% ning kõige madalam oli tööhõive määr mitte-eestlastest naiste seas, vastavalt 60,2%.

181. Seega on tööturul alates 2008. aastast toimunud pöördelised muutused: ülemaailmse majanduskriisi tagajärjel vähenes hõive ja hüppeliselt kasvas töötus. 2011. aastal on aga märgata tööturul paranemise märke. Eestlaste ja mitte-eestlaste töötuse määra erinevus on aga jätkuvalt veidi alla kahe kordne.

182. Vaadates töötuse määras toimunud muutusi, on näha, et töötuse määr (s.o töötute osakaal kõigist tööturul aktiivsetest inimestest) on teistest rahvustest inimeste seas kasvanud märgatavalt kiiremini kui eestlaste seas. Kuigi ka töötuse langus on toimunud teistest rahvustest inimeste seas kiiremini, on eestlaste ja muust rahvusest inimeste vaheline töötuse lõhe jäänud siiski suuremaks kui kriisieelsetel aastatel. Teistest rahvustest inimeste töötuse määr püsib 2011. aasta IV kvartalis 17,1% juures, samas kui eestlaste seas on see näitaja 11,1%. Kriisi ajal vähendas teistest rahvustest inimeste töötuks jäämise tõenäosust tunduvalt eesti keele oskus. Eesti keele oskusega teistest rahvustest inimestel oli töötuks jäämise tõenäosus eestlastega peaaegu sama.

183. 2011. a integratsiooni monitooring kinnitab, et jälgides kvartaalseid muutusi perioodil 2006-2011, on eestlaste tööhõive määr teistest rahvustest inimeste omast olnud pidevalt suurem, kuigi erinevused ei ole olnud suured. Majanduskriisi tõi kaasa tööhõive määra kiirema languse teistest rahvustest inimeste seas, kuid ka majanduskriisi tipus 2010. aasta I kvartalis jäi eestlaste ja teistest rahvustest inimeste tööhõive lõhe 5,6 protsendipunkti piiresse. 2011. aasta kolmandas kvartalis jäi erinevus 1,3 protsendipunkti juurde, kus eestlaste tööhõive määr on 61,4% ning teistest rahvustest inimeste seas 60,1%.

Tabel 7: tööjõud, hõivatud, töötud, tööhõive määr ja töötuse määr 15–74-aastaste eestlaste ning mitte-eestlaste seas 2008-2011. aastal

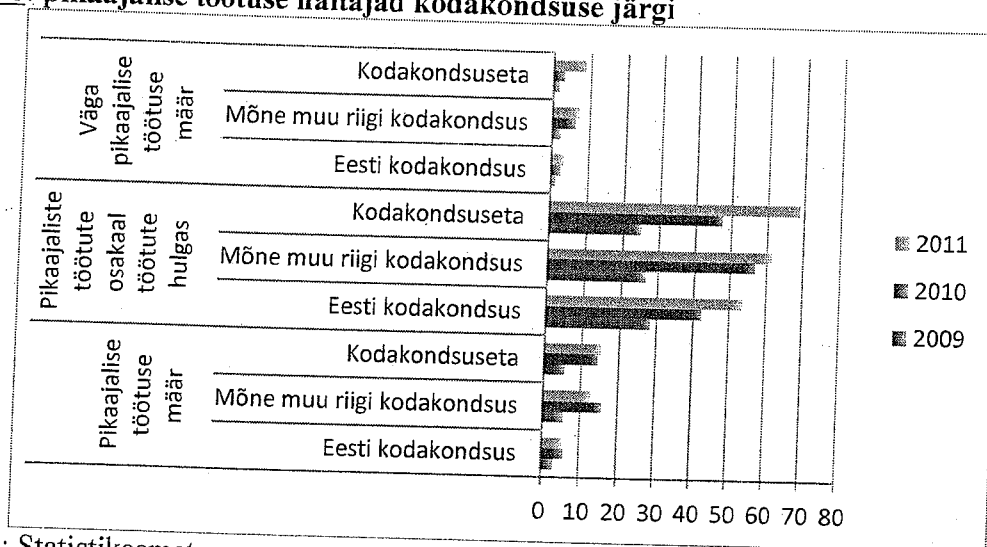
		2008	2009	2010	2011
Eestlased	Tööjõud, tuhat	463.3	453.8	449.7	465.7
	..hõivatud, tuhat	444.0	403.8	389.3	420.8
	..töötud, tuhat	19.3	50.0	60.5	45.0
	Tööhõive määr, %	63.5	58.0	56.1	60.1
	Töötuse määr, %	4.2	11.0	13.4	9.7
Mitte-eestlased	Tööjõud, tuhat	231.6	237.1	237.1	230.2
	..hõivatud, tuhat	212.6	192.1	181.6	188.3
	..töötud, tuhat	19.1	45.0	55.5	41.9
	Tööhõive määr, %	61.8	56.1	53.2	57.1
	Töötuse määr, %	8.2	19.0	23.4	18.2

Allikas: Statistikaamet

184. Mitte-eestlaste suuremat töötust võib selgitada peamiselt nende elukoha, halva eesti keeleoskuse ja väikse geograafilise mobiilsusega. Mitte-eestlased elavad peamiselt linnades ning on koondunud kahte piirkonda: Kirde-Eestisse, kus 80% rahvastikust on mitte-eestlased, ja pealinn Tallinnasse, kus mitte-eestlasi on umbes 50%. Enne majanduskriisi algust 2007. a töötas kõigist hõivatud teistest rahvustest inimestest 40% töötlevas tööstuses ja ehitussektoris. Üks töötuse kasvu põhjuseid oli teistest rahvustest inimeste koondumine kahte eelpoolmainitud sektorisse, sest majanduskriis tabas eelkõige oskustöölisi. Töötus suurenes ka lihtööliste, masinoperaatorite ja müügitöötajate seas. Nendel ametialadel töötas 2007. a 65% teistest rahvustest inimestest (37% eestlastest), seejuures oskustöölisena vastavalt 21% ja 15%.

185. Eesti piirkondadest on suurima töötuse määraga Kirde-Eesti, kus töötuse määr 2011. aastal oli 20,3%. Eesti keskmisest töötuse määrast on see üle 1,5 korra kõrgem. Kirde-Eesti töötuse määr on oluliselt suurem kui teistes piirkondades, mistõttu tuleb selle piirkonna arendamisele ning seal tööturuteenuste osutamisele endiselt suurt tähelepanu pöörata.

Tabel 8: pikaajalise töötuse näitajad kodakondsuse järgi

Allikas: Statistikaamet

186. Viimastel aastatel tööturul toimunud muutused kajastuvad ka õigusliku staatuse alusel jaotuvate elanikkonna sihtrühmade hõiveseisundis. Majanduskriisi mõjul kasvas töötus erinevate kodakondsustega inimeste seas. 2011. aastal on aga olukord tööturul märgatavalt paranenud ja seda samuti kõikide erinevate kodakondsusega inimeste seas.

Tabel 9: 15-74-aastaste hõiveseisund kodakondsuse alusel

		2008	2009	2010	2011
Eesti kodakondsus	Töøjõud, tuhat	569.5	561.7	562.3	582.7
	..hõivatud, tuhat	543.6	495.2	482.5	520.2
	..töötud, tuhat	25.9	66.6	79.8	62.6
	Tööhõive määr, %	63.4	58.2	56.4	60.2
	Töötuse määr, %	4.6	11.9	14.2	10.7
Muu kodakondsus	Töøjõud, tuhat	125.4	129.2	124.5	113.2
	..hõivatud, tuhat	113.0	100.7	88.4	88.9
	..töötud, tuhat	12.4	28.5	36.1	24.3
	Tööhõive määr, %	60.8	53.4	49.4	53.6
	Töötuse määr, %	9.9	22.1	29.0	21.5
Sh Venemaa kodakondsus	Töøjõud, tuhat	46.0	52.9	52.5	46.6
	..hõivatud, tuhat	41.8	41.6	37.3	36.7
	..töötud, tuhat	4.2	11.3	15.3	9.8
	Tööhõive määr, %	55.9	51.9	46.7	49.5
	Töötuse määr, %	9.1	21.3	29.1	21.1
Sh kodakondsus määramata	Töøjõud, tuhat	72.6	69.1	64.1	59.7
	..hõivatud, tuhat	64.9	53.2	44.7	46.5
	..töötud, tuhat	7.7	15.9	19.5	13.1
	Tööhõive määr, %	64.1	54.1	50.8	57.6
	Töötuse määr, %	10.6	23.0	30.4	22.0

Allikas: Statistikaamet

187. Raskused tööturul avaldavad olulist mõju ka inimeste toimetulekule. Perioodil 2008-2010 on kasvanud selliste töötute osakaal, kes tulevad toime suurte raskustega ning vähenenud on nende osakaal, kes hindavad oma toimetulekut rahuldavaks. 2011. aastal on trend pöördumas vastupidiseks. Eestlaste ja mitte-eestlaste seas on aga hinnangud toimetulekule väga erinevad. Eestlaste seas on oluliselt rohkem rahuldavalt toime tulevaid isikuid kui mitte-eestlaste seas, 2011. aastal vastavalt 20,4% ja 6%. Samal ajal on mitte-eestlaste seas suurte raskustega toimetulevaid inimesi märksa rohkem kui eestlaste seas, vastavalt 64,7% ja 41%.

Tabel 10: töötud toimetuleku järgi (%)

		2008	2009	2010	2011
Eestlased	Rahuldav	34.0	22.1	18.8	20.4
	Mõningate raskustega	35.0	36.0	35.4	38.6
	Suurte raskustega	31.0	41.9	45.8	41.0
Mitte-eestlased	Rahuldav	15.4	6.9	4.8	6.0
	Mõningate raskustega	38.7	33.5	27.7	29.3
	Suurte raskustega	45.9	59.6	67.5	64.7

Allikas: Statistikaamet

188. Statistikaameti poolt immigrantrahvastiku uuringu ja Eesti tööjõu-uuringu põhjal tehtud analüüs näitab, et vanusegrupis 15-74 oli põlisrahvastiku ja immigrantrahvastiku hõivelõhe naiste puhul märgatavalt suurem kui meeste seas. Näiteks kui 2011. aastal oli meeste hõivelõhe -0,4 protsendipunkti (immigrantrahvastiku meeste tööhõive määr oli kõrgem põlisrahvastiku meeste tööhõive määrast), siis naiste osas oli hõivelõhe 6,3 protsendipunkti (immigrantrahvastiku naiste tööhõive määr oli madalam põlisrahvastiku naiste tööhõive määrast). Märkimist väärib ka see, et kui naiste hõivelõhe on aastate 2008 ja 2011 võrdluses suurenenud (2008 – 3,6 pp, 2011 – 6,3 pp), siis meeste oma on vastupidi vähenenud (2008 - -2,9 pp, 2011 - -0,4 pp). Võrreldes põlis- ja immigrantrahvastiku olukorda lisaks soole ka haridustaseme järgi, võib välja tuua, et kui meeste seas oli 2011. aastal hõivelõhe suurim esimese taseme või madalama haridusega inimeste seas (6,7 pp), siis naiste seas on suurim hõivelõhe kolmanda taseme hariduse omandanute hulgas (15,1 pp). Samas on nii naiste kui meeste ja nii põlis- kui immigrantrahvastiku hulgas kolmanda haridustaseme omandanud inimeste tööhõive määr kõrgeim.

189. 2011. a integratsiooni monitooring kinnitab, et uusimmigrandid diskrimineerimist enda suhtes ei taju. Samuti ei tajuta tööandjate eelarvamusega suhtumist uusimmigrantidest töötajatesse. Eestis töötavad sisseandajad on üldiselt oma töö ja töötingimustega rahul, pidades neid samaväärseks kohalike elanikega.²³

190. Rahvuse ja soo alusel andmeid võrreldes võib välja tuua, et kui sooline tööhõive määrade crincvus oli eestlaste puhul näiteks 2011. aastal 5,2 ja mitte-eestlaste puhul 8 protsendipunkti, siis rahvuse pinnalt võrreldes oli lõhe meeste hulgas vaid 1,3 ja naiste hulgas 4,1 protsendipunkti. Tööhõive määr oli 2011. aastal vanusegrupis 15-74 kõrgeim eestlastest meeste (62,8%) ning madalaim mitte-eestlastest naiste hulgas (53,5%).

²³ http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Intmon_2011_pt_8.pdf

191. Töötuse määr on aga kogu perioodi 2009-2011 olnud immigrantrahvastiku seas nii naiste kui meeste osas kõrgem kui põlisrahvastiku seas ning meeste ja naiste osas üsna sarnane. Kui meeste seas oli põlis- ja immigrantrahvastiku töötuse lõhe 2011. aastal -5,9 protsendipunkti (2009 - -5,8 pp, 2010 - -9,1 pp), siis naiste seas oli lõhe -6,0 protsendipunkti (2009 - -5,2 pp, 2010 - -9,3 pp). Töötuse määr oli 2011. aastal põlisrahvastiku osas naistel 10,4% ja meestel 11,8%, immigrantrahvastiku töötuse määr oli samal aastal naiste osas 16,4% ja meeste osas 17,7%. Sarnane on olukord rahvuse ja soo alusel andmeid analüüsides. Kui soolised erinevused olid nt 2011. aastal suhteliselt väiksed, siis vahe eestlaste ja mitte-eestlaste töötuse määras oli märksa suurem. Nii oli eestlaste sooline töötuse lõhe 1,1 ja mitte-eestlaste oma 2,1 protsendipunkti, samas kui meeste puhul oli eestlaste ja mitte-eestlaste töötuse lõhe 9,1 ja naiste puhul 8,1 protsendipunkti. Töötuse määr oli 2011. aastal kõrgeim mitte-eestlastest meeste (19,3%) ning madalaim eestlastest naiste hulgas (9,1%).

192. Erinevusi võib leida ka töötusperioodi kestuses. Kui põlisrahvastiku naiste seas oli 2011. aastal 12 kuud või rohkem töötuna 48,4% töötutest, siis immigrantrahvastiku naiste hulgas oli selliseid inimesi 64,4%. Meeste seas olid samad näitajad vastavalt 58,1% ja 63,6%.

193. 2011. aasta Integratsiooni monitooringu aruandes märgitakse, et eesti keelest erineva emakeelega meeste sihtrühma mõjutas majanduskriis kõige enam, kuid praeguseks on ka nende töötuse määr kiiresti langenud. Samas on muu emakeelega naiste seas töötuse määra muutused aeglasemalt. Ariandes osutatakse, et vajalik on erinevate tööturumeetmete kombineerimine, sh nõustamine karjäärivalikute osas.

194. Võrreldes põlis- ja immigrantrahvastiku hõivatust, saab välja tuua, et 2011. aastal töötas kõige suurem grupp nii põlis- kui immigrantrahvastiku meestest oskustöötajate ja käsitöölisena (vastavalt 25,4% ja 35% hõivatutest). Suurim grupp põlisrahvastiku naisi oli hõivatud tippspetsialistidena (28,8% hõivatutest), immigrantrahvastiku naistest töötas kõige suurem grupp aga teenindus- ja müügitöötajatena (20,8% hõivatutest), kus oli hõivatud aga ka üsna suur osa põlisrahvastiku naistest (20,1% hõivatutest).

195. Praegu lähtub valitsus ametniku teenistusse võtmisel kahte seadusest tulenevat põhinouet: Eesti kodakondsus (teatud juhtudel EL kodakondsus) ning keeleoskus. Abiteenistujana on võimalik töötada riigiasutustes ka Eesti kodakondsuseta isikutel ning keeleoskuse nõuded on madalamad.

Tegevused töötuse vähendamiseks

196. Immigrant-taustaga elanike eesti keele oskus on üldiselt paranemas, mis on jätkuvalt üks olulisi lõimumist toetavaid tegureid. 2011. a Inimarengu aruanne rõhutab samuti keele omandamise sotsiaalset mõõdet ja mõju parema hakkamasaamise tunnetamisel. Eesti on pööranud suurt tähelepanu tasuta keelekursuste korraldamisele, mis võimaldab anda eesti keele kursusi kõikidele kodakondsuseta või kolmandate riikide kodanikele, olenemata sellest, kas nad teevad kodakondsuse eksamit või mitte. Lisaks toetab eesti keele (sh erialase eesti keele) koolitusi MISA. Ka toimuvad MISA vahendusel tööjõuvahetusprogrammid eesti keele praktiseerimise eesmärgil. Keelekoolitused on nimetatud programmides osalejatele tasuta. Koolitusi rahastatakse riigieelarvest ja Euroopa struktuurivahenditest.

197. 2009. a alustati keeleõppe kulude hüvitamisega kõigile, kes on eesti keelt kursustel õppinud ja keele tasemeeksami sooritanud. ESF programmi „Keeleõppe arendamine 2008-2010 ja 2011-2013“ raames on kompenseeritud õppurite keeleõppe kulusid, 2009. a alustati ka kultuuri- ja keeleõppematerjalide ning keele- ja kohanemisprogrammide väljatöötamise ja rakendamisega täiskasvanud uusimmigrantide edukamaks lõimimiseks Eesti ühiskonda, töötati välja uusimmigrantide tugiisikuteenus, täiskasvanutel on võimalik läbida karjääriõppekursuseid.

198. Riik võimaldab tasuta riigikeele õpet ka mitte-eestlastest töötutele, pensionäridele ja puuetega inimestele. 2011. a valmis erivajadustega õppijate eesti keele metoodika ja käsiraamat²⁴ ning 300-le töötule võimaldati MISA toel tasuta eesti keele koolitust. Eesti Töötukassa korraldab koolitusi rõhuasetusega tööalasel eesti keele õppel. Lisaks korraldati erialakoolitusi koos eesti keele õppe mooduliga ning tutvustati erinevaid e-õppe võimalusi keeleoskuse iseseisvaks täendamiseks, O-A2 tasemele.

199. Uusimmigrantidele välja töötatud kohanemisprogramm kätkeb erinevaid valdkondi ja tegevusi. EL liikmesriikides on kohanemisprogrammi põhikomponendid keeleõpe, erialane täiendamine või ümberõpe ning kodanikuõpetus. Ka Eestis väljatöötatavas kohanemisprogrammis pakutakse riiki sisseelamiseks esmavajalikku tugiteenust, korraldatakse baaskoolitusi, keelekoolitusi ja toimub ettevalmistus tööle rakendumiseks. Täpsemalt sisaldab tugiteenus näiteks abi teabeotsingutel, eluaseme leidmisel, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste saamisel, haridus- ja kutseõppeteenuste saamisel ning argipäevategevustes nagu panga-, ostu- jm toimingutes.

Perevägivalla ennetamine ja tõkestamine ning inimkaubanduse vastu võitlemine

200. 2010 aasta kevadel jõustus esimene Vabariigi Valitsuse „Vägivalla vähendamise arengukava“, mis muuhulgas seab eesmärgid naistevastase vägivalla, perevägivalla ennetamise ja tõkestamise valdkonnas ning inimkaubanduse osas. Selle arengukava puhul on kindlasti tegemist olulise teetähisega, mille roll tegevuste ja ressursside planeerimisel aastani 2014 on märkimisväärne. Arengukava läbivad teemad on vägivalla ennetamine, ohvriabi, kurjategijate rehabiliteerimine, teabe kogumine ning koostöö tugevdamine. Arengukava täitmist koordineerib Justiitsministeerium. Sotsiaalministeerium korraldab loenguid avalikkuse teavitamiseks ning koolitusi spetsialistidele (sh varjupaikade töötajad, sotsiaal- ja ohvriabitöötajad, noorsootöötajad, juristid, politseinikud, kohtunikud), korraldab riikliku koostöövõrgustiku ümarlaudu, levitab regulaarselt infomaterjale. Täna töötab nõustamistelefon (inimkaubanduse ohvritele ja perevägivalla ohvritele), töötab prostitutsiooni kaasatud ja kaubitsetud naistele loodud rehabilitatsioonikeskus ning naiste varjupaigad.

201. 2010-2014 toimub inimkaubanduse vastane tegevus “Vägivalla vähendamise arengukava” raames. Eestis on loodud ametiasutuste ja MTÜ-de esindajatest võrgustik, mis võimaldab tõhusamat omavahelist koostööd. Võrgustiku tegevust koordineerib Justiitsministeerium.

202. 2012. aasta alguses on vastu võetud ja jõustunud karistusseadustiku muudatused, millega põhjalikult revideeriti inimkaubandusalaste kuritegude sätteid, sh lisati seadustikku § 133 inimkaubanduse karistamise kohta. Inimkaubanduse ja vägivallaga võitlemine on tähtsal kohal kriminaalpoliitika arengusuundades.

²⁴ www.meis.ee/library?book_id=163&action=download2

203. Kuriteona registreeritud perevägivalda juhtumite arv aastal 2011 oli Eestis kokku 2021. Varjupaikadesse pöördus samal aastal 1180 naist, füüsilise vägivalda ohvreid oli neist 740. 2011. aastal pöördus nelja teenusepakkuja (Eluliin, LFT, Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus ja Võrumaa Naiste Varjupaik) poole 56 inimkaubanduse ohvrit (39 naist ja 17 meest vanuses 13-47). Nende isikutega seotud erinevaid inimkaubanduse episoodide tuvastati 71. In 2010, otsis ohvriabi süsteemi kaudu abi 2872 isikut, kellest 1344 olid koduvägivalda ohvrid. 2010 pakkusid naiste varjupaigad varjupaika 630 ohvrile, 2009, a 432 ohvrile. Vastavalt Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (International Organization for Migration) uuringule oli Eestis seksuaalse ärakasutamise eesmärgil inimkaubanduse ohvriteks langenute arv umbes 100.

(ii) õigus luua ametiühinguid ja neisse astuda:

204. Ametiühingute loomist ning nende tegevust reguleeritakse Eestis ametiühingute seadusega.²⁵ Isikutel on õigus vabalt ilma eelneva loata asutada ametiühinguid, nendega ühineda või jätta ühinemata. Ametiühingut asutada ning nendega ühineda on keelatud ainult kaitsejõudude tegevteenistuses olevatel kaitseväelastel. Töötajate huvide esindamiseks võivad ametiühingud moodustada liite ning ühineda töötajate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

205. Ametiühingusse kuulumisel ei sea ametiühingute seadus mingeid eeltingimusi (vanus, sugu, rass, kodakondsus jmt) ei liikmelisusel ega mis tahes taseme ametiühingutöötajaks (sh keskliitude juhid) valimisel.

206. 13. detsembril 2006 vastu võetud töötajate usaldusisiku seadus²⁶ täpsustab muuhulgas ametiühingute ja nende usaldusisikute (*shop-stewards*) õigusi ja kohustusi, esmajoonel osalemist töötajate informeerimisel ja nendega konsulteerimisel.

207. Võrreldes eelmise perioodi sisendiga on tänaseks juba jõustunud Töölepingu seadus (01.07.2009), mille § 3 kohustab tööandjat tagama töötajate kaitse diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdõiguslikkust.

208. Vastu on võetud Võrdse kohtlemise seadus (jõustus 01.01.2009), mille § 12 kohustab tööandjat edendama võrdse kohtlemise põhimõtet, rakendama meetmeid töötaja kaitsmiseks diskrimineerimise eest ning teavitama töötajat tema sellekohastest õigustest ja kohustustest. Sama seaduse § 13 kohustab haridus- ja teadusasutusi, muid koolitust korraldavaid asutusi ja isikuid arvestama õppesisu määramisel ja õppetöö korralduses vajadust edendada võrdse kohtlemise põhimõtet.

209. Aruandeperioodil leidsid märkimisväärsed töökatkestused aset 2009. ja 2012. aastal. Eesti õiguse kohaselt selgelt streigiks saab nimetada 2012. aasta kevadel toimunud õpetajate streiki.

²⁵ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X30087K2&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=ameti%FChingute>

²⁶ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=XX10005K1&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=t%F6%F6tajate>

2009. ja 2012. aastal toimunud teised töökatkkestused olid pigem poliitilised meeleavalused, mis tõid kaasa töö katkemise üle Eesti mitmete tööandjate juures. Perioodi jooksul on ette tulnud streigiähvardusi, mis ei ole realiseerunud.

(iii) õigus eluasemele:

210. Antud valdkonnas ei ole pärast eelmise aruande esitamist olulisi seadusandlikke muudatusi toimunud, seetõttu viitame eelmise aruande punktides 187-194 esitatule.

211. Muutunud on vaid sotsiaalhoolekande seaduse säte, mis on välja toodud eelmise aruande punktis 193. Sätte uus, alates 9. jaanuarist 2012 kehtima hakanud sõnastus on järgmine: „Ööpäevased hoolekandeesutused on üldjuhul eraldi lastele, eakatele, psüühikahäiretega isikutele ja teistele sotsiaalselt mitte-toimetulevatele isikutele“.

212. Eelmises aruandes välja toodule tuleks lisada, et riikliku valdkondliku poliitika kujundamisel on aluseks Vabariigi Valitsuse kinnitatud arengustrateegia „Eesti eluasemevaldkonna arengukava 2008-2013“, milles on toodud erinevad meetmed eluruumidele juurdepääsetavuse suurendamiseks ja omandamisvõimaluste parandamiseks.

Tabel 11: eluasemeteenuse (sotsiaalhoolekande seaduse § 14 tähenduses munitsipaal- või sotsiaaleluruumides) kasutajate ja kohtade arv aasta lõpu seisuga, 2008–2011

	2008	2009	2010	2011
Kohalike omavalitsuste arv, kus osutati eluasemeteenust	160	166	176	177
Teenuse kasutajate arv kokku	8 781	9 458	9 409	10 057
alla pensioniealised	6 709	7 168	7 113	7 624
pensioniealised	2 072	2 290	2 296	2 433
Teenuse kasutajatest erivajadusega isikud kokku	1 160	1 156	1 185	1 210
Kohtade arv	6 392	7 045	7 058	7 505
sh spetsiaalselt kohandatud erivajadustega isikutele	293	340	343	342
Hõivatud eluruumide arv	5 742	6 366	6 376	6 644

213. 2011. a kõikidest eluasemeteenuse kasutajatest (10 057 inimest) enam kui pooled elasid suurtes linnades - Tallinnas 2406 inimest, Narvas 1764 inimest, Tartus 721 inimest ja Pärnus 535 inimest.

214. Eluasemeteenuse osutamist finantseeriti 2011. aastal 97% ulatuses kohalike omavalitsuste eelarvest, 1% riigieelarvest ja 2% ulatuses muudest allikatest.

(iv) õigus tervishoiule ja arstiabile, sotsiaalkindlustusele ja sotsiaalsele teenindamisele:

215. Alates 2008. a ei ole tervishoiuteenuste kättesaadavuses toimunud olulisi muutusi. Kõigile isikutele, kes viibivad Eestis, on tagatud vältimatu arstiabi osutamine sõltumata ravikindlustuse olemasolust, rahvusest, kodakondsusest/ kodakondsusetusest jne.

216. Eestis määratakse hüvitisi riigisiseste õigusaktide kohaselt kas Eesti alalisele elanikule või tähtajalise elamisloa ja elamisõiguse alusel Eestis elavale välismaalasele. Sotsiaalkindlustushüvitiste maksmine ei sõltu isiku kodakondsusest, rahvusest ega ka rassilisest kuuluvusest.

217. Isikute diskrimineerimine nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi ja nahavärvuse tõttu on keelatud ka sotsiaalhoolekande-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusteenuse, sealhulgas sotsiaaltoetuste saamisel.

218. Aruandeperioodil viidi sisse uus hüvitise liik, milleks oli kindlustushüvitise koondamise korral, mida makstakse kõigile koondatutele. Koondamishüvitist makstakse 1 - 2 kuu töötasu ulatuses sõltuvalt tööstaažist. Varasemalt maksti koondamishüvitist üksnes töölepingu kollektiivsete ülesütlemiste korral. Viidi sisse vastavalt 30 või 60 päevane ooteperiood (sõltuvalt koondamishüvitise maksmisest) töötuskindlustushüvitise maksmisel neile, kelle töö- või teenistussuhe lõppes koondamise tõttu. Ooteperioodi arvutatakse töösuhte lõppemisest ja selle võrra töötuskindlustushüvitise maksmise periood ei lühene.

219. Lisaks tõusis töötuskindlustushüvitise alammäär. Enne oli see võrdne töötutoetusega, nüüd on see 50% alampalgast. Uus on ka see, et töötuskindlustushüvitisele õiguse tekkimiseks vaadeldavat 36-kuulist referentsperioodi pikendatakse rasedus- ja sünnituspuhkusel, lapsendaja puhkusel või lapsehoolduspuhkusel viibitud aja võrra (töötuskindlustuse seaduse²⁷ § 6 lg 5).

220. Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise põhimõtted on jäänud samaks, mis on kirjeldatud eelmises aruandes. Võrreldes eelmise aruandeperioodiga on peretoetuste loetelu vähenenud: 2009. aasta 1. juulist lõpetati koolitoetuse maksmine. Koolitoetuse suurus oli 450 EEK ning seda maksti kord aastas õppeaasta alguses kõikidele õppivatele lastele. Toetuse maksmine lõpetati seoses majanduskriisiga ning vajadusega piirata riigieelarve kulusid ja tagada riigieelarve tasakaal.

221. Võrreldes eelmise aruandega ei ole muudetud elatisabi maksmise põhimõtteid ega suurust.

222. Võrreldes eelmise aruandega ei ole muudetud vanemahüvitise maksmise põhimõtteid. 2011. ja 2012. aastal vähenes vanemahüvitise ülempiir seoses keskmise töötasu alanemisega. 2009.-2011. aastani püsis hüvitise määr samal tasemel, hüvitise määr tõusis 2012. aastal.

223. Alates 2008. aastast muutus riiklike pensionide indekseerimine. Indeksi väärtus sõltub 20 protsenti tarbijahinnaindeksi aastasest kasvust ja 80 protsenti sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa laekumise aastasest kasvust varasema 50:50 asemel. Uue rahvapensioni määra saamiseks korrutatakse eelmine määr läbi eespooltoodud indeksiga, kuid pensioni baasosa uue väärtuse leidmisel korrutatakse see läbi indeksiga, mille kasvuosa on eelnevalt korrutatud läbi koefitsiendiga 1,1 pensioni aastahinde uue väärtuse leidmisel koefitsiendiga 0,9.

224. 2010. aastal sätestati üldiseks vanaduspensioni eaks 65 aastat. Alates 2017. aastast hakkab pensioniiga tõusma astmeliselt 3 kuu võrra iga järgmise sünniaasta kohta ning jõuab 65 aastani

²⁷ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X50053K9&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=t%F6%F6tuskindlustus>

aastaks 2026.

225. Alates 1.01.2013 kaotatakse Õiguskantsleri seaduses ja Riigikontrolli seaduses sätestatud eripensionid üleminekuperioodi jooksul. Õigus eripensionile säilib neil, kellel on seaduse jõustumise ajaks täidetud selle saamiseks vajalik staažinõue, ning pensioniõigust andvatel ametikohtadel töötavatel isikutel, kellel on selleks ajaks täidetud vähemalt 50% selle pensioni saamiseks vajalikust staažinõudest.

226. 01.10.2008 jõustusid puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muudatused, millega viidi puudega tööeliste inimeste toetuste süsteem uutele alustele. Kui varem oli tööelise inimese igakuise toetuse suurus otseses sõltuvuses puude raskusastmest, siis nüüd tuvastatakse tööelisel inimesel puudest tulenevad lisakulud. Toetuse suurus kujuneb nimetatud lisakulude alusel. Lisakuludena võetakse arvesse mitmeid erinevaid kulusid, mis inimesel tekivad igapäevaelus osalemisel – ravimid, transport, abivahendid, erivajadused riiete ja jalatsitele, suurenenud enesehooldus- ja majapidamiskulutused, kommunikatsioonivahendid.

227. Eesmärgiks on toetada puuetega inimeste iseseisvat hakkamasaamist, toimetulekut ja töötamist, s.t. puuetega inimeste aktiivsust. Eeldatakse, et aktiivsematel inimestel on suuremad lisakulud, millest tulenevalt on neil võimalik saada ka suuremat toetust. Puudega tööelise isiku toetuse suurus on 16,62 – 53,70 eurot kuus.

228. Puudega lastele ja puudega vanaduspensioniealistele inimestele kehtib jätkuvalt endine süsteem, kus lisakulusid ei tuvastata ning puude raskusaste määratakse lähtuvalt kõrvalabi ja juhendamise sagedusest ja ulatusest. Toetuse suurus on sõltuvuses puude raskusastmest.

229. Motiveerimaks puudega inimesi osalema tööturul, kehtestati 2008. aastal puudega töötavatele inimestele uus toetuseliik – töötamistoetus. Töötamistoetust makstakse kuni 70-aastastele puudega isikutele puudest tulenevate ja töötamisega seotud kulude katmiseks. Nendeks kuludeks võivad olla transpordikulud, suurem vajadus abilise või abivahendi järele jms. Toetuse suuruseks on kuni 255,70 eurot 3 aasta jooksul.

230. 1. juulil 2009 aastal jõustus matusetoetuse seaduse muudatus, mille kohaselt ei maksta riiklikku matusetoetust enam eraisikutele. Matusetoetust makstakse kohalikele omavalitsustele matuse korraldamise kulude osaliseks katmiseks juhul, kui kohalik omavalitsus korraldab omasteta või tundmatu inimese matuse. Matusetoetuse saamiseks peab matuse korraldaja pöörduma Sotsiaalkindlustusameti poole.

231. Õigus saada ohvriabi on kõikidel inimestel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks, seega on ohvriabi saamiseks õigustatud iga inimene, kellele on põhjustatud kannatusi või tekitatud kahju (vt lähemalt punktid 368-383).

232. 1. detsembril 2005 kinnitas Vabariigi Valitsus HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006-2015. Riikliku HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006-2015 põhieesmärk on saavutada uute HIVi juhtude püsiv langus Eestis. Strateegia prioriteedid on: kahjude vähendamine süstivate narkomaanide seas, ennetustöö noorte inimestega (keskendudes riskeerivalt käituvatele noortele) ning HIViga seotud tervishoiu- ja sotsiaalteenuste tagamine HIViga inimestele.

233. Eesti jätkab aktiivset ja intensiivset tööd HIVi vastu võitlemisel. 2009. aastal diagnoositi Eestis 411 uut HIV juhtumit, 2010.aastal diagnoositi Eestis 372 uut HIV juhtumit ning 2011.aastal 370 uut HIV juhtumit. Viimaste aastate uute HIV juhtumite langus on pidurdunud ja on kahe viimase aastaga jäänud stabiilseks ning esialgsete prognooside kohaselt tuleb ka 2012. aasta uute HIV juhtumite arv ligilähedane kahele viimasele aastale.

234. Endiselt on kõige suurema nakatumisega piirkonnad Harjumaa ja Ida-Virumaa, millest viimases on suur osakaal mitte-eestlastel ning ka määratlemata kodakondsusega isikutel. Siiani on epideemia levinud nendes kahes piirkonnas. Aastal 2010 diagnoositi 45% kõigist uutest juhtudest (n=168) Kirde-Eestis ja 44% (n=165) Tallinnas (vastavalt 100 ja 41 juhtu 100 000 inimese kohta). Diagnoositud juhtude arv teistes piirkondades on jäänud alla 12 juhu 100 000 inimese kohta (5 juhtu 2010. aastal).

235. Praegu on nakatumine sihtrühmakeskne ehk Eestis on kontsentreeritud epideemia ning enamik nakatunuid on süstivad narkomaanid. Võtmevaldkonnaks HIVi nakkuse leviku pidurdamisel ning generaliseerunud epideemia ennetamisel on töö süstivate uimastisõitlastega.

236. Riigi tasandil valmistatakse igal aastal ette järgmise aasta tegevuskava, kus hoolikalt vaadatakse üle eri sihtrühmadele planeeritav tegevus. 2012. aastal arendatakse välja uut pikaajalist tegevuskava 2013-2016 aastateks, kuhu kaasatakse kõik valdkonnas aktiivselt tegutsevad tippspetsialistid ja organisatsioonid.

237. Eesti riik rakendab ka narkomaania ennetamise riiklikku strateegiat, kus samaoodi igal aastal koostatakse tegevuskava, milles nähakse ette meetmeid uimastisõitlastele mõeldud teenuste tõhustamiseks. Nii HIVi kui ka narkomaania ennetamiseks on läbi viidud laiaulatuslikke teavituskampaaniaid, mis aitavad suurendada elanikkonna teadlikkust.

238. Mõlema strateegia tegevuskavades on arvestatud muukeelsetele inimestele mõeldud teenuste eripära. Kõik õppe- ja teabematerjalid ning teavitustegevus tervikuna on kakskeelne (eesti ja vene). Samuti korraldatakse aktiivselt venekeelseid koolitusi nii spetsialistidele kui ka noortele.

239. Epidemioloogilist olukorda arvesse võttes viiakse ellu ka vähemustele mõeldud tegevusi. Strateegiate meetmed on eeskätt sihtrühmapõhised, seetõttu on alati oluline arvestada ka abivajajate rahvust ja kultuurilist tausta.

v) õigus haridusele;

240. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele, haridusseadusele, koolieelse lasteasutuse seadusele, põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele, erakooliseadusele, kutseõppeasutuse seadusele, rakenduskõrgkooli ja ülikooli seadustele on kõigil Eestis legaalselt viibivatel ja rahvusvahelise kaitse saajatel või rahvusvahelist kaitset taotlevatel isikutel õigus omandada haridust eelpoolnimetatud seadustes sätestatud tingimustel ning juurdepääs haridusele ei sõltu inimese keelelisest, kultuurilisest ning rassilisest taustast ja usulistest tõekspidamistest. Hariduse kättesaadavust reguleeriv seadusandlus ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga muutunud, vt eelmise aruande punktid 215-220.

241. Haridustasemed on alusharidus, põhiharidus (I tase), keskharidus (II tase), mis jaguneb omakorda üldkeskhariduseks ja kutsekeskhariduseks, ja kõrgharidus (III tase).

Alusharidus

242. Alusharidust on võimalik omandada koolieelsetes lasteasutustes (lasteaed), põhiharidust põhikoolides, keskharidust gümnaasiumides või kutseõppeasutustes ja kõrgharidust rakenduskõrgkoolides, kõrgkoolides ja ülikoolides.

243. Kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada kõigile oma teeninduspiirkonna lastele (sh erivajadustega lastele), kelle vanemad seda soovivad, võimalus käia teeninduspiirkonna lasteasutuses.

244. Koolieelse lasteasutuse seaduse (§ 8) järgi toimub koolieelsetes lasteasutustes (kuni 7-aastased lapsed) õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles. Kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel võib see toimuda ka mõnes muus keeles. Käesoleval ajal on Eesti lasteasutuste töökeeleks eesti, vene ja inglise keel, kusjuures rühmasiseselt on töökeeleks üks keel. Vene töökeelega lasteasutused paiknevad enamasti linnades ja piirkondades, kus venekeelne elanikkond moodustab enam kui 40% (Ida-Virumaa, Harjumaa, sh Tallinn). Eesti töökeelega lasteaiarühmad moodustavad 82,6%, vene töökeelega ja keelekümblusrühmad 17,2% ning inglise töökeelega 0,2% kõigist lasteaiarühmadest. Eelkõige vene emakeelega lastele suunatud keelekümblusrühmade arv kasvab aasta aastalt, ehkki tegemist on vabatahtliku programmiga nii vanematele kui ka lasteaedadele.

245. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011 tulemustest selgub, et 80% vene ja muu emakeelega vastajatest eelistavad eestikeelse õppe algust juba lasteaias.

246. Koolieelse lasteasutuse seaduse järgi algab lasteaias nii eesti kui ka muu emakeelega lastele eesti keele õpe. Lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, on eesti keele õpe alushariduse raamõppekavas ettenähtud mahus kohustuslik (3–7aastastele lastele vähemalt kaks korda nädalas kestusega 20 minutit).

247. Haridus- ja Teadusministeerium on koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamiseks, sh eesti keele kui teise keele õppe kvaliteedi tagamiseks toetanud erinevaid tegevusi: õpetajate täienduskoolitus, õppematerjalide koostamine ja välja andmine. Täienduskoolitused õpetajatele toimuvad igal aastal alates 2008.a. Samuti on toetatud lasteasutuste juhtide täienduskoolitust, et lasteasutuste juhtkonnad oskaksid paremini planeerida muudatusi ja neid ellu viia, õpetajad aga oleksid valmis kasutama eesti keele omandamise toetamiseks uusimaid meetodikaid. Lisaks toimuvad piirkondlikud infopäevad maakondade haridusjuhtidele ja lasteaedade juhatajatele.

248. Koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate palgavahendite toetus on arvestatud alates 2009. aastast koolieelsetes lasteasutustes eesti keele kui teise keele õppe laienemise (alates kolmeaastastest lastest) toetamiseks. Arvestuse aluseks on muukeelsete lasteasutuste keskmine rühmade arv ja õpetajate palga alammäär.

249. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (§ 21) järgi võib põhihariduse tasemel (1.–9. klassis) õppekeeleks olla mis tahes keel. Õppekeel on nimetatud seaduses (§ 9 lg 21) määratletud keelena, milles toimub enam kui 60% õppetööst. Kooli omanik otsustab õppekeele valiku, arvestades

piirkonna vajadusi ja olemasolevaid ressursse: õpetajate olemasolu, õppevahendite soetamise võimalusi jm. Käesoleval ajal on põhikoolides võimalik õppida eesti, vene, inglise ja soome keeles. 83% üldhariduskoolides on õppekeeleks eesti keel, 1,5% vene keel, 14% koolides on eesti ja vene õppekeelega osakonnad või eesti ja vene õppekeel ning ülejäänud koolides (1,5%) on õppekeeleks inglise, inglise ja eesti või soome ja eesti keeled.

Tabel 12: üldhariduskoolid (va täiskasvanute gümnaasiumid) kooli õppekeele lõikes 2008-2012

Õppeaasta	eesti	vene	eesti/vene	inglise	eesti/inglise	eesti/soome	Kokku
2008/2009	473	62	27	2	1	1	566
2009/2010	465	61	28	2	1	2	559
2010/2011	454	58	28	2	1	2	545
2011/2012	447	8	77	2	4	2	540

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

250. Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel, loob kool koostöös riigi ja kohaliku omavalitsusega emakeele ja rahvuskultuuri õppimise võimalused, et säilitada rahvuslik identiteet. Keeleõpperühma loomise õigus tekib vähemalt 10 ühest rahvusest lapsevanema kirjaliku sooviavalduse alusel. Alates 2004.a. on ühes koolis õpetatud valikainena ukraina keelt, üksikute aastatel on moodustatud erinevates koolides ka teiste keelte õpperühmi (nt leedu, itaalia). Pidevalt on suurenenud ka eesti keelest erineva emakeelega õpilaste arv eesti õppekeele klassides. Perioodil 2006 kuni 2011 on nende vene emakeelega õpilaste arv, kes õpivad eesti õppekeele koolis või keelekümlblusklassides, suurenenud järk-järgult ja see tendents on aastate lõikes kasvav. 2011.a. moodustasid põhihariduse tasemel emakeelest erinevas keeles õppijad eesti õppekeele koolis 0,1% (osakaal sisaldab erinevate emakeeltega õpilasi, kellest valdava osa, st enam kui 90% moodustavad vene emakeelega lapsed) põhikooli õpilaste arvust (umbes 3600 õpilast) põhihariduse tasemel, mis arvestades vene emakeelega ja vene õppekeeles õppivate õpilaste arvu, on oluliselt suurem kui samas klassis vene õppekeele koolis õppivate laste arv kokku (iga klassis kokku umbes 2500 õpilast vene õppekeele koolides).

251. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi on gümnaasiumiastmes (10.–12. klass) õppekeeleks eesti keel, kuid munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes ja munitsipaalkooli gümnaasiumiastme üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka mis tahes muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppetööks annab Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse volikogu taotluse alusel. Sellekohase ettepaneku kohaliku omavalitsuse volikogule teeb kooli arengukavast lähtudes gümnaasiumi hoolekogu. Erakoolides otsustab õppekeele valiku kooli omanik.

252. Vabariigi valitsuse määruse kohaselt alustasid seni vene õppekeele gümnaasiumid üleminekut eestikeelsele õppele 2011/12. õppeaastal. Eestikeelsele õppele ülemineku kohustus kehtib õpilastele, kes sel õppeaastal alustasid õpinguid 10. klassis. Vabariigi Valitsus andis loa jätkata venekeelset õpet 2 täiskasvanute gümnaasiumile, kuna nendes koolidesse asuvad õppima ka täiskasvanud õppurid, kelle eesti keele oskus ei pruugi olla eestikeelseks õppeks piisav. Loa saanud koolid valmistavad ette täiendava eesti keele õppe võimalused, et toetada õppurite üleminekut eestikeelsele õppele.

253. Eestikeelsele õppele üleminek on toimunud paindlikult. Eesti keeles õpetatavatest ainetes on

riiklikult määratletud viis, ülejäänud ained on valinud koolid vastavalt kooli õppesuunale, õpetajate olemasolule vms.

Tabel 13: Eesti keelest erineva emakeelega põhikooliõpilaste arv ja osakaal eestikeeles õppes ning keelekümbklusklassides, keelekümbklusmetoodikat rakendavate koolide arv 2008-2011

Aasta	Eesti keelest erineva emakeelega õpilaste koguarv	Eesti õppekeelega koolides ja keelekümbklusklassides osalemise määr	Keelekümbklusmetoodikat rakendavate koolide arv
2008	27563	21,7%	27
2009	27410	21,5%	25
2010	27523	22%	28
2011	27565	22,1%	31

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

254. Haridus- ja Teadusministeerium on toetanud täiendavalt eestikeelsele õppele üleminekuks vajalikke tegevusi. Eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, ajaloo-, muusika- ja geograafiaõpetajad on läbinud asjakohase koolituse. Kõigil õpetajatel on võimalus läbida täienduskoolitus teises keeles õppe metoodikast. On toetatud täiendavate õppematerjalide, käsiraamatute ja ainesõnastike koostamist ja soetamist. Õppe kvaliteedi tagamiseks ja õpetajate arengu toetamiseks on loodud nõustamiskeskused, mille kaudu korraldatakse täienduskoolitusi, personaalseid ja rühmanõustamisi. Nõustamiskeskustesse on soetatud õppe- ja metoodilised materjalid.

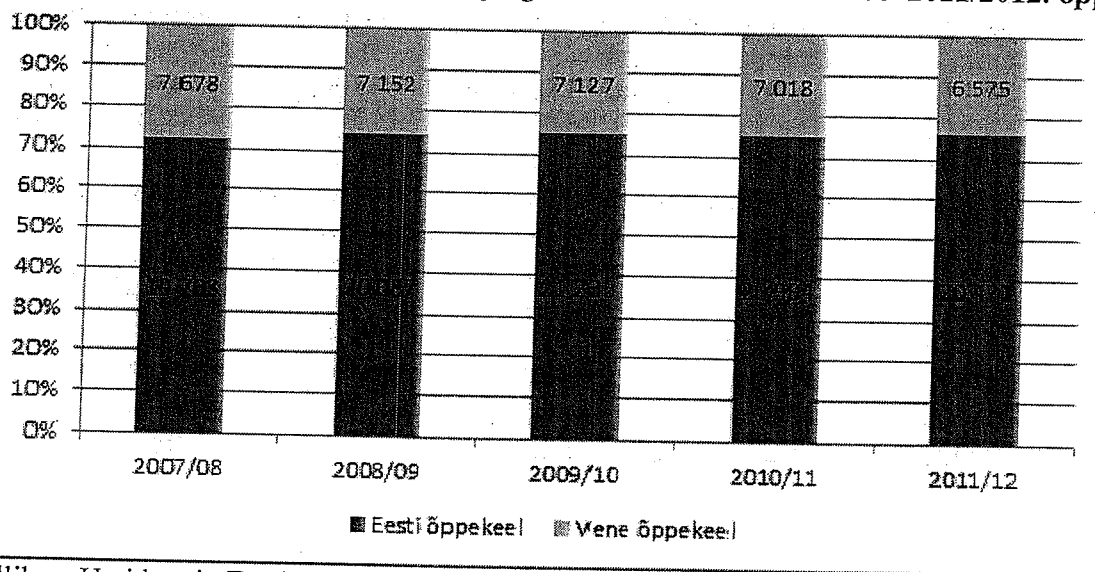
255. Gümnaasiumiastmes eestikeelse õppe kvaliteeti ja tõhusust ei ole veel võimalik hinnata, kuid vähemalt üht ainet õpetati eesti keeles kõigis vene õppekeelega gümnaasiumiastmega koolides. 2008.a algatatud uuringu tulemustest selgub, et õpilased peavad end keeleliselt valmis eestikeelseks õppeks, kuid on ka neid, kes hoiakuliselt ei kiida eestikeelsele õppele üleminekut heaks.

256. Põhikooliõpetajate ja keskhariidust omandavate noorte eesti keele tase on praegu püsinud välishindamise (riigieksamite tulemuste) põhjal stabiilsena.

Kutseharidus

257. Eestis oli 2011/2012. õppeaastal 42 kutseõppeasutust, millest 30 oli riigi-, 3 munitsipaal- ja 9 eraomandis. Kutseõppeasutuse seaduse (§ 18) järgi on kutseõppeasutustes õppekeeleks eesti keel, kuid lubatud on kasutada ka muid õppekeeli. Teiste keelte kasutamise otsustab haridus- ja teadusminister. Praegu on Eestis võimalik kutseharidust omandada eesti ja vene keeles. 2011/2012. õppeaastal oli ainult vene õppekeelega kutseõppeasutusi, mis moodustas 10% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 1 ja erakoole 3. Eesti-vene õppekeelega kutseõppeasutuste arv moodustas 24% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 8 ja erakoole 2. Eesti õppekeelega oli vaadeldaval ajavahemikul 21 riigi- ja munitsipaalomandis kutseõppeasutust ja 4 erakutseõppeasutust.

Tabel 14: Õpilaste osakaal õppekeele järgi kutsehariduses 2007/2008–2011/2012. õppeaastal

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

258. Kutseõppeasutuse seaduse (§ 13) kohaselt koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad kutseharidusstandardis ja riiklikes õppekavades esitatud nõudeid järgides. Nimetatud seaduse (§ 22) kohaselt on eesti keelest erineva õppekeelega kutseõppeasutustes eesti keele õpe kohustuslik keskkhariduse tasemel: kutsekeskharidust omandavad lõpetajad sooritavad kooli lõpetamiseks eesti keele riigieksami. Õppe maht ja korraldus määratakse kooli õppekavas.

259. Eesti keele õppe kohustuslik maht kutseõppeasutuste muukeelses rühmas on neli õppenädalat. Eesti keele arendamise strateegia aastateks 2004–2010 näeb ette, et kutseõppeasutuste lõpetajad on võimelised oma erialal eesti keeles suhtlema ja eestikeelses keskkonnas töötama ning nende eesti keele tase vastab ametikoha kvalifikatsiooninõuetele. Selleks tuleb parandada keeleõpetuse kvaliteeti ja pöörata rohkem tähelepanu erialakeele õppimisele, samuti suurendada eestikeelse õppe mahtu vene õppekeelega ja kahe õppekeelega kutseõppeasutustes.

260. Eesti keele kasutamise ja õppe võimaluste mitmekesistamiseks toetatakse õppeasutusi osaliselt eestikeelse õppe sisseviimisel. Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusala ESF programmi raames toetatakse eesti keele kui teise keele, üldharidusainete ja erialaainete õpetajate täienduskoolitust, sh teises keeles õppe meetodikas. On koostatud eesti keele, erialakeele õppematerjale õppuritele ning meetodilisi materjale õpetajatele. Alates 2011. a käivitati kutseõppeasutuste juhtide nõustamissüsteem, mille kaudu on võimalik koolijuhtidel nõu saada eesti keelest erineva emakeelega õppurite õppe korralduse küsimustes, et tagada õppurite vajalikul tasemel eesti keele oskus.

261. Ülikooliseaduse (§ 22 lg 8) ja rakenduskõrgkooli seaduse (§ 17) järgi on kõrghariduse tasemel õppekeeleks eesti keel, muude keelte kasutamise otsustab haridusasutuse nõukogu või haridus- ja teadusminister. Samas ei määratle need seadused mõistet “õppekeel”. Erandi moodustavad võõrfiloloogia erialad, kus õppekeeleks on sihtkeel (nt inglise filoloogia erialal õpitakse lisaks inglise keelele ka teisi aineid inglise keeles). Enamasti on õppekeeleks eesti keel, 2011. a. õppis 91% üliõpilastest eesti keeles, 6,6% vene keeles ja 2,4% inglise keeles.

262. 2009/10. õppeaastal oli Eestis üldkeskhariduse omandajaid kokku 10 572, kellest 62% asus samal aastal edasi õppima kõrgharidustasemel. Kõrghariduses jätkanud gümnaasiumilõpetajatest 30% asus õppima rakenduskõrgharidusõppesse ning 70% asus omandama akadeemilist kõrgharidust. Vene õppekeelega gümnaasiumi lõpetanute hulgas on kohe kõrgkooli siirdujate osakaal viimase viie aasta jooksul kahanenud (64%lt 54%le). 2010. a suundus eesti õppekeelega gümnaasiumist kõrgharidusse 64% lõpetajatest, vene õppekeelega gümnaasiumist aga 54%. 2010/11. õa kõrghariduse esimesele astmele vastuvõetud vastsetest gümnaasiumilõpetajatest omandas vene keeles üldkeskhariduse ligikaudu 16% ja neist 60% siirdus eestikeelsesse õppesse. Vene õppekeelega gümnaasiumi lõpetanute jaotus kõrghariduse õppekoha rahastamise osas erines mõningal määral eesti õppekeelega gümnaasiumi lõpetanutest. Kui eesti keeles üldkeskhariduse omandanud edasiõppijatest 2010/11. õa 66% asus edasi õppima RE õppekohtadel, siis vene keeles üldkeskhariduse omandanute hulgas oli vastav näitaja 64%. Võrreldes 2006. aastaga on erinevus eesti ja vene õppekeelega gümnaasiumilõpetanute vastuvõtul RE kohtadele vähenenud. Samas on RE kohtadele vastuvõetute osakaal võrreldes 2006/07. õa edasiõppijatega kasvanud nii eesti kui vene keeles üldkeskhariduse omandanute hulgas.

263. Alates 2008. aastast on üliõpilastel, kes soovivad õppida eestikeelsete õppekavade alusel, kuid kelle eesti keele oskus on ebapiisav, võimalik õppida esimesel aastal 0,5 – 1 õppeaasta jooksul eesti keelt. Haridus- ja Teadusministeeriumi haldushala ESF programmi raames toetatakse kõrgkooli erinevat tüüpi eesti keele õppe kursuste väljaarendamisel ja nende läbiviimisel. Selliseid eesti keele kursusi pakutakse täiendavalt üliõpilase poolt valitud õppekava ainekursustele.

Kõrgharidus

264. Ülikooliseaduse (§ 22 lg 8) ja rakenduskõrgkooli seaduse (§ 17) järgi on kõrghariduse tasemel õppekeeleks eesti keel, muude keelte kasutamise otsustab haridusasutuse nõukogu või haridus- ja teadusminister. Samas ei määratle need seadused mõistet “õppekeel”. Õppekeele mõiste on toodud Vabariigi Valitsuse määruses Kõrgharidusstandardis ja vastavalt sellele on igal õppekaval üks peamine õppekeel ning õpiväljundite saavutamiseks on võimalik kasutada teisi keeli.

265. Eestis on võimalik kõrghariduse tasemel õppida eesti, vene või inglise keeles. Enamasti on õppekeeleks eesti keel. 2011/12 õppeaastale õppis eesti keeles 61 496, vene keeles 4469 ja inglise keeles 1642 üliõpilast.

266. Ülikooliseadusest ja rakenduskõrgkooli seadusest tulenevalt on nendel üliõpilastel, kelle eesti keele oskus ei ole piisav õppekava läbimiseks eesti keeles, võimalik õppida süvendatult eesti keelt. Sel juhul pikeneb nende nominaalne õppeaeg kuni ühe õppeaasta võrra.

267. Alates 2008. aastast saavad lisaks valitud eriala õppekavale õppida erinevas mahus ja erineva ajaperioodi jooksul eesti keelt kõik tudengid. Enne said seda tuge vaid need üliõpilased, kelle eesti keele riigieksamitulemus oli alla 60 punkti.

Tabel 15: Üliõpilaste osakaal õppekeelte lõikes 2008/09 – 2010/11. õa

	2008/09	2009/10	2010/11
Eesti õppekeel	88%	89%	90%

Vene õppekeel	10%	9%	8%
Inglise õppekeel	2%	2%	2%

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

Huviharidus ja pühapäevakoolid

268. Septembris 2007 jõustunud huvikooli seadus (§ 3) määratleb huvikooli kui haridusasutuse, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamiseks ja isiksuse mitmekülgeks arendamiseks, sh oma keele ja kultuuri viljelemiseks võimalused huvihariduse erinevates valdkondades.

269. Jätkub eelmises aruandes nimetatud laagri- ja pereõppe kui kooliväliste keeleõppeprojektide toetamine riigieelarvest. Projektid on ette nähtud eesti- ja muukeelsetele noortele (üldjuhul osalevad mõlemakeelsed lapsed, see toetab lisaks keele õppimisele ka tihedamate kontaktide loomist erineva emakeelega noorte seas) ning neis osaleb umbes 1200 noort.

270. Eestis on registreeritud ligi 40 pühapäevakooli, mis tegelevad eri rahvustest lastele päritolumaa kultuuri, keele ja kommete õpetamisega ning Eesti elanikele oma kultuuri tutvustamisega. Riiklikult on toetatud pühapäevakoolide baasfinantseerimist, õpetajate koolitust Eestis ja emamaal ning Eesti kultuuri tundmaõppimist. 2010-2011 õppeaastal rahastati 19 erineva pühapäevakooli tegevust kogumahas ligi 1,2 miljonit krooni ehk 76 700 eurot. 2011-2012 õ.-a toetas Haridus- ja Teadusministeerium 22 pühapäevakooli summas 83 678 eurot.

Inimõigustealane õpetus

271. Üldhariduskoolide riiklikud õppekavad sisaldavad muuhulgas inimõigustealast õpetust. Põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavade alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus). Riiklikus õppekavas nähakse ette, et sotsiaalainete õpetuse kaudu aidatakse õpilasel kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks ja sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks. Sotsiaalainete valdkonna ühiskonnaõpetuse ainega taotletakse, et õpilane muuhulgas väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas.

272. Diskrimineerimise teemat (soolist, etnilist jms) käsitletakse üldhariduskoolide ühiskonnaõpetuse ja inimeseõpetuse ainetes. Neid teemasid sisaldavad ka asjakohased õppematerjalid. Sallivust käsitlevad lisaõppematerjalid on loodud virtuaalses õpikeskkonnas MIKSIKE (www.miksike.ee). Koolide tarbeks on vene ja eesti keeles koostatud ja trükitud Euroopa Liidu põhiõiguste harta ning nende kommentaarid. Koolidesse saadetud õppematerjalide hulgas on ka lapse õiguste konventsioon ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon.

273. Inimõiguste Instituut teavitab läbi inimõigustealase hariduse ja inimõigutesalase nõustamise, rahvusvaheliste ja siseriiklike projektide kaudu õigusest kaitsele rassilise diskrimineerimise eest (projektid RAXEN, FRALEX, FWC COM Lot 1). Instituut korraldab seminare ja teavitusüritusi Euroopa Liidu Nõukogu direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EU kohta Ida-Virumaal ja Tallinnas. Osalejate hulgas on ka üliõpilasi. Instituut on tõlkinud nimetatud direktiivid ka vene keelde.

274. Inimõiguste Instituut ja Lastekaitseliit koostasid 2009. a inimõiguste õppevara, mida seni on täiendanud ja parandatud kooskõlas rahvusvahelise õiguse ning siseriikliku õiguse arengutega. Õppevara hõlmab ülevaadet õigusest kaitstusele rassilise diskrimineerimise eest vastavalt rahvusvahelise õiguse instrumentidele ja mehhanismidele. Inimõiguste õppevara on tasuta kättesaadav Inimõiguste Instituudi kodulehel.²⁸

275. Ühiskonnaõpetuse ja ajaloo õpetajatele on 2012.a. kavandatud seminarid, mille raames omandatakse teadmisi ja oskusi inimõiguste õpetamisest üldhariduskoolides. Seminaride läbiviija on Inimõiguste Instituut koostöös Eesti Ajalooõpetajate Seltsiga ja Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

276. Eesti Ajalooõpetajate Selts osales aastatel 2007 ja 2008 rahvusvahelises inimõiguste õpetamise projektis. Projekti raames peeti 2. veebruaril 2008 tööseminar, kus vastati EUROCLIO inimõiguste õpetamise teemalisele küsimustikule ja arutati teema käsitlemise tõhustamise võimalusi üldhariduskoolides. Projekti eesmärgiks oli jagada osalevates riikides inimõiguste õpetamise kogemust. Eesti saatis peatüki kogumikust "Inimene ja ühiskond", mis sai õppematerjale hinnanud komisjonilt kõrge hinnangu.

277. 2008. aastal tõlgiti eesti keelde humanitaarõiguse metoodilised materjalid. Toimus ka asjakohane seminar ja materjali katsetamine koolides. 2012. a on humanitaarõiguse metoodiline materjal jaotatud koolidele ja seda on tutvustatud kõikidele ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele.

278. Vastuseks komitee palvele lõppjärgelduste punktis 17 esitada täiendavad andmed roma päritolu laste suunamise kohta hariduslike erivajadustega laste koolidesse edastame alljärgneva info.

279. Rahvastikuregistri andmetel (2011) on end Eestis romana määratlenud 633 kodanikku. Neist 582 on registreeritud elukohaga Eestis, 17 roma elab Eestis ilma sissekirjutuseta ja 25 Eesti roma elab välismaal. Roma elanikkond on koondunud väiksematesse asulatesse ja väikelinnadesse. Kõige suurem romade kogukond oli 2011. a Lõuna-Eestis (185 roma), Põhja-Eestis (92 roma), Lääne-Eestis (69 roma). Eesti saartel ei ole romasid registreeritud. Kõige arvukam kogukond elab Valga linnas, 90 täiskasvanut ja 19 alaealist.

280. Eestis õpivad roma päritolu lapsed eesti õppekeelega koolis, üksikjuhtudel ka vene õppekeelega koolis kõrvuti eesti keelt emakeelena või vene keelt emakeelena rääkivate õpilastega. Eestis ei ole koole ega klasse, kus õpiksid ainult roma päritolu lapsed. Roma päritolu lapsed õpivad ühtsete riiklike õppekavade alusel ja neid ei eraldata teistest õpilastest.

281. Eesti Hariduse Infosüsteemi märgitakse õpilase ema- või kodune keel lapse või vanema ütluse alusel, seega on oma emakeele või esimese keele määramine inimese vaba valik. Sellest

²⁸ <http://www.eihr.ee/inimoiguste-oppevara/>

tulenevalt ei ühti Eesti Hariduse Infosüsteemi ja elanike registri andmed romade rahvusliku kuuluvuse osas. Rahvastikuregistri ja Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt toetatud ja Põhja-Eesti Romade Ühingu poolt läbi viidud uuringu tulemustest ilmneb, et ühe roma päriolu vanemaga või mõlema roma pärioluga vanemaga peredes koolikohustuslikus eas roma päritolu lapsi oli 2010.a seisuga 90.

282. Roma laste ja romadest õpilaste edasijõudmise toetamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium kavandanud erinevaid meeteid, näiteks vastavaid täienduskoolitusi nõustamiskomisjonide liikmetele ja nõustamiskeskuste töötajatele, pedagoogidele jms ning lisaks teostanud ka täiendava uuringu.

283. 2011/2012. õa andmete põhjal on roma keele kui koduse keele alusel end määratlenud 22 üldhariduskoolide õpilast, vt tabel.

Tabel 16: Roma keelt koduse keelena kõnelevate õpilaste arv üldhariduskoolides 2012. a

Klass	Õpilaste arv päevases õppes	Õpilaste arv kaug- või õhtuses õppes	Kokku õpilasi
1.	7		7
2.	5		5
3.	1		1
4.	3		3
5.	2		2
6.	1	1	2
7.	1		1
Kokku	21	1	22

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

284. Nimetatud 22 õpilasest 16 õpivad põhikooli riikliku õppekava alusel tavakoolis (*regular school*), 1 õpilane põhikooli lihtsustatud õppekava alusel (kerge vaimupuue) samuti tavakoolis ja 5 õpilast põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel (kerge vaimupuue) hariduslike erivajadustega laste koolis. Neist 10 õpilast õppis eesti õppekeelega koolis ja 12 vene õppekeelega koolis erinevates Eesti piirkondades.

285. Erikoolidesse määramine Eestis toimub meditsiiniliste näidustuste alusel ja see saab toimuda üksnes vanema või seadusliku hooldaja nõusolekul ja meditsiiniliste hinnangute alusel. Roma laste suunamine hariduslike erivajadustega laste kooli või põhikooli lihtsustatud õppekava alusel õppima toimub ühtsetel alustel, st roma laste haridusliku erivajaduse väljaselgitamine ja vajalike meetmete soovitamine toimub samadel alustel nagu seda tehakse eesti või muu koduse keelega laste puhul. Haridusliku erivajaduse väljaselgitamise ja vajalike tugimeetmete, sh suunamise hariduslike erivajadustega laste kooli võib algatada vanem, vanema nõusolekul ka haridusasutus.

286. Andmed kinnitavad, et need roma päritolu õpilased, kellele on õppenõustamiskomisjoni poolt soovitatud õppida lihtsustatud õppekava alusel, st kerge vaimupuudega õpilastele, on see soovitus tehtud juba 1. klassi astumisel ja õppekava põhikooli jooksul ei vahetata.

287. Võttes arvesse romade osakaalu Eesti rahvastikust (0,04%) ja seda, et Eesti rahvusvähemuste

kaasamisprotsess on üles ehitatud valdkondade, mitte rahvusrühmade põhiselt, peab Eesti sobivaks lahenduseks romade osas jätkata lõimumiskavas sätestatud erinevate poliitikavaldkondade asjakohaste meetmete rakendamist, mis hõlmab erinevate rahvusgruppidee haridus- ja kultuurialast tegevust, tööhõiveküsimusi, sotsiaalset kaasatust, meediaalaseid tegevusi jms, mitte eraldi rahvuspõhise strateegia koostamist. Prioriteetseks suunaks on koostöö piirkondlike ja kohaliku tasandi ametiasutuste kui ka kodanikuühiskonna ning asjaomaste sidusrühmadega. Näiteks teeb Inimõiguste Instituut koostööd Põhja-Eesti Romade Ühinguga ning on kaanud romad instituudi rahvusvahelisse ja siseriiklikku koostöösse aastatel 2011 ja 2012.

288. Eestis on haridusvaldkonnas jätkuvalt algatatud erinevatel tasanditel tegevusi, mille eesmärgiks on parem üksteisemõistmine, tolerantsus ja ühiskonna sidusus ja seda ka riiklike õppekavade arendamisel. Esmased teadmised ja oskused erinevate inimestega suhtlemiseks omandatakse juba alushariduse raames.

289. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava põhimõtetenäiteks on sätestatud järgmised printsiibid: humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine; eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine. Nendest printsiipidest lähtutakse õppe- ja kasvatustegevuse korralduses, õpikeskkonna kujundamisel ja igapäevases suhtluses koolieelsetes lasteasutustes (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, Vabariigi Valitsuse määrus, vastu võetud 29.05.2008 nr 87).

290. Alates 1. septembrist 2011. a rakendusi Eestis uus põhikooli riiklik õppekava ja uus gümnaasiumi riiklik õppekava, milles on alusväärtustena sätestatud järgmine põhimõte: *Riiklikus õppekavas oluliseks peetud väärtused tulenevad „Eesti Vabariigi põhiseaduses”, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus).*

291. Põhikooli riikliku õppekava sotsiaalainete valdkonnas on õpieesmärkideks alljärgnevad teadmised ja oskused: põhihariduse omandanud õpilane teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused; tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.

292. Need teadmised ja oskused omandatakse muuhulgas Eesti Vabariigi põhiseaduse, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ja ÜRO lapse õiguste konventsiooniga tutvudes, mida kool võimaldab kasutada klassiruumis.

293. Õpetajate põhi- ja täienduskoolituses lähtutakse õppekavade koostamisel muuhulgas ka riiklikest õppekavadest. Inimõigustega seonduvad teemad on süvendatult käsitletud õpetajate täienduskoolituses (nt Inimõiguste Instituudi poolt läbi viidud täienduskoolitused õpetajatele).

(vi) õigus võrdset osaleda kultuurielus:

294. Eestis on registreeritud ligi 300 rahvusvähemuste kultuuriseltsi ja ühendust, kelle tegevuskulude katmist toetatakse alates 1991. aastast riiklikest eelarvevahenditest. Igapähe on Eestis põhiseaduslik õigus koonduda liitudesse, seltsidesse, klubidesse; kaitsta oma huve, väljendada ühiseid seisukohti. Eesti riik toetab rahvusvähemuste kultuurseltse etnilise kultuuri säilitamisel, arendamisel ja tutvustamisel. Rahvusvähemuste kultuuriseltside baasfinantseerimist saab taotleda registreeritud kultuuriselts, mille põhikirjaliseks tegevuseks on etnilise keele ja kultuuri säilitamine. Baasfinantseerimisest saab organisatsioon taotleda vahendeid organisatsiooni püsikulude (raamatupidamine, ruumid, traditsioonilised üritused jne) katmiseks.

295. Tegutsevad seltsid on koondunud 23 katusorganisatsiooni alla. Eestis on veidi üle saja vene kultuuriühingu, mis on koondunud 7 katusorganisatsiooni²⁹ ja mille põhikirjaline tegevus on vene kultuuri ja keele säilitamine. Vene kultuuri ühingud moodustavad vähemusrahvuste kultuuriühenduste arvust ligi poole. Aastal 2011 said vene kultuuriühingud rahvusvähemuste kultuuriühingute katusorganisatsioonidele suunatud baastoetust üldsummas 132 552 eurot ehk 42 % baastoetuse kogueelarvest (313 167 eurot). 16 vene seltsi kuulub ka teistesse vähemusrahvuste katusorganisatsioonidesse.

296. Üheks koostöö prioriteediks kultuuriseltsidega on nende tegevuse toetamine ja nõustamine administratiivse haldussuutlikkuse tõstmiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks. Riigieelarveline baasfinantseerimise summa on pidevalt kasvanud – aastal 2003 oli see 159 770 eurot, 2006. aastal 204 517 eurot, 2009. aastal 307 692 eurot, 2010. aastal 314 102 eurot, 2011. aastal ja 2012. aastal 313 167 eurot.

297. Rahvusvähemusi on kaasatud uue kultuuripoliitika aluste ning rahvusvähemuste seltside atesteerimise reeglite väljatöötamisel.

298. Kultuurielus ja kultuuri loomisel osalemiseks ei esine rahvuselisi, rassilisi ega teistel tunnustel põhinevaid piiranguid. Kõik rahvusvähemuste ühingud ja kollektiivid võivad taotleda oma tegevuseks toetusi võrdsetel alustel eesti kultuuriühingutega.

299. Üheks oluliseks riigipoolseks ülesandeks Eesti ühiskonna liikmete lõimumisel on anda rahvusvähemustele võimalus oma emakeele säilitamiseks ja kultuuri edendamiseks. Kultuuriministeeriumi eelarvest rahastatakse projektikonkurssidena mitmeid rahvusvähemuste kultuuripärandi säilitamisele suunatud programme: Riiklik programm “Pühakodade säilitamine ja areng 2003–2013”, “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2008–2010 ja 2011–2013”, “Peipsiveere kultuuriruum 2009–2012”.

300. Kultuuriministeerium toetab järjepidevalt rahvusvähemuste professionaalseid ja harrastusteatreid, kontserdikorraldajaid, muuseumc, kirjastamisprojekte, samuti rahvusvähemuste kirjandusürituste, festivalide jt kultuuriürituste korraldamist Eestis. Riigieelarvest toetatakse Vene Teatrit ja venekeelset meediat avalik-õiguslikus Rahvusringhäälingus.

²⁹ Eesti Vanausuliste Kultuurikeskus, Tallinna Slaavi Kultuuriühing, MTÜ Russki Dom-Estonia, Vene Kultuuriseltside Assotsiatsioon RUTHENIA, Vene Loominguliste Kollektiivide Ühing Kalinka Eestis, MTÜ Vene rahvuskultuuriliste organisatsioonide ühendus SADKO Eestis, Vene Haridus- ja Heategevusühingute Liit Eestis.

301. Kaunite kunstide valdkonnas on riigieelarvest enim toetatud venekeelne teatritegevus, toetust on saanud ka vene süvamuusika kollektiivid. Suurim on tegevustoetus Vene Teatrile: 2010. a – 808 749 eurot ja 2011. a – 884 385 eurot, 2012 a – 1 621 719 eurot. Vene Teatri juures tegutseb Vene Teatri Stuudio. Eesti Muusika ja Teatriakadeemias Lavakunstikoolis alustati 2010. a Vene Teatrile näitlejate ettevalmistamiseks erikoolitusprojekti, kus toimub õppetöö osaliselt vene keeles. Tallinnas tegutsevad Vene Teatrikool ja Vene Noorsooteater. Riigieelarvelist tegevustoetust saavad Narvas asuv venekeelne stuudiotheater Ilmarine ja Ida-Virumaal Jõhvis tegutsev teater *Melnitsa* (Tuuleveski). Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi ja Vene Föderatsiooni Kultuuriministeeriumi kultuurikoostöö programmi kohaselt toimub Eestis iga-aastane Vene teatri festival „Kuldne Mask“. Rahvusvahemuste kultuuri tutvustavad mitmed muusikafestivalid, näitused, kirjandus- ja rahvakultuuriüritused.

302. Lisaks tegutsevad eestivene kunstnikeühendused Tallinnas ja Ida-Virumaal, omavalitsuste toel munitsupaalsed muusika- ja kunstikoolid, kus pakutakse ka venekeelset õpet.

303. Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste valdkonna programm “Pühakodade säilitamine ja areng 2003-2013“, mida koordineerib Eesti Muinsuskaitse Amet, toetab Eesti Apostlik-Õigeusu, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu kiriku ja vanausuliste pühakodade renoveerimist. Toetuse suurus kolmele konfessioonile on olnud 2010. a 30,65 % ja 2011. a 39,4% programmi kogueelarvest.

304. Eesti vene vanausuliste kultuuri toetamiseks ja tutvustamiseks loodi 2008. a virtuaalne andmebaas (www.starover.eu). Kultuuriministeeriumis programmi Peipsiveere kultuuriruum 2009-2012 toetab piirkonna kultuuripärandi säilitamist rõhuasetusega vene vanausuliste kultuuripärandi säilitamisel ja tutvustamisel. Programmi ja kohalike omavalitsuste toel on valminud näiteks Kolkja muuseumi ränd- ja püsinäituse stendid, on korraldatud *neumade* laulmistunde ning konserveeritud koguduse kirikuhooneid ja ikonostaase, toimuvad festival „Peipus“ ja Peipsimaa kultuuripäevad, suvised kultuurilaagrid lastele. Aastatel 2009-2012 on rahastatud kultuuriprogrammi toel 52 erinevat projekti, lisaks on riik toetanud MTÜ Eesti Vanausuliste Kultuuri- ja Arendusühingu tegevust.

305. Tallinnas töötavad Vene muuseum, Vene Kultuurikeskus, Ukraina kultuurikeskus, juudi muuseum. Peipsi äärsetes omavalitsustes asuvad mitmed vanausuliste ajalugu ja kultuuri tutvustavad muuseumid ja külastuskeskused, Haapsalus tegutseb rannarootsi kultuuripärandit tutvustav muuseum. Baltisaksa kultuuripärand on esindatud renoveeritud ja taastatud mõisahoonete näol, millest paljud tegutsevad turismikeskuste ja koolidena. Tartus asuv Eesti Rahva Muuseum etnograafiamuuseumina talletab Eestis elavate vähemusrahvuste ajaloo- ja kultuuripärandit.

306. Venekeelse elanikkonna enesehinnanguline informeeritus oma kodukohas, Eestis ja Euroopa Liidus toimuvast on tõusnud. Integratsiooni monitooringu 2011 kohaselt Eestis toimuvast peab end hästi informeerituks 79% (2008 oli vastav näitaja 70%). Euroopa Liidus toimuvast peab end hästi informeerituks 58%, võrreldes aastaga 2008 oli vastavaks näitajaks 45%.

307. Lõimumiskava rakendusplaani 2011-2013 üks prioriteetidest on kommunikatsiooni ja teaberuumi süsteemne arendamine, et vähendada eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna infopuudust ning eestimeelsest teabest eraldatust. Seda toetavad järgmised tegevused nagu

venekeelse esmase info toetamine; veebilehtede ja kodanikeühenduste infokirjade tõlkimise toetamine vene keelde, et soodustada kodanikuaktiivsust ning aktiivseid eluhoiakuid (kultuur, sport, huvitegevus jne); ühise inforuumi toetamine; eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostöö ja koolituse toetamine; Eestis toodetud informatsiooni ja Eesti meediakanalite jõudmine venekeelse elanikkonnani; meediaprogrammide toetamine, mis kajastavad lõimumisvaldkonda ja integratsiooni kui kahepoolset protsessi.

308. Koostöö soodustamiseks eesti- ja venekeelsete meediaväljaannete vahel on toetatud nii riigieelarvelistest kui Euroopa Liidu vahenditest, kus üleriigilises ajalehes Postimees ilmusid vene- ja eestikeelses nädalalõpulisas kolme aasta jooksul 75 (2008-2010) lõimumisteemalist originaal- ja tõlkelugu. Regionaalses Ida-Virumaa eesti- ja venekeelses ajalehes Põhjarannik ilmus aastatel 2009-2010 kokku 111 lõimumistemaatikat kajastavat lehekülge, neist ajalehtedes Põhjarannik, *Severnoje Poberezhje* ja *Narvskaja Nedelja* ilmus igaüks 31 ning ajalehes Viru Prospekt 18 lehekülge.

309. Toetatud on mitme infoportaali tõlkimist vene keelde, et soodustada venekeelse elanikkonna kaasatust ja osalust ühiskonnaelus: www.kultuur.info (venekeelne kultuurisündmuste info Eesti kultuurisündmustest); www.tallinn2011/kalender (kultuurisündmuste teave); veebientsüklopeedia *Estonica* <http://www.estonica.org> toimib eesti ja ingliskeelsena aastast 2000, aastast 2010 ka venekeelsena (ülevaatlik tekstikogu Eesti ühiskonnast, kultuurist, ajaloost, loodusest, haridusest, teadusest, riiklikust korraldusest ja majandusest ning nende valdkondade vahelistest seostest); portaal www.ngo.ee/rus (Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu venekeelne uudiste portaal). Venekeelse mooduli said kodanikuaktiivsust toetavad ja noorte sporditegevuse võimalusi tutvustavad portaalid www.lapsedtrenni.ee, <http://www.sekundomer.ee/> ja keskkonnateadlikkust tõstev portaal <http://www.okokratt.ee>.

310. Aastal 2010 loodi Eesti Rahvusringhäälingu venekeelne uudisteportaal www.rus.err.ee.

311. Eestis ilmuvast perioodikast moodustas 2010. a mitte-eestikeelne 17%. Tegutsevad venekeelsed kultuuriajakirjad (Tallinn, *Võšgorod, Plug*), ilmub venekeelne ilukirjandus (suuremad kirjastused KPD ja Aleksandra). Eestis ilmub 1 üleriigiline ajaleht Postimees Na Russkom Jazõke, mille tiraaž 2012. aastal oli 10 000 ja 8 regionaalset venekeelset päevalehte. Lisaks ilmuvad 4 üleriigilist nädalalehte (*MK-Estonija, Den Za Dnjom*, mõlema tiraaž - umbes 12 000 eksemplari, *Komsomolskaja Pravda v Baltii, Delovõje Vedomosti*) ning 14 ajakirja.

312. Venekeelne regionaalne ajakirjandus on olemas praktiliselt kõikjal Eestis, kus asub suurema arvulisem vene keelt kõnelev elanikkond. Suuremateks väljaanneteks on *Narvskaja Gazeta, Narva, Gorod, Viru Prospekt, Severnoje Poberežje, Sillamjõeski Vestnik, Panorama Ida-Virumaal; Tšudskoje Poberežje* Peipsi ääres; Valk Valgamaal jt. Kõige populaarsem venekeelne munitsipaalajaleht on pealinnas Tallinnas ilmuv *Stolitsa*, tiraaž 50 000 eksemplari.

313. Eesti elanikkonna, sealhulgas rahvusvähemuse infovajadust rahuldavad Eesti Rahvusringhäälingus (ERR) kaks telekanalit: ETV ja ETV2. Alates 2008. a edastatakse venekeelseid saateid ETV2-s, k. a venekeelseid uudiseid. Avalik-õiguslikku raadiot ja televisiooni rahastatakse riigieelarvest. 2011. a integratsiooni monitooringu põhjal ei tunne kohalik venekeelne elanikkond vajadust veel ühe eraldi venekeelse telekanali järele. See on esmajärjekorras seletatav

kaabel- ja digiteleviisiooni kaudu suure hulga kanalite kättesaadavusega.

314. Praegu võib kaabeltelevisiooni operaatorite pakettides leida kümneid venekeelseid telekanaleid. Eestis tegutsevatest kanalitest võib ära märkida kontsernile Modern Times Group (MTG) kuuluva telekanali TV3+, mis alustas tööd 2004. aastal. Alates 2010. aastast edastab kanal TV3+ venekeelset uudistesaadet „Aktualnaja kamera na russkom jazõke” lisaks ETV2 kanalile. Lisaks edastab venekeelseid uudiseid „Novosti Estonii” Pervõi Baltiiski Kanal (PBK) ning Vene Esimese kanali toodangut, mille valdaja on Läti Vabariigis Riias baseeruv firma *Baltic Media Alliance*.

315. Eestis tegutsevatest venekeelsetest raadiojaamadest on kuulatvaim ja originaaltoodangu mahult suurim venekeelne avalik-õiguslik raadiojaam Radio 4, mis alustas oma tööd praegusel kujul 1. mail 1993. Raadio 4 edastab ööpäevaringselt venekeelset programmi, milles on regulaarsed saated ka teistele rahvusvähemustele (poola, gruusia, ukraina, armeenia, valgevene, aserbaidžani, tšuvaši, heebrea keeles). Raadio 4 on kõige kuulatavam Eesti raadioprogramm mitte-eestlaste sihtrühmas, mille igapäevane kuulajate arv kõigub vahemikus 180 000 – 200 000 inimest ja seega ka tõhusaim kanal rahvusvähemuste infovajaduste rahuldamiseks. Raadio 4 edastab ööpäevaringselt venekeelset programmi, milles on regulaarsed saated ka teistele rahvusvähemustele (poola, gruusia, ukraina, armeenia, valgevene, aserbaidžani, tšuvaši, heebrea keeles). Avalik-õiguslikku raadiot ja televiisiooni rahastatakse riigieelarvest.

316. Lisaks töötab kommertssaadete FM-lainealal kuus venekeelset raadiojaama: kontsernile (Sky Media) kuuluvad Sky Radio ja *Russkoje Radio*; samuti *Narodnoje Radio* ja *Dinamit FM*, *Evro FM* ja religioosne *Semeinoje Radio*.

317. Aktiivselt on arenenud venekeelne internetiajakirjandus. Suurima kasutuskonnaga on portaal Delfi, mis töötab alates 1999. aastast ja omab 200 000 unikaalset külastajat nädalas. 2005. aastal alustas vene keeles tööd Postimees Online, millel on umbes 90 000 külastajat nädalas. *Delovõje Vedomosti* portaali dv.ee loeb 20 000 inimest nädalas. 2009. aastal avati uuendatud portaal dzd.ee, mis on muutunud ajalehe *Den Za Dnjom* veebilehest täisväärtuslikuks iseseisvaks teabeallikaks. Iseseisva väljaandena töötab ka 2011. aastal avatud portaal mke.ee (MK-Estonija), millel on umbes 12 000 lugejat nädalas. Lisaks on kümneid internetilehekülgi, mis samuti ühel või teisel viisil pakuvad lugejale venekeelset teavet Eesti kohta.

318. Lisaks ilmuvad rahvusvähemuste rahvuskultuuriseltside omakeelsed ajalehed ja ajakirjad, näiteks soomekeelne “Inkeri”, rootsikeelne “Kustbon”, Ukraina kultuuriselts „Vodograi“ annab välja igakuist elektroonilist väljaannet jms.

319. Spordialad, -rajatised ja spordivõistlused ja sportimisvõimalused on Eestis avatud kõigile. Sõltumata rassist, seksuaalsest sättumusest või sooidentiteedist on igal inimesel võimalus Eestis kasutada erinevaid sise- ja välispordirajatisi, harrastada talle sobivat spordiala, osaleda võistlejana või pealtvaatajana teda huvitaval spordivõistlusel ning moodustada soovitud spordiklubi spordiala edendamiseks. Sõltumata valitud esindaja või liikmete seksuaalsest sättumusest või sooidentiteedist on igal spordiklubil võimalus ja õigus esitada ka taotlus oma spordiklubi ürituse või tegevuse rahastamiseks avaliku sektori poolt (näiteks Eesti Kultuurkapital või Hasartmängumaksu Nõukogu).

320. Eesti on heaks kiitnud Jalgpallivõistluste ja Teiste Spordiürituste Pealtvaatajate Vägi-valda ning muid Korrariikkumisi Käsitlevas Euroopa Konventsiooni ning spordiürituste korraldajad koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga järgivad konventsioonis sätestatud põhimõtteid. Homofobsete ja transfoobsete sõnumite skandeerimise korral spordiüritustel või spordiüritustega seoses sekkuvad ürituse korraldajad ning Politsei- ja Piirivalveameti ametnikud või turvatöötajad ja rikkujad kutsutakse korrale või kõrvaldatakse ürituselt ning neile määratakse karistus vastavalt kehtestatud korrale.

321. Lisaks eelpool toodud konventsioonile järgivad Eesti spordialaliidud ka Olümpiaharta põhimõtet, mille kohaselt ei tohi isikut diskrimineerida rassi, usu, poliitika või soo alusel või mõnel muul viisil.

Vähemuste, põlisrahvaste keele staatus seadusandluses ja meedias

322. Ametlik riigikeel Eestis on eesti keel. Teised enam kõneldavad keeled on vene, ukraina, valgevene ja soome keel. Teisi väiksema levikuga keeli kõneleb 2000. a rahvaloenduse andmetel kokku 1,4% rahvastikust. Suurim vähemuskeel on vene keel, mille kõnelejaid on kokku ca 30% rahvastikust.

323. Õppekeelena kasutatakse eesti ja vene keelt, süvaõppega koolides inglise, prantsuse, saksa, soome ja rootsi keelt. Õppekeele valiku teeb õpilane ja/või tema vanem ja üldine tendents on, et põhi- ja kutsehariduse tasemel on valik põhjendatud eelkõige õppuri kodus kasutatava keelega. Seega ei tähenda õppekeel, et tegemist on mingile kindlale rahvusgrupile suunatud õppeasutusega. 2010/2011 õ.-a seisuga töötas Eesti 32 omavalitsuses kokku 84 munitsipaal-, riigi- ja erakooli, kus põhihariduse tasemel korraldati õpet vene õppekeeles või keelekümblusklassides, kus õppis kokku 26 057 õpilast. Samal ajavahemikul oli 19 omavalitsuses kokku 63 munitsipaal-, riigi- ja erakooli, kus üldkeskhariduse tasemel korraldati õpet vene õppekeeles või keelekümblusklassides, kus õppis kokku 6001 õpilast (ilma nn vanglaõppes osalejateta).

324. Arvestades, et suuremates kõrgkoolides toimub õpe peamiselt eesti keeles, pakub Haridus- ja Teadusministeerium üliõpilastele, kelle eesti keele oskus on piiratud ning kes on asunud õppima riiklikul õppekohal, üheaastasi eesti keele edasijõudnute kursusi (koos täiendava finantseerimisega). Samuti tegutsevad sel alal aktiivselt õppeasutused ise. Mõned kõrgkoolid pakuvad täielikku venekeelset õpet – vene keeles õpib ühtekokku umbes 10% kõigist üliõpilastest. Venekeelse kogukonna vajaduste rahuldamiseks on asutatud mõned väiksemad eraõppeasutused. Samuti on õppeasutuste-poolsete algatuste seas võimalus sooritada eksameid vene keeles ning vene üliõpilaste gruppide moodustamine. Kehtivast süsteemist on üliõpilased teadlikud ja arvestatakse venekeelsete üliõpilaste vajadustega.

325. Saksa, vene, rootsi ja juudi vähemusrhuvaste esindajad, samuti nende rahvuste esindajad, kelle arv on suurem kui 3000, võivad moodustada vähemusrhuvaste kultuuriautonoomiaid. Eesti vähemusrhuvaste kultuuriautonoomia seadus loetleb neli vähemusrhuvust, kes, toetudes sõjaeelsele olukorrale, omavad automaatselt õigust kultuuriautonomiale. Seeläbi on vene, saksa, rootsi ja jidiši kui nende rahvusrühmade põliselt kasutatud keelel seaduses antud tunnustus. Kultuuriautonoomia seaduse järgi neljal vähemusrhuvusel on õigus kasutada oma emakeelt asjaajamises keeleseadusega kehtestatud piires, kirjastada rahvuskeelseid trükiseid, levitada ja

vahetada teavet oma emakeeles, korraldada emakeelset õpet ja teostada järelvalvet korraldamine selleks ettenähtud varade kasutamise üle. Hetkel kasutab seda õigust 2 vähemusrahvust: ingerisoomlased ning rannarootslased, kes on moodustanud oma kultuuriomavalitsuse.

326. Paljude rahvusrühmade esindajad ei oska enam oma rahvuskeelt, selle arendamise ja säilitamise nimel tegutsevad Eestis vastavad rahvuskultuuriseltsid ja pühapäevakoolid. Kõigis rahvusrühmades, sh eestlased, on rahvuskeelt emakeelena kõnelejate arv rühma liikmete koguarvust väiksem. Ainuke erand on vene keel. Valdav osa oma rahvuskeelt mitte kõnelevaid inimesi oli oma emakeeleoskuse minetanud juba enne Eestisse jõudmist ja siirdunud vene keelele.

327. Eesti keele ja teiste keelte kasutamist Eesti territooriumil on reguleerinud ja reguleerib keeleseadus. Näiteks reguleeritakse seaduses eesti keele ja võõrkeelte kasutamist suulisel ja kirjalikus asjaajamises, avalikus teabes ja teeninduses. Keeleseaduse järgi omavalitsusüksuses, kus vähemalt pooled püsielanikud on vähemusrahvusest, on igal aastal õigus pöörduda selle omavalitsusüksuse territooriumil tegutseva riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse poole ning saada nendelt ja nende teenistujalt ja töötajalt eesti keeles antavate vastuste kõrval ka vastuseid selle vähemusrahvuse keeles.

f) õigus minna mis tahes üldkasutatavasse kohta või kasutada mis tahes üldkasutatavaid teenuseid, nagu näiteks transpordivahendeid, võõrastemaju, restorane, kohvikuid, teatreid ja parke.

328. Nimetatud õigusi on käsitletud Eesti viiendas aruandes. Lisame, et 1. jaanuaril 2009 jõustus võrdse kohtlemise seadus, mis keelab isikute diskrimineerimise nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tõttu muu hulgas ka avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme võimaldamisel.

329. Avalikke teenuseid pakutakse peale eesti ja vene keele ka inglise keeles kõikjal üle Eesti. Kõigil avalikke teenuseid pakkuvatel asutustel on veebileht üldjuhul kolmes keeles, kus kõikide teenuste kohta üksikasjalikku teavet jagatakse. Vene keelt kasutatakse pangandus- ja äri sektoris, meditsiiniabis, politseis, samuti kohalikes omavalitsustes ja munitsipaalteenustes, kus venekeelse elanikkonna osakaal on suur. Tendentsina on täheldatav avalike teenuseid pakkuvate asutuste töötajate eelistus rakendada töötajaid, kes eesti ja inglise keele kõrval valdavad ka vene keelt.

330. Põhiseadus (§ 51 lg 2) sätestab, et neis paikkondades, kus vähemalt pooled püsielanikest on vähemusrahvusest, on igal aastal õigus saada riigiasutustelt ja kohalike omavalitsustelt vastuseid ka selle vähemusrahvuse keeles ning paikkondades, kus elanike enamiku keel ei ole eesti keel, võivad kohalikud omavalitsused seaduses sätestatud ulatuses ja korras kasutada sisemise asjaajamise keelena selle paikkonna püsielanike enamiku keelt. Valitsus ei näe põhjust laiendada seda võimalust piirkondadesse, kus muu keele kasutamiseks sisulist vajadust ei ole.

Artikkel 6

331. Kohtusse pöördumise õiguse ja Eesti kohtusüsteemi kohta viitame eelmise aruande punktidele 258-261.

332. Komitee tundis oma lõppmärkuste punktis 19 muret, et kohtutele ja muudele pädevatele asutustele ei ole aruandeperioodil peaaegu üldse esitatud kaebusi rassilise diskrimineerimise kohta.

333. Eestis on olemas asjaomane õigusraamistik ehk rassilise diskrimineerimise korral kohaldatavad sätted. Kriminaalstatistika aastate 2009-2011 kohta näitab, et ühtegi kuritegu karistusseadustiku §§ 151-153 alusel ei registreeritud. Asjaolu, et rassilise diskrimineerimise kohta kaebusi ei ole, võib olla tingitud peamiselt ka sellest, et Eesti elanikkond on võrreldes mitmete teiste riikidega suhteliselt homogeenne. Statistiliselt ei ole võimalik eri rasside esindajate osakaalu Eesti elanikkonnas välja tuua, kuna riik elanike rassilise kuuluvuse kohta andmeid ei kogu.

334. Samuti soovime rõhutada, et Eestis on olemas asjaomased õigusaktid ning ametivõimude tahe diskrimineerimiskaebustega tegelda. Eesti elanikud on vägagi teadlikud õiguskaitsevahendite olemasolust – nii vabaihendused, rahvusvähemuste esindajad kui ka tavakodanikud on tihti juhtinud õiguskaitseorganite tähelepanu meedias või avalikus ruumis asetleidnud ilmingutele (netikommentaariid, artiklid, grafiti) põhjendusega, et näevad neis üleskutset rahvuslikule, rassilisele või usulisele vihkamisele. Juhul kui selleks määratud sõltumatu ekspertiis tõendab rahvusliku või rassilise vihkamise üleskutse olemasolu, viiakse läbi ka asjakohane menetlus.

335. Justiitsministeeriumi korraldatud uuringutest tuleb nimetada 2011. aastal lõpule viidud rassismi ja ksenofoobia uuringut "Rassi- ja võõravimm Eestis".³⁰

Õigus pöörduda teiste institutsioonide poole

336. Eesti kuuendas ja seitsmendas aruandes on punktides 191–201 põhjalikult käsitletud õiguskantsleri institutsiooni ja tegevust.

337. Õiguskantsleri Kantseleis ei peeta eraldi statistilist arvestust selle üle, kas menetlusalune asi sisaldab rassilist diskrimineerimist või mitte. Siiski peetakse arvestust selle üle, kas menetluse põhiküsimus võib olla seotud võrdse kohtlemise põhimõtte riive või rikkumisega.

338. Järgnevalt toome ülevaate õiguskantsleri menetlustest aastatel 2009-2011, millel oli puutumus võrdse kohtlemisega laiemalt.

339. 2009. aastal esitati õiguskantslerile kokku 26 pöördumist, mis puudutasid võrdse kohtlemise põhimõtet. Nimetatud pöördumised käsitlesid nii õigusaktide kooskõla põhiseadusega, avaliku võimu kandja tegevust kui ka lepitusmenetluse läbiviimist. Õiguskantslerile esitatud normikontrolli taotlused puudutasid näiteks järgmisi küsimusi seoses võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisega: soojuse hinna üle järelevalve teostamine, veevarustuse ja reovee ärajuhtimise hindade piirkondlik eristamine, sünnitoetuse määramise tingimused, lasteaiakohtade jaotamise tingimused jm.

340. 2009. aastal tõusetus küsimus võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisest ka mitmetes *ombudsman*'i menetlustes, mis puudutasid nt puuetega inimestele ühistranspordi kasutamise kättesaadavust, Eesti Rahvusringhäälingu tegevust valimiskampania kajastamisel, sotsiaaltoetuste maksmist, laadal kauplemise võimaldamist jm.

³⁰ <http://www.just.ee/30181>

341. Õiguskantsler alustas omaalgatuslikult menetluse, et kontrollida, kas puudega isikutele on tagatud täielik juurdepääs ühistranspordile. Õiguskantsler väljendas kõnealuse menetluse tulemusena lootust, et ministeeriumi tegevuse ning huvigruppide toetuse korral on juba lähemas tulevikus võimalik saavutada Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee 29.01.2009 resolutsiooni nr 1642 (2009) puuetega inimeste juurdepääsust ning nende täielikust ja aktiivsest osalusest ühiskonnas toodud meetmete järkjärguline tarvituselevõtt ka Eestis.

342. Õiguskantsler menetles ka isiku kaebust, mille põhiküsimuseks oli kohaliku omavalitsuse tegevus sotsiaaltoetuste maksimisest keeldumisel tema seksuaalse sättumuse tõttu. Avaldaja elas samasoolise elukaaslasega ning kasvatasid ühises leibkonnas kolme last. Avaldaja esitas kohalikule omavalitsusele taotluse saamiseks enda lastele omavalitsuse kehtestatud soodustusi. Kohalik omavalitsus keeldus ettenähtud soodustuste pakkumisest peamiselt seetõttu, et avaldaja kooselu ei saa tänases õigusruumis käsitleda sellise kooseluna, mis vastaks kohaliku omavalitsuse mh sotsiaaltoetuste määramise korra tingimustele ja annaks võimaluse avaldaja taotlused rahuldada.

343. Õiguskantsler leidis, et kohalik omavalitsus rikkus avaldaja taotluse läbivaatamisel õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimise kohustust, sest vastavad otsused tehti haldusmenetluse pädevus- ning menetlusnõudeid rikkudes. Õiguskantsler tegi kohalikule omavalitsusele ettepaneku avaldaja taotlused uuesti läbi vaadata ning asjas uued otsused teha, järgides kõiki haldusmenetlusele kohalduvaid pädevus-, menetlus- ja vorminõudeid.

344. Kohalik omavalitsus teavitas õiguskantslerit, et nõustus õiguskantsleri ettepanekuga ning vastavad taotlused vaadati uuesti läbi, kuid neid ei rahuldatud. Kohalik omavalitsus selgitas, et kehtiva õiguse järgi ei loeta samasooliste isikute kooselu perekonnaks ning seetõttu ei ole võimalik avaldajale mh sotsiaaltoetusi määrata. Avaldaja pöördus oma õiguste kaitsmiseks kohtu poole.

345. 2009. aastal esitati õiguskantslerile 2 taotlust lepitusmenetluse läbiviimiseks. Kummalgi juhul ei nõustunud vastustaja menetluse läbiviimisega, mistõttu õiguskantsler katkestas menetluse. Esimene avaldus puudutas isiku väidetavat diskrimineerimist tema rahvusliku päritolu tõttu, sest avaldajal ei võimaldatud saada osa erinevatest tööalastest hüvedest. Teine taotlus puudutas väidetavat ebavõrdset kohtlemist vanuse tõttu. Avaldaja leidis, et mittetulundusühing on teda diskrimineerinud, sest harjutuskohtuvõistlusel osalemiseks oli kehtestatud piirvanus ning avaldajal ei olnud seetõttu võimalik võistlusel osaleda.

346. Õiguskantsler on oma tegevuses pööranud tähelepanu ka teavitustöö tegemisele võrdse kohtlemise põhimõtte tutvustamiseks. Õiguskantsleri nõunik tutvustas võrdse kohtlemise põhimõtet ning sellekohast seadusandlust Tallinna Tehnikaülikooli Inimõiguste Keskuse poolt 04.02.2009 korraldatud seminaril võrdse kohtlemise seaduse kohta ning 13.03.2009 Suurbritannia Suursaatkonna poolt korraldatud integratsiooniteemalisel seminaril. Samuti andis õiguskantsleri nõunik ülevaate õiguskantsleri menetluses olnud küsimustest 30.09.2009 toimunud ümarlaul, kus käsitleti sotsiaalmajandusliku olukorra mõju võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisele ning sellekohaseid institutsionaalseid arenguid. Õiguskantsleri esindaja osaleb jätkuvalt tööalase soolise võrdõiguslikkuse võrgustiku tegevuses ning Euroopa Komisjoni algatatud töögrupis "Erinevuste poolt. Diskrimineerimise vastu".

347. 2010. aastal esitati õiguskantslerile kokku 43 pöördumist, mis seonduvad võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisega. Neist 10 pöördumist puudutasid võimalikku diskrimineerimist (s.o ebasoodsamat kohtlemist konkreetse diskrimineerimistunnuse tõttu vastavalt PS § 12 lg 1 teisele lausele), ülejäänud pöördumiste puhul tõusetas küsimus üldise võrdsuspõhiõiguse järgimisest. Nimetatud pöördumised käsitlesid nii õigusaktide kooskõla põhiseadusega, avaliku võimu kandja tegevust kui ka lepitusmenetluse läbiviimist. Avalduste sisu osas võib esile tuua, et korduva küsimusena puudutasid 10 pöördumist sünnitoetuse määramise tingimuste kooskõla PS § 12 lg 1 esimeses lauses toodud üldise võrdsuspõhiõigusega.

348. Õiguskantsler tuvastas õigustloova akti vastuolu PS § 12 lg 1 esimeses lauses toodud üldise võrdsuspõhiõigusega 3 juhul.

349. Õiguskantsler leidis, et kohaliku omavalitsuse määrus, mille kohaselt seati sõidusoodustused sõltuvusse sellest, kas isik on rahvastikuregistrijärgne elukoht on seesama kohalik omavalitsus, võib olla vastuolus diskrimineerimiskeeluga. Õiguskantsler asus seisukohale, et niivõrd kui võrd Euroopa Liidu vaba liikumise õiguse ja kodakondsuse tõttu diskrimineerimise keeluga kooskõllaliselt tõlgendatud kehtiv õiguslik regulatsioon näeb ette vähemalt 90-päevastele sõidukaartidele kehtestatud sõidusoodustuste võimaldamise rahvastikuregistrijärgse elukoha nõudeta kõigile EL kodanikele, peavad kõnealused soodustused olema PS §-st 12 tulenevalt kättesaadavad ka Eesti elanikele, sõltumata nende registreeritud elukohast Eestis.

350. Samuti pöördus õiguskantsler 2010. aastal märgukirjaga kohaliku omavalitsuse poole, milles juhtis tähelepanu sellele, et kohalik omavalitsus peab kehtestama koolilõuna toetust käsitleva määruse nii munitsipaal- kui ka erakoolide suhtes, järgides volitusnormi piire, mõtet ja eesmärki ning õiguse üldpõhimõtteid (sh võrdse kohtlemise põhimõtet).

351. 2010. aastal tõusetas küsimus võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisest mitmetes *ombudsmani* menetlustes. Näiteks pöördus õiguskantsleri poole avaldaja, kes leidis, et Sotsiaalministeerium diskrimineeris teda poliitiliste veendumuste tõttu EL majandus- ja sotsiaalkomitee liikmete nimetamisel. Samuti pöördus õiguskantsleri poole avaldaja, kes palus kontrollida kohaliku omavalitsuse rannas paikneva naiste plaazi kooskõla seaduse ja põhiseadusega. Lisaks alustas õiguskantsler omaalgatusliku menetluse, et kontrollida roma päritolu laste erivajadustega laste kooli õppima suunamise praktikast.

352. 2010. aastal esitati õiguskantslerile kaks taotlust lepitusmenetluse läbiviimiseks. Ühel juhul ei nõustunud vastustaja menetluse läbiviimisega, mistõttu õiguskantsler katkestas menetluse. Teisel juhul võttis avaldaja lepitusmenetluse taotluse tagasi. Esimene avaldus puudutas isiku väidetavat diskrimineerimist töösuhtes tema soo tõttu seoses rasedusega. Teine taotlus puudutas samuti ebasoodsamat kohtlemist soo tõttu tööalaste hüvede kasutamisel seoses väikelapse kasvatamisega.

353. Võrdse kohtlemise põhimõtte alase teavitustöö raames osales õiguskantsleri nõunik 04.10.2010 toimunud ümarlauakohtumisel, kus käsitleti sotsiaalmajandusliku olukorra mõju võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisele. Õiguskantsleri nõunik tutvustas õiguskantsleri menetluses olnud avaldusi seksuaalvähemusse kuuluvate isikute õiguste kohta. Samuti on õiguskantsleri nõunik Kristiina Albi üks 2010. aastal avaldatud soolise võrdõiguslikkuse seaduse kommenteeritud väljaande autoritest. Õiguskantsleri esindaja osaleb ka jätkuvalt tööalase soolise võrdõiguslikkuse

võrgustiku tegevuses.

354. 2011. aastal algatas õiguskantsler 42 võrdse kohtlemise ja diskrimineerimisega seotud menetlust, mis valdavalt puudutasid nn üldist võrdsuspõhiõigust, kus erinev kohtlemine leidis aset seaduses määratlemata tunnuse põhjal. Kümme menetlust puudutasid võimalikku erinevat kohtlemist konkreetse diskrimineerimistunnuse tõttu.

355. Õiguskantsler pöördus 2011. aastal märgukirjaga sotsiaalministri poole soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamise seotud küsimustes. Vaatamata soolise võrdõiguslikkuse seaduse jõustumisele 2004. aastal ei ole seni vastu võetud soolise võrdõiguslikkuse seaduse § 11 lõikes 2 sätestatud Vabariigi Valitsuse määrust, mis reguleeriks tööandja kohustused soolise võrdõiguslikkuse edendajatena ning kehtestaks soopõhiste tööalaste statistiliste andmete kogumise korra ja andmete loetelu. Samuti ei ole seni kinnitatud soolise võrdõiguslikkuse nõukogu koosseisu. Sotsiaalminister teatas vastuseks, et nii määruse eelnõu koostamine kui ka nõukogu koosseisu kinnitamine on taas käivitatud ning need küsimused saavad loodetavasti 2012. aasta jooksul lahenduse.

356. Õiguskantsler saatis 2011. aastal märgukirja justiitsministrile, et reguleerida samasooliste isikute vaheliste peresuhetega seotud õiguslikud küsimused. Samas asus õiguskantsler seisukohale, et kehtiv õiguslik regulatsioon, mille kohaselt loetakse samasooliste isikute vahel sõlmitud abielu tühiseks, on põhiseadusega kooskõlas, sest käesoleval ajal ei ole riigil põhiseadusest ega rahvusvahelisest õigusest tulenevat kohustust võimaldada oma riigisisese õiguse kohaselt sõlmida samasooliste inimeste vahel abielu. Küll aga on perekonnapõhiõigusega vastuolus olukord, kus seadustega on üldse määratlemata samasooliste inimeste vaheliste peresuhete regulatsioon.

357. 2011. aastal tõusis küsimus võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisest ka mitmes *ombudsman*'i menetluses.

358. Õiguskantsler asus seisukohale, et ministeerium on rikkunud Euroopa Liidu majandus- ja sotsiaalkomitee kodanikuühenduste rühma kandidaatide nimetamisel lisaks haldusmenetluse üldpõhimõtetele võrdse kohtlemise põhimõtet. Seejuures juhtis õiguskantsler taas kord tähelepanu sellele, et võrdse kohtlemise seaduses sätestatud piiratud loetelu valdkondadest, kus võrdse kohtlemise seadust kohaldatakse, ja kohaldamisala eristamine sõltuvalt diskrimineerimistunnusest ei taga piisavat kaitset ebavõrdse kohtlemise eest ning on seetõttu vastuolus põhiseadusest tuleneva riigi kohustusega tagada isikute kaitse ebavõrdse kohtlemise eest.

359. Teises asjas leidis õiguskantsler, et kohaliku omavalitsuse määratud rannas asuv naiste plaaž ei ole kooskõlas põhiseadusest tuleneva soolise diskrimineerimise keelu põhimõttega. Kui määratakse rannaosa üksnes naistele kasutamiseks, piiratakse intensiivselt meeste liikumisvabadust. Samal ajal ei taga see tegelikkuses taotletava eesmärgi ehk naissoost päevitajate privaatsuse saavutamist, vaid tekitab arusaamatust inimeste seas.

360. 2011. aastal esitati õiguskantslerile üks taotlus lepitusmenetluse läbiviimiseks. Avaldaja leidis, et teda diskrimineeriti rahvuse, rassi, nahavärvuse ja usutunnistuse tõttu, sest kohviku omanik ei lubanud teda kohvikusse. Õiguskantsler ei algatanud lepitusmenetlust ning soovitas avaldajal kasutada efektiivsemaid õiguskaitsevahendeid.

361. Lisaks esitati kaks kaebust õigusliku hinnangu saamiseks eraõigusliku isiku tegevuse suhtes. Ühes kaebuses kurdeti, et ettevõtte klient ahistab naissoost töötajat seksuaalselt. Teises avalduses toodi esile võimalik diskrimineerimine vanuse ning perekondlike kohustuste täitmise tõttu, sest avaldajal ei võimaldatud koos imikuga külastada messi. Õiguskantsler jättis antud avaldused menetlusse võtmata, sest avaldajad ei taotlenud lepitusmenetluse algatamist. Õiguskantsler selgitas avaldajatele nende õiguste kaitsmise võimalusi. Seega ei ole õiguskantsler seni jätkuvalt kinnitanud ühtegi lepitusmenetluse kokkulepet.

362. Lepitusmenetlus lähtub ideest, et inimestel oleks võimalikult lihtne pöörduda õiguskantsleri poole, ning protseduuri diskreetsuse tõttu on pöörduja õigused ja huvid kogu uurimise vältel tagatud. Menetluse tulemiks ei ole kellegi karistamine, vaid õiguskantsleri kui vahemehe mõlema poole ärakuulamine, asjaolude selgitamine ja lepitamine. Kogu lepitusmenetlusega seonduv info avaldatakse üksnes kujul, mis ei võimalda menetluses osalevaid isikuid tuvastada. Vabatahtliku lepitamise eesmärgiks on vaidlevaid pooli omavahel lähendada ja julgustada seisukohti muutma ning ühiselt lahendust otsima. Õiguskantsleri roll on pakkuda lahendusi.

363. Õiguskantsleri seaduse eesmärgiks on tagada potentsiaalse diskrimineeritu õiguste kaitse võimalikult lihtsalt, kiiresti ja tõhusalt. Diskrimineerimise juhtumite korral võib inimese hinnang toimunule olla subjektiivne. Seetõttu pakub õiguskantsler lepitades lahendusi, milles on maksimaalselt arvestatud ohvri õiguseid. Lahendusi otsides tuleb välistada olukorrad, kus inimene loobub oma õiguste kaitses, kuna menetlus, milles tal tuleb osaleda, on ülemäära keeruline.

364. Õiguskantsler võib võrdsuspõhiõiguste rikkumise korral teha ettepaneku või soovitusel Riigikogule, riigiasutusele või muule avaliku võimu esindajale (nt soovitus teha uus otsus või avaldaja ees vabandada).

365. Õiguskantsleril ei ole õiguslikke sunnivahendeid (trahvimise võimalust), et sundida oma ettepanekuid täitma, kuid tugeva autoriteedi tõttu Eesti ühiskonnas on enamik tema ettepanekuist täidetud.

366. 2004. aastast on Eestis iseseisvalt tegutsev sõltumatu ja erapooletu soolise võrdõiguslikkuse volinik. Võrdse kohtlemise seadusega laiendati soolise võrdõiguslikkuse voliniku pädevust ning lisati tema pädevusse tegelemine ka muude diskrimineerimise tunnustega.

367. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt annab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik arvamuse võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta asjakohase avalduse esitanud isikule ja vajaduse korral isikule, kellel on õigustatud huvi jälgida võrdse kohtlemise nõuete täitmist. Arvamuse eesmärgiks on anda hinnang, mis võimaldaks koostöös võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse ning Eesti Vabariigi jaoks siduvate välislepingute ja muude õigusaktidega hinnata, kas konkreetses õigussuhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet. Voliniku arvamus on eksperdiarvamus ning võimaldab isikul soovi korral sellest lähtuvalt hinnata kohtusse pöördumise asjakohasust. Voliniku menetlusega ei kaasne isikule märkimisväärseid kulusid. Lisaks kuulub voliniku ülesannete hulka isikute nõustamine ja abistamine diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel. Neid voliniku ülesandeid võib lugeda konventsiooni artikli 6 tõhusat ellurakendamist toetavateks meetmeteks.

Ohvriabi

368. 1. veebruaril 2004 jõustunud ohvriabi seadus³¹ sätestab riikliku ohvriabi korralduse alused, lepitusteenuse korralduse, ohvriabiteenuse osutamise raames makstava psühholoogilise abi kulu hüvitise ning kuriteoohvritele riikliku hüvitise maksmise korra. Lisaks määrab seadus kindlaks isikud, kellel on õigus saada ohvriabiteenust, psühholoogilise abi kulu hüvitist ja riiklikku hüvitist, ning nimetatud hüvitiste taotlemise, määramise ja maksmise tingimused ning korra, samuti lepitusteenuse osutamise korra.

369. Ohvriabi hõlmab ohvri (esmast) nõustamist ja abistamist erinevate asutustega suhtlemisel. Õigus ohvriabile on kõigil isikutel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks (sh perevägivald, lastevastane vägivald). Erinevaid meetodeid kasutades ja teisi spetsialiste kaasates püüavad ohvriabitöötajad säilitada või parandada vägivalla ohvriks langenud isikute toimetulekuvõimet. Ohvriabitöötajad tegelevad ohvri ärakuulamisega, emotsionaalse toe pakkumisega, informatsiooni jagamisega edasise abi saamise võimaluste kohta ning abistavad suhtlemisel teiste asutustega. Osutatakse ka kriisiabi nii üksikisikutele kui töökollektiivides ja koolikollektiivides. Esindades laste huve kriminaalmenetluses pakuvad ohvriabitöötajad politseile abi laste ülekuulamisel. See tähendab, et ohvriabi saamiseks on õigustatud iga inimene, kellele on põhjustatud kannatusi või tekitatud kahju, sõltumata sellest, kas kahju tekitaja on tulnud avalikuks ja kas tema vastu on algatatud kriminaalasi.

370. Ohvriabi osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet piirkondlikkuse põhimõttest lähtuvalt. Ohvriabi töötajad on kõikides maakondades. Suuremates maakondades, kus on kuritegevuse tase suurem, on ka rohkem ohvriabitöötajaid. Piirkondlikkuse põhimõtte tähendab seda, et ohvriabitöötajad osutavad ohvriabiteenust piirkondades, kus on selle järele kõige suurem vajadus (kuritegevuse tase, rahvastiku tihedus).

371. Ohvriabiteenuse osutamiseks on ohvriabitöötajad moodustanud piirkondlikud koostöövõrgustikud, kuhu kuuluvad politsei, kiirabi, tervishoiutöötajad, sotsiaaltöötajad, päästeteenistus, naabrivalve, erinevad valitsusvälised organisatsioonid jms. Ohvriabitöötajad peavad tagama oma piirkonna elanike ja ohvriabi võrgustiku teadlikkuse antud teenuse olemasolust ja kättesaamisvõimalustest. Ohvriabi koordinaator on ametnik, kes korraldab oma piirkonnas ohvritele antava abi organiseerimise, seega peale esmast intervjuud ohvriga võtab ühendust piirkondlike perekeskuste, psühholoogide, tugirühmade, eneseabirühmade jt organisatsioonidega, kes on pädevad osutama ohvritele kvalifitseeritud abi ja suunab ohvri eelnimetatud abiosutavate organisatsioonide poole.

372. 27 ohvriabitöötajat töötavad Sotsiaalkindlustusameti alluvuses, kuhu on loodud ohvriabi osakond. Kokku on üle Eesti 15 ohvriabi keskust. Nimetatud 15 ohvriabikeskust on jaotatud nelja piirkonda (Põhja, Lõuna, Ida ja Lääne piirkond) arvestades politseiprefektuuride jaotust. Sotsiaalkindlustusameti ja Politseiameti vahel sõlmitud koostöökokkuleppe alusel asuvad ohvriabikeskused reeglina kohalikes politseijaoskondades ja konstaablipunktides. Koostöökokkuleppest tulenevalt edastab politsei kannatanu nõusolekul info vägivalla juhtumitest

³¹ Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X80012K2&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=ohvriabi>

ohvriabitöötajatele.

373. Teave ohvriabiteenuse saamise võimaluste kohta on kättesaadav kohalike omavalitsuste asutustes, politseis, kiirabis, päästeteenistuses ja muudes asjaomastes asutustes, kuhu ohvriabiteenuse vajajad võivad sattuda. Teabe olemasolu eest kõikides eelnõus nimetatud asutustes vastutab Sotsiaalkindlustusameti ohvriabiteenust osutav ametnik. Internetis on info ohvriabi kohta kättesaadav Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel, Politsei- ja Piirivalveameti kodulehel ning mõnede kohalike omavalitsuste kodulehtedel, samuti erinevate mittetulundusühingute kodulehtedel.

374. Ohvriabiteenuse raames on võimalik taotleda psühholoogilise abi kulutuste hüvitamist süüteoohvrile ning mis tahes süüteo ohvri perekonnaliikmele, kelle toimetulek on ohvri suhtes toime pandud süüteo tõttu langenud. Ohvriabiteenuse osutamise raames makstav psühholoogilise abi kulude hüvitis on ohvri või tema perekonnaliikme sotsiaalse toimetulekuvõime taastamise eesmärgil makstav riiklik hüvitis.

375. Ohvriabitöötajate poole pöördus 2009 .aastal 4116 inimest, 2010.a 3978 inimest, 2011. a 4671 inimest ja 2012. a 1.kvartali jooksul 1222 inimest.

376. Psühholoogilise abi hüvitist on õigustatud saada: 1) sellise süüteo ohver, mis ei ole vägivallakuritegu ohvriabi seaduse § 8 tähenduses, kuna ohvriabi seaduse § 8 lõikes nimetatud vägivallakuriteo (s.o otseselt isiku elu ja tervise vastu toimepandud kriminaalkorras karistatav tegu, mille tagajärjeks on kannatanu surm, raske tervisekahjustus või vähemalt 6 kuud kestev tervisehäire) ohvril on juba võimalik arvestada psühholoogilise nõustamise ja psühhoteraapia kulud oma ravikuludesse, mis kuuluvad ohvrile hüvitatava varalise kahju hulka. Kuna kõnealusele isikute ringile on psühholoogilise abi kulude hüvitamine juba tagatud, siis on nad jäetud psühholoogilise abi hüvitise saajate ringist välja; 2) mis tahes süüteo ohvri laps, vanem ja vanavanem, kuna tegu on ohvri lähisugulastega, kelle sotsiaalset toimetulekut ohvri suhtes toime pandud süütegu paratamatult riivab. Oluline on märkida, et sellesse subjektide gruppi kuuluvad nii vägivallakuritegude kui ka muude süütegude ohvrite lapsed, vanemad ja vanavanemad; 3) mis tahes süüteo ohvri muu perekonnaliige (v.a laps, vanem ja vanavanem), kui ta vastab sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 2 nõuetele.

377. Sotsiaalhoolekande seaduse³² kohaselt loetakse perekonnaliikmeteks abielus või abielulistes suhetes olevad samas eluruumis elavad isikud, nende abivajavad lapsed ja vanemad või muud üht või enamat tuluallikat ühiselt kasutavad või ühise majapidamisega isikud. Sellest tuleneb näiteks ohvri elukaaslase või muu temaga ühist tuluallikat kasutava või ühist majapidamist omava isiku õigus saada psühholoogilise abi kulude hüvitist juhul, kui tema toimetulek on ohvri suhtes toime pandud süüteo tõttu langenud.

378. Eeskätt on psühholoogilise abi kulude hüvitamise regulatsioon loodud selleks, et aidata kaasa kergemate kuritegude ja väärtegude ohvriks (näiteks perevägivalla juhtumid) langenud ohvrite kiiremale psühholoogilisele rehabilitatsioonile, samuti selleks, et aidata kaasa vägivalla- ja muude

³² Seadus inglise keeles:

<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X1043K10&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=sotsiaalhoolekande>

kuritegude ohvrite lähisugulaste sotsiaalse toimetulekuvõime paranemisele, luues võimaluse pereliikmete üheaegseks või ühiseks nõustamiseks.

379. Psühholoogilise abi kulude hüvitise saamise eelduseks on süüteo kohta väärteo- või kriminaalmenetluse alustamine ning ohvri või muu hüvitist saama õigustatud isiku pöördumine ohvriabitöötaja poole. Psühholoogilise abi kulud hüvitatakse õigustatud isikule ühe aasta jooksul süüteo toimepanemisest arvates, kuna just selles ajavahemikus on isiku vajadus psühholoogilise abi järele kõige suurem. Psühholoogilise abi kulud hüvitatakse kuni ühe Vabariigi Valitsuse kehtestatava kuupalga alammäära ulatuses. Hüvitist saada psühholoogilise nõustamise, psühhoteraapia ja tugigrupiteenuse eest.

380. Sotsiaalkindlustusamet lähtub hüvitise taotluse kohta otsuse tegemisel järgmistest kriteeriumidest: 1) seos ohvri suhtes toimepandud süüteo ja ohvri toimetulekuvõime languse vahel, kus eelduseks on ohvrile teenust osutanud ametniku veendumus, et ohvri sotsiaalne toimetulekuvõime on langenud just tema või tema lähedase suhtes toime pandud süüteo tõttu ning toimetulekuvõime taastamiseks vajab isik psühholoogilist abi; 2) psühholoogilise abi eeldatav tõhusus: ametnik peab esitama oma arvamuse, millisel eesmärgil abi osutatakse ja kuidas psühholoogilise abi osutamine võiks ohvrile mõjuda; 3) isiku vajadus muude teenuste järele: ametnik peab ohvriga suheldes suutma otsustada, kas ta vajab psühholoogilist abi või muid teenuseid (näiteks psühhiaatriline vms abi).

381. Psühholoogilise abi kulu hüvitise taotlusi laekus 2009 aastal 112 taotlust, 2010. a 138 taotlust, 2011. a 229 taotlust ja 2012. a 1.kvartali jooksul 56 taotlust.

382. Ohvri ja kurjategija lepitamise kohta viitame eelmise aruande punktidele 305-307.

383. Lepitusmenetlusi viidi 2009. aastal läbi 221 korral, 2010. a toimus 417 lepitusmenetlust, 2011. a 534 lepitusmenetlust ja 2012. a 1.kvartal jooksul 129 lepitusmenetlust.

Artikkel 7

384. Eesti teist lõimumiskava (2008–2013) on kirjeldatud artikli 2 juures.

385. Eesti keele oskusel on venekeelse elanikkonna jaoks oluline pragmaatiline tähendus. Eesti keele oskus on eelduseks Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlemiseks, samuti suurendab keeleoskus inimeste konkurentsivõimet tööturul, laiendab õppimisvõimalusi, lisab kindlustunnet ja eneseusku. See on eelduseks Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlemiseks, samuti suurendab keeleoskus inimeste konkurentsivõimet tööturul, laiendab õppimisvõimalusi, lisab kindlustunnet ja eneseusku.

386. 2011. a Eesti inimarengu analüüs näitab, et eesti keel on hädavajalik vahend selleks, et Eesti ühiskonnas saavutada sotsiaal-majanduslikku heaolu ning keele omandamisega seonduvatel probleemidel on väga tugev sotsiaalse turvalisuse mõõde (vt Eesti inimarengu aruanne 2011, lk 37).

387. Tabel esitab Eesti keeleliste vähemuste hinnangud oma keeleoskusele viiesel skaalal alates aastast 1989. kuni 2011 aastani. Enesehinnangulise keeleoskuse tase ei ole palju muutunud, mis tuleneb eeskätt inimeste enesehinnangu muutumisest. 1990-ndate algul olid inimeste poolt oma

eesti keele oskusele antud hinnangud väga optimistlikud, nagu näitas enesehinnanguliste ja testküsimumuste tulemuste võrdlus. Hilisemad keelenõuded ja -eksamid, keeleõpe koolides ning reaalne kasutuskogemus on tõenäoliselt muutnud keele kasutajaid oma oskuste suhtes kriitilisemaks (täpsemalt allpool). Võrreldes 90-ndaid praeguse ajaga on selgelt vähenenud eesti keelt üldse mitte oskavate inimeste arv ning suurenenud aktiivse keeleoskusega inimeste arv.

Tabel 17: Eesti venekeelse elanikkonna enesehinnanguline eesti keele oskus 1989-2011

	Üldse ei oska	Passiivne:saan veidi aru, aga ei räägi	Passiivne:saan aru ja veidi räägin	Aktiivne:saan aru, räägin ja veidi kirjutan	Valdan vabalt
1989	23	47*	47*	15	12
1995	22	56*	56*	13	7
2007	17	20	23	25	15
2011	16	19	29	23	13

Allikad: 1989 TRÜ ajakirjanduse osakonna uuring "Elu Eestis"; 1995 Emor; 2007 – Rahvuspoliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi – Rahvastikuminiistri büroo & Saar Poll; Integratsiooni monitooring 2011, TNS Emor

* 1989. ja 1995. aasta uuringutes polnud passiivne keeleoskus eristatud kahel tasandil

388. 2011. a integratsiooni monitooring kinnitab, et iga kolmas inimene, kelle emakeel ei ole eesti keel, oskab riigikeelt aktiivsel tasandil, st peaks toime tulema ka keerukamat laadi suulise suhtluse ning teatud piires kirjaliku eneseväljenduse ning tekstide lugemisega. Umbes iga teine muu emakeelega inimene oskab riigikeelt peamiselt passiivsel tasemel, st saab eestikeelses keskkonnas ringlevast infost aru ning suudab ka piiratult end väljendada. Muutused toimuvad aktiivsema keeleoskuse tekkimise suunas.

389. Viimase kümne aasta jooksul on keeleoskuse arenemist soosinud nii sotsiaal-psühholoogilised tegurid (sotsiaalse mobiilisuse motivatsioon) kui ka struktuursed tegurid (haridussüsteem, loomulik keelekeskkond elukohas). Võrreldes kümne aasta taguse olukorraga on koolis käivad või kooli lõpetanud ja kõrgkooli suundunud noored sagedamini aktiivse eesti keele oskusega. Paranenud on vene vm emakeelega Eesti kodanike keeleoskus – kui kümme aastat tagasi oli olemas rühm eesti keelt üldse mitte oskavaid kodanikke, siis praegu oskab enamik neist eesti keelt vähemasti passiivsel tasemel. Täna on ka ligi kolmandikul tööealisest ja tööturul aktiivsest venekeelsest elanikkonnast kehtiv või kehtivatele tasemetele ümberarvestatav keeletaseme tunnistus, mis peaks võimaldama töötada vastavat taset nõudvatel ametikohtadel.

390. Eesti keele oskus enesehinnangu alusel on Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu 2011 andmetel paranenud kõigis vanuseühmades; vähenenud on nende inimeste hulk, kes enda hinnangul ei oska üldse või valdavad eesti keelt passiivselt. Oma eesti keele oskust hindavad kõrgemalt töötavad ja kõrgema haridustasemega inimesed. Töötute hulgas on vähem hea keeleoskusega inimesi. Aktiivne eesti keele oskus on kiiremini arenenud väiksemates linnades. Piirkondades, kus eestikeelse elanikkonna osakaal on väiksem on enam neid, kes hindavad oma keeleoskust madalamalt (ei oska üldse või osatakse passiivselt). Ka Tallinnas ei ole muutust keeleoskuse osas toimunud kümne viimase aasta jooksul.

391. Kodakondsusest lähtuvalt on Eesti kodakondsusega inimeste enesehinnanguline keeleoskuse tase oluliselt paranenud ja eelkõige on vähenenud nende inimeste hulk, kes ei oska üldse eesti keelt. Venemaa kodanike ja määratlemata kodakondsusega inimeste keeleoskuse tase on stabiilne hea keeleoskusega grupi osas, kuid suurenenud on nende hulk, kes väidavad, et ei oska üldse eesti keelt. Eesti ühiskonna monitooringu 2011 andmetel on muutused eesti keele oskuse osas toimumas aeglaselt, kuid aktiivsema keeleoskuse tekkimise suunas. Põhjused on erinevad, kuid oluline on ka formaalhariduse raames toimuv eesti keele õpe. Õpilaste ja üliõpilaste hulgas ei ole uuringu andmetel neid, kes ei oska üldse eesti keelt.

392. Eesti keele kui teise keele oskuse mõõtmist on kirjeldatud eelmise aruande punktides 317-319.

Rahvusringhääling rassiliste eelarvamuste tõkestajana

393. Integratsiooni monitooringu 2011. a järgi venekeelse elanikkonna enesehinnanguline informeeritus oma kodukohas, Eestis ja Euroopa Liidus toimuvast on tõusnud. Uuringu kohaselt Eestis toimuvast peab end hästi informeerituks 79% (2008 oli vastav näitaja 70%). Euroopa Liidus toimuvast peab end hästi informeerituks 58%, võrreldes aastaga 2008 oli vastavaks näitajaks 45%.

Tabel 18: venekeelsete ja venekeelsete subtiitritega saadete maht Eesti Rahvusringhäälingus kanalil ETV ja ETV2 aastatel 2009-2011

	2009	2010	2011
	ETV/ETV2	ETV/ETV2	ETV/ETV2
Vene keeles (tundides)	76/455	72/477	95/463
Saadete kogumahu %	1,1%/16,2%	1,1%/11,5%	1,4%/10,0%

394. Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) arengukava 2010–2013 kohaselt Rahvusringhäälingu saated ja internetimeedia kanalid toetavad Eesti ühiskonna gruppide vahelist üksteisemõistmist ja sallivust, andes sõna võimalikult paljude erinevate Eesti ühiskonna esindajatele. ERR pöörab erilist tähelepanu sellele, et tema kanalites oleks kuuldavad erinevad elanikkonna grupid: eakad, erivajadustega inimesed, rahvusvähemused, religioossete kogukonnad, noored ja lapsed. Selleks on ERR programmides kavandatud saated erinevate sotsiaalsete rühmade esindajate ja arvamusiidrite osavõtul, religioonisaated, saated eakatele, puuetega inimestele.

395. 2008. a. augustis alustas ERRi programmis tööd ETV2. Uue telekanali abil suurendati venekeelsetele elanikele mõeldud ning nende osalusega valminud saadete osakaalu, pannes erilist rõhku info- ja publitsistikasaadetele. Samuti esitatakse kanalil ETV populaarseid saateid venekeelsete subtiitritega.

396. ETV2 jätkas 2011. aastal lastele ja kultuurile ning venekeelsele vaatajale suunatud telekanali kuvandi hoidmist ja kinnistamist. ETV2 programmilised eesmärgid olid pakkuda venekeelsele elanikkonnale nädalas vähemalt kahte omatoodetud programmi, tuua kogu lasteprogramm üle ETV2 ja kujundada õhtune programmivöönd kultuurihuvilise vaataja ootustele vastavaks.

397. Raadio 4 on kõige suurem venekeelne meediakanal Eestis. Raadio 4 tegutseb üldhuvikanalina, mille peamine ülesanne on olla usaldusväärseim raadiokanal Eestis elavatele vähemusrahvustele, aidates neil paremini sulanduda Eesti ühiskonda.

398. ERR-i uudisteportaalid sisaldavad nii raadio- ja teleprogrammides loodud uudiseid pildis ja helis ning toimetuses loodud inglise- ja venekeelseid tekstiuudiseid. Vene- ja ingliskeelset portaali rahastati 2011. aastani kultuuriministeeriumi poolt projektipõhise sihtfinantseeringu abil. Aastal 2012 viidi finantseering üle ERR põhifinantseeringu osaks.

399. Eestis on televisiooni- ja raadioprogrammide keele valik vaba ja Eesti tegevusloaga tegutseb 2012. aastal 3 venekeelset televisiooni- ja 8 raadioprogrammi. Seadusega on tagatud televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmise ja taasedastamise vabadus. Teisest riigist pärit televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmist ja taasedastamist ei piirata.

Inimõiguste printsiipide tutvustamine läbi meedia

400. Inimõiguste printsiipe tutvustatakse Rahvusringhäälingu programmides jooksvalt. ERRi uudisteportaalid, mis sisaldavad nii raadio- ja teleprogrammides loodud uudiseid pildis ja helis kui ka oma toimetuses loodud tekstiuudiseid, seda ka inglise ja vene keeles.

401. Kanal ETV on iganädalaselt kavas välispoliitikasari Välisilm ja Välisilma toimetuse valitud dokumentaalfilmid, kus on käsitletud inimõiguste olukorda välisriikides, näiteks Venemaal, Valgevenes, Ukrainas, Aserbaidžaanis ning inimkaubandusega seotud teemasid. Inimõiguste teemat käsitletakse pisteliselt ka iganädalases arutelusaates „Vabariigi kodanikud“.

402. Kanalil ETV2 on alates 2009. a sügisest on eetris igapäevane 2-minutiste teleklippide sari „6 billion others“, mis koosneb 150 osast ja on eetris vahetult pärast venekeelset AK-d. Sarjas saavad sõna erinevatest rahvustest, rassidest ja poliitilistest süsteemidest inimesed üle planeedi. Teleklippide eetrikordi on olnud perioodil 2009-2012 esimesel poolaastal 626, maht 17,5 tundi.

403. ERR raadioprogramm Vikerraadio, mis on uuringute kohaselt Eesti kõige suurem kuulajate arvuga raadiokanal, mida kuulab nädalas keskmiselt 340 000 inimest, edastab iganädalast 1-tunnist välispoliitikakäsitlelust (Uudis+), mis käsitleb muuhulgas ka inimõiguste teemat.

404. Raadioprogramm Raadio 4 käsitleb rahvusvahelist, k. a inimõiguste programmi lõikudena (saated Keerdkäigud, Vaatleja, Euroopa täna) või reportaažidena saadetes Tiptund, Meridiaan või Päevakaja. Võrdse kohtlemise teematika leiab käsitlemist paljudes arutelusaadetes, eriti arvestades, et Raadio 4 on võrkeelne (venekeelne) raadio.

405. Ühise teabevälja ja suurema informeerituse saavutamiseks võimaldab MISA igal aastal integratsioonialaste tele- ja raadiosaadete ning trükimeedia väljaannete tootmist. Lisaks eelpoolnimetatule toetab MISA ka internetiprojekte, et suurendada Eesti ühiskonnas info kättesaadavust ning aktiivse osalemise võimalusi. Toetatud on projekte teadlikkuse tõstmiseks võrdse kohtlemise seadusest, mille sihtrühmaks on olnud kutseliidud, töötajate ja tööandjate esindusorganisatsioonid, vähemuste esindusorganisatsioonid, muu avalikkuse teavitamine. Kokku on MISA perioodil 2009-2012 toetanud 27 ühise teabevälja edendamiseks loodud meediaprojekti kokku 875 926,56 euroga.

406. 2011-2012 viib IOMi Tallinna esindus projekti Parem³³ eesmärgiga suurendada teadlikkust

³³ <http://www.iom.ee/parem/projekt>

varjupaiga- ja rändeküsimustes. Projekti põhieesmärk on suurendada üldiseid teadmisi terminoloogiast ning toetada üldist sallivust pagulaste ja teiste riiki saabunute suhtes. Projekti jooksul käsitletakse teemat kajastatakse nii kirjutavas pressis, raadios, televisioonis kui ka Internetis, toimuvad koolitused ajakirjanikele.